

NATURVERN I NORGE

ÅRSSKRIFT

1960

Urskog ved Spurøwann i Pasvik 69° 20' n.br.

NATURVERN I NORGE

*LANDSFORBUNDET
FOR NATURVERN I NORGE*

ÅRSSKRIFT
1960

TRYKT HOS FABRITIUS & SØNNER

OSLO 1961

REDAKTØR: THV. KIERULF

I N N H O L D

	Side
Naturvern og kraftutbygging. <i>Olav Gjærevoll</i>	3
Hvem eier Norge? <i>Hans A. Eriksen</i>	5
Natur og kultur i landskapet. <i>Dag Resvoll-Holmsen</i>	6
Sognli. <i>Bjarne Wisth</i>	9
Linderud. <i>T. K.</i>	19
Naturforstaaelse. <i>Tyge W. Bøcher</i>	22
Nye forslag om naturfredning i Pasvik. <i>Ottar Jøsang</i>	26
Naturglede (Efter <i>Villy E. Rissør</i>)	36
«Skovsvinene» i Danmark skal mulkeres	37
Et eksempel på dansk naturfredning	38
Gjennomførte fredninger i 1960	38
Afrika — Naturvårdens «Problem Area»	39
På tokt med «Larus». <i>Per Solemdal</i>	42
Nordisk samarbeide om natur- og kulturvern. <i>Ulf Hafsten</i>	46
Naturvernkonferanse i Stockholm. <i>Kristen Krogh</i>	50
Årsberetninger og regnskaper:	
Naturvernrådet i 1960	52
Landsforbundet for Naturvern i Norge	54
Østlandske Naturvernforening	57
Rogaland Naturvern	60
Nordland Naturvernforening	61
Vestlandske Naturvernforening	62
Sør-Varanger Naturvern	64
Bøker om natur og naturvern	65
I U C N	70

Papir og kartong fra Saugbrugsforeningen, Halden.

NATURVERN OG KRAFTUTBYGGING

Av professor, dr. Olav Gjærevoll

Naturvernet i Norge har vind i seilene i dag. Det er i ferd med å danne seg en betydelig folkeopinion på et område hvor det for kort tid siden neppe var noen opinion å snakke om i det hele tatt. Det er sikkert flere årsaker til denne opinions dannelse. Det opplysningsarbeid som en liten flokk entusiastiske naturverntilhengere har drevet gjennom en lengre tid, har utvilsomt bidratt til å vekke mange. Likevel tror jeg at det er velstandsøkningen som er den viktigste faktor i årsakssammenhengen. Alt større skarer av mennesker søker avkopling i mest mulig urørt natur. Lengre ferie og bedre råd fører til at mange kan reise lengre bort fra de store befolkningssentra. Den jevne kvinne og mann skaffer seg ei lita hytte ved sjøen eller på fjellet hvor de søker ro og avspenning.

Stilt overfor en konfliktsituasjon mellom teknisk utnyttning og vern av et område, vil dette enkle resonnement lett melde seg: Nu har vi fått råd til å nyte landets herlige fred-

fylte natur. Bør da ikke landet som helhet ha råd til å verne om denne natur i størst mulig utstrekning?

På en del steder er vann demmet opp uten at rydding av de neddemte områder er blitt foretatt. Druknet skog er ikke noe vakkert syn. Andre steder har vi fått overreguleringer som i enkelte år røper seg ved at store uttørkede skrån timer og flater ligger som åpne sår i landskapet. Folk flest reagerer sterkt imot slikt og karakteriserer det som den ødeleggelse det i virkeligheten er.

Det er bygd ut mye vannkraft i dette land uten at naturen i nevneverdig grad er blitt ødelagt. Vi er på mange måter gunstig stilt: Store, konsentrerte fallhøyder og magasinmuligheter i bassenger som fra naturens side er velegnet. I Sverige er konflikten mellom kraftutbygging og naturvern mye hardere, fordi naturinngrepene i de brede, nesten flate dalbunnene har så store konsekvenser. Kon-

flikten er blitt skjerpet også i vårt land fordi den tekniske utvikling muliggjør utbygging av vassdrag på en helt annen måte enn før. Tunnelsprengningsteknikken fører til at man på en regningsvarende måte kan koppe flere vassdrag sammen, med bl. a. det resultat at elveleier blir ørrlagt og kjempemagasiner etablert.

Det er klar at denne konflikt ikke kan løses med en ensidig vurdering. Vi som stiller med naturen må innrømme at vi ikke har råd til å unavere kraftverksindustriens tilskudd til vår nasjonalusholdning. Vår vannkraft er en av de største naturressurser landet har. På den annen side må også kraftutbyggingstolk lære seg til å respektere de sosiale, estetiske og vitenskapelige motiver som ligger bak det moderne naturvern.

Jeg har i det praktiske liv vært nødt til å se saken fra begge sider. Som medlem av Naturvernrådet og som formann i styret for et av landets største kraftverk, har jeg konflikten like inn på livet.

Det vi må frem til er en rimelig avveining mellom industriens nyttesynspunkter og folkets stadig voksende behov for og ønske om vern av vår natur. Til dette kommer vitenskapsens krav om beskyttelse av områder av stor vitenskapelig betydning. En særegen naturtype sat under vann er for evig og alltid forsvunnet.

Vi ser det alle som en nasjonal ulykke om verdifulle historiske dokumenter havner i et annet land eller blir ødelagt. Fra en naturvitenskapsmanns synspunkt er det også en ulykke om et uerstattelig naturdokument blir borte. Det er dette som er bakgrunnen for naturvernlovens bestemmelse om fredning av særegne plante- og dyresamfunn.

Det er grunn til å hilse med største tilfredshet det initiativ som er tatt av Industridepartementet ved nedsettelsen av en komité som skal finne frem til den avveining som er nevnt ovenfor. Vi må håpe at denne komité vil komme til en konklusjon som kan fjerne en del av den uvissheit og uro som nu preger begge parter.

Mennesket lever ikke av brød alene. Denne sannhet var ikke så lett å begripe så lenge brødet var mangelfullt. Nu er vi alle klar over at levestandard ikke bare er et spørsmål om «brød»-konsum. De manges mulighet til naturopplevelse er også en del av levestandarden. Naturopplevelsen er opplevelsen av meningfylt naturlighet, skrev Torolf Elster en gang. Sinnets behov skal også tilfredsstilles.

Når naturvernets talssmann vil trede f. eks. Gjende, kommer kraftverksingeniøren med sitt regnestykke: Utbygningen vil gi så og så mange kilowattimer pr. år. Hvis vi ikke bygger ut, betyr dette at vi kanskje må importere et tilsvarende energikvantum i form av olje og kull til mangfoldige millioner kroner. Har det fattige Norge råd til det?

Naturvernets folk kan ikke møte dette argument med et motregnestykke. Ergo, sier man-ge kraftutbyggere, er kampen for fredning bare følelsesbetont snakk. Og la oss ikke nekte for at det ligger mye følelser i den. Naturvitenskap, kunst, musikk, litteratur — er det ikke vårt følelsesliv det dreier seg om? Det er sinnets behov som skal dekkes, og denne delning kan ikke måles i kroner og øre som et kilowattbehov.

Utnyttelsen av vårt lands naturressurser er bestemmende for vår levestandard. Vi ville utvilsomt være fattige om vi ikke utnyttet våre vannkraftressurser, men den dagen da den siste av våre berømte fossor forsvinner, vil vi ikke også da føle oss fattige?

Levestandarden har både et materielt og et åndelig innhold, og det skal være en viss balanse til stede. Dette tilsier igjen at vi ikke må forvalte naturressursene på en måte som gjør magen stor og sinnet fattig.

HVEM EIER NORGE?

Av Hans A. Eriksen

(Efter «Dagbladet» desember 1960)

Akkurat i dag er det ingen tvil om hvem det er som tror de eier landet med alle ressurser og alle naturherligheter.

Hør bare hva den tekniske tids utøvere kan tillate seg å skrive i det offentlige organ ETT (Elektro-Teknisk Tidsskrift), under signaturen H (nr. 26 — 1960):

«Hvor naturverninteressene og den økonomiske utbytting tørner sammen, vil — med de begrensede naturlige ressurser vi rår over i vårt land — naturelskere måtte bli den tapende part. Følelsemessig vil vi alle måtte beklage dette, men det er grunn til å forsone seg med det som et faktum.»

Så sikker er den anonyme innsender, og redaksjonen har ikke tatt inn noe forbehold. Vi har vær så god å forsone oss med dette som et faktum, at økonomisk utbytting og teknisk rasering av naturen i Norge har alle kortene på hånd. Vi som er med i naturvernforeninger og prøver å holde igjen med det altomgripende og pågående næringsliv som med bulldozere, kompressorer, gravemaskiner, lastebiler og motorsager, raserer skog, roter og graver frem veier, planerer fjelltopper, demmer opp vann og legger elveleiene tørre, vi har bare å forsone oss med de nuværende nærmest kaotiske tilstander.

Ingenlunde. Dette er ikke en sak hvor den ene part må vinne og den andre tape. Vi er alle medeiere i landet. Det står ikke skrevet noe sted at næringslivets menn og deres tekniske medhjelpere har arvet landets naturherligheter til odell og eie. Heller ikke at de

har så stor makt at de kan foreskrive oss andre tapet på forhånd.

Hittil har landets myndigheter sett med litt for stor velvilje på den naturrasering som foregår i Norge, og det er vel dette som har forledet den ene part til å bli arrogant og slå om seg med vittigheter, til og med i en så alvorlig publikasjon som et teknisk tidsskrift.

Vel kjent er det jo at i forhold til våre naboland, til og med det hardt betrente Finland, ligger vi langt tilbake når det gjelder å verne og bevare noe av landets natur for efterslekten. Vi har ennå ikke fått i stand et skikkelig naturreservat i Norge, mens både Sverige og Finland har mange sådanne. Innsenderen i ETT snakker om «de begrensede naturlige ressurser vi rår over i vårt land». Hva da med Finland?

Vi ligger så langt tilbake i naturvern i forhold til våre naboland at det må være en grunn for det. Grunnen kan ikke være noen annen enn at vi her i landet er oppdradd i den tro at Norges naturherligheter er så altomfattende at ingen kan make å ødelegge dem. Vi har ikke engang brydd oss med å få til en skikkelig naturvernlov før i 1954. Folk vet nesten ikke hva naturvern er her i landet. Naturvernforeningene arbeider tungt og får altfor liten støtte av det offentlige, nesten ingenting sammenlignet med for eksempel naturvernet i Sverige.

Det kommer noen generasjoner etter oss også. Hva vil de si om å leve opp i et land hvor det ikke lenger finnes et naturlig skog-

område, ikke en uberørt fjelltopp, ikke et uregulert vann, ikke et naturreservat så stort at de dyr vi ennå har i behold kan fortsette livet der, og med flere dyre- og fuglearter utryddet fordi jaktloven i landet er hårreisende forældet.

Kunne det ikke tenkes at man la en skikkelig plan for utbygging av landet — slik at de steder kunne spares hvor naturen er så fager og fin, historisk, egenartet eller karakteristisk at den bør bevares for efterslekten. Likeledes steder hvor det bør være reservater for flora og fauna som holder på å bli utryddet. Disse må heller ikke henvises til øde fjelltrakter hvor vi har fredet noe stein, men legges der hvor vi bør ha dem. Noe av Østlandets natur må også bevares. Vi må få et skogreservat der, stort nok til å ta vare på det dyre- og fugleliv som ennå lever i Østlandets skoger.

Skal dette kunne bli noe av, må vi samarbeide. Det går ikke an a priori å slå fast at naturelskere er den tapende part. Uten samarbeid vil alt bli rot og rasing og elendighet. Om noen få år vil det være for sent å legge den planen som skulle vært utarbeidet for mange år siden.

For å nevne et sted hvor altfor mye står på spill: Vassfaret. Dette er Østlandets herligste naturområde og eneste sted i hele Sør-Norge hvor en liten bjørnestamme er i behold. Bli Vassfaret ødelagt av den fremstormende teknikk, vil våre etterkommere kalle oss vandaler og tankeløse utbyttere.

Den aktive organisasjon «Vassfarets Venner» har ved privat imøtekommenhet fått fredet et mindre område. Den øvre del av Buvasselvens dalføre ble fredet ved kongelig resolusjon av 27. august 1954. Men området er altfor lite til å kunne danne reservat for bjørnestammen. Hele Vassfaret med omliggende fjell må på en eller annen måte bevares i den tilstand det er og bjørnen totalfredes der, i likhet med hva den er i Sånfjällets Nationalpark i Sverige.

Vassfaret er på private hender, og grunneierne må selvfølgelig holdes skadesløse. Men om staten tar seg av dette, vil folk om hundre år si at en bedre forretning har staten aldri gjort. Østlandet uten Vassfaret i behold som det er, vil være en fattig landsdel. Foreløpig kunne det tenkes at staten inngikk en overenskomst med grunneierne.

NATUR OG KULTUR I LANDSKAPET

Av forstmester Dag Resvoll-Holmsen

(Fra «Vi og Værket»).

Den som hele sitt liv var omgitt av høye, alvorlige eketrær, måtte bli et annet menneske enn den som daglig hadde sin gang under luftige bjerker.

Goethe til Eckermann 2. april 1829.

I Første Mosebok blir det menneskene befalt å være fruktbare og mangfoldige, og det tør visst sies, at ikke noe guddommelig bud

er blitt etterlevet med større iver. Så stor har mangfoldigheten vært at det begynner å bli trangt om plassen både her og der på jorden.

Ifølge samme befaling skulle imidlertid menneskenes barn ikke bare oppfylle jorden, de skulle også gjøre seg den underdanig. Med det gikk det ikke fullt så glatt. De nevnte barn fant naturens moderhånd så god og

så trygg å holde i, at de først opp imot våre dager fikk mot til å slippe taket i den.

Men så, da de endelig hadde gjennomført dette vågestykke, ble de med ett så fortumlet av sin egen dristighet og storhet at de trodde seg berettiget til akkurat hva som helst. Som de verste rampunger ga de seg til å herje med sin egen mor. Hun skulle trellebindes, hun skulle dreseres, hun skulle «utnyttes til menneskehetens beste». Enda en gang ble det godtgjort at frihet er ett, å bruke den noe annet.

De inngrep som i menneskehetens uskyldige barndom ble gjort i naturen, var i seg selv på en måte natur. Anlegg, byggverk og boliger ble, som regel uten at noen egentlig tenkte over det, skapt i harmoni med den foreliggende natur, og samtidig «riktig» plasert i landskapets helhet. På den måten fremkom etterhvert det landskap som vi kunne kalle det *primære kulturlandskap*.

Slike landskaper har ofte en egenartet og tiltrekkende skjønnhet, og derfor har våkne mennesker i mange land (f. eks. i Sverige) gjort meget for å bevare endel av dem i noenlunde den skikkelse de hadde da den store slyngelalder inntrådte. Fra den tid var det jo slutt på den gamle, naturbundne sikkerhet; man så ikke lenger forskjell på vakert og stygt. Det er ikke til å begripe hva de siste snaue hundre år har kunnet frembringe i retning av uskjønnhet, til skade for hvert eneste menneske på denne klode.

Gledeligvis ser det ut til at vi nu er over det verste i så måte. Vi er også, tror jeg nok, på vei til å erkjenne at det blir umulig å slå bro over den kløft som her har åpnet seg mellom kultur og sivilisasjon, med mindre vi oppgir vårt ensidige utbyttersyn på naturen til fordel for et syn som er bedre balansert.

Naturen er noe mer enn «muligheter». Naturen er først og fremst vår livskilde. Forsyner

vi oss fra tid til annen av den, vil vi styrke og bevare ikke bare vår legemlige, men også vår sjelelige sunnhet.

Det er nemlig slett ikke bestandig så vel at vi får en sunn sjel på kjøpet bare vi ser til å skaffe oss et sunt legeme. En sunn sjel må — på en eller annen måte — stå i forbindelse med naturen, i betydningen: vår felles urgrunn.

Jo flere mennesker det blir på jorden, jo mer forstyrret de løper omkring og jo mer de frembringer av ulyd og annen heslighet, desto mer nødvendige blir de tre treenige ting: Stillhet, Skjønnhet, Fullkommenhet. Og alt dette er naturen mer enn villig til å skaffe oss.

Vi ofrer her i landet år om annet ikke så rent lite på vår sunnhet. Vår legemlige sunnhet. Angående størrelsen av dette offer kan jeg nevne at det bare til idrett og sport bevilges adskillige millioner årlig. Det foreligger nu dessuten planer for en lenge savnet «idretts-høyskole» beregnet til 13 mill. kroner inntil videre.

Men vi ofrer også på vår sjelelige sunnhet. For å styrke og bevare den bevilger vi nemlig hvert eneste år til naturvern og desslike 8000 kroner.

Alt i alt kan jeg tenke meg at forholdet mellom bevilgningene til de respektive formål må være omtrent som 3000 til 1. Det er mulig at dette forhold svarer så noenlunde til forholdet mellom kropp og sjel etter moderne livsoppfatning; men i så fall tror jeg ikke det var for tidlig om vi nu lot den samme livsoppfatning gjennomgå et grundig eftersyn.

Ganske visst er sjelelig sunnhet billig; men *noe* må det iallfall koste å legge forholdene til rette for den.

Når det finnes folk som stiller seg kjølig til alt som har med bevarelsen av naturverdier å gjøre, så kan det skyldes de aller merkeligeste vrangforestillinger. Man kan til og med

høre den mening fremholdt, at slike verdier er noe eksklusivt, noe som er «bare for de få», og at det derfor ikke kan være noen grunn til å holde på dem. Ja, hvis de ting er eksklusive som blir stilt gratis til rådighet for gud og hvermann, eller som ihvertfall ikke koster oss mer enn det koster oss å slå øynene opp en glad sommermorgen, ja da er de virkelig eksklusive, naturverdiene også. Mer er det ikke å si om den ting.

Og så er det da dem som ikke fatter at spørsmålet har noen betydning i det hele tatt. De er seg ikke bevisst at naturen har noen virkning på dem, og tror derfor at den ingen har. Men jeg tør forsikre dem om, at det har den.

Fordi om vi ikke «ser» hverken det stygge eller det vakre rundt oss, er virkningen der like fullt, og den går dypt. La oss derfor like godt åpne øynene én gang for alle.

Som jeg alt har antydnet, så tenker jeg med «naturen» ikke bare på den uberørte natur, skjønt den har en ganske spesiell virkning. Jeg tenker også på dette som jeg kalte det primære kulturlandskap, og videre på det sekundære kulturlandskap, dvs. det landskap som det står oss fritt å forme i full bevissthet om de estetiske muligheter som byr seg.

Eftersom vi nødig skal dytte alt over på Staten, bør vi se oss om etter oppgaver vi selv kan løse i naturens tjeneste, mens Staten tar seg av de store, nasjonale fredningstiltak.

De større industribedrifter burde, i erkjennelse av et betydelig ansvar på dette felt, årlig bevilge vektige summer i rede penger til vern om natur. Hva er vel et «sosialt formål» om ikke det? Og så kan de sørge for at de inngrep som må gjøres, blir gjort så skånsomt som mulig, noe de forresten er blitt stadig flinkere til.

Visse arkitekter burde legge av seg noen av sine affekterte unoter, og bygge hus som ikke skriker mot vårt norske landskap.

Vei-ingeniørene har det i sin makt ikke bare å legge sine veier «godt» i terrenget; de har også mangen chance til likefrem å forskjønne landskapet, f. eks. ved å bygge vakre broer.

Mens vi snakker om veier: Hvorfor ikke frede en og annen gammel vei? Jeg mener ikke her nedlagte veier, men veier som er og fortsatt skal være i bruk. Vi har ikke det minste vondt av å kjøre litt på en vei som er bygget uten brutalitet mot naturen.

Hvorfor ikke f. eks. frede det som ennå er urørt av den gamle «Trondhjemsveien» fra Eidsvoll Verk over Langton—Østerud til Brustad i Hurdalen? En vakrere og mer karakterfull vei fra gammel tid finnes knapt over hele Østlandet. Pynt litt på de direkte livsfarlige stedene, hold den ellers vedlike, og la den så være i fred. En slik «museumsvei», for å bruke kommuneingeniør Sands uttrykk, ville få stadig økende kulturhistorisk verdi.

Vi *forstmenn* som utformer skogbildet, kan i det store sky det altfor skjematisk, og i det små gi akt på detaljen. Vi kunne kanskje også tenke etter, om det innenfor vårt område skulle finnes et eller annet naturlig begrenset areal tilhørende en *skogtype* som er sjelden eller påfallende vakker. Slik skog må vi gi særbehandling hvis vi ønsker å bevare (eller gjenopprette) dens typerenhet.

Det finnes — også i vårt land — steder hvor flere skogtyper veksler innenfor et oversiktlig område, og det på en slik måte at de ved hjelp av litt renkultur kan danne et vakker mønster i et virkelig «parklandskap» (En forutsetning er selvsagt at det ikke finnes skjemmende bebyggelse).

For sikkerhets skyld vil jeg understreke at det her ikke er tale om fredning, men om «typeriktig skogskjøtsel».

Det var nu det; men utfordringen går videre. Videre til hvert eneste menneske som

har en strimmel jord til sin rådighet eller en hageflekk. Svært mange er flinke til å bygge på terrengets opplegg og til å gjøre det pent omkring seg, men det er langt igjen til et gjennomført hele.

Har vi nu hverken skog eller jord eller hage å stelle, så går vi vel fri? Langt ifra; bare at da blir det kanskje i første rekke spørsmål om hva vi skal *la være* å gjøre.

Vi skal nemlig alle la være å skjende naturen ved tankeløst å slenge fra oss rask og søppel hvor det faller seg. La oss fremfor alt ikke bli en nasjon av flaskeknusere. Hva galt har naturen gjort, at vi skal lønne den med knuste flasker og forrevne blikkbokser?

Husk at naturen nu er hjelpeløst i vår makt, og at vårt ansvar derfor er uten grenser. Det er en slik ansvarsbevissthet som kalles kultur.

SOGNLI

Av fylkesskogsjef Bjarne Wisth

Den 77 000 mål store Sognli Jaktklubs eiendom i Sør-Trøndelag ble samlet av minister Chr. Thams i tiden fra 1890-årene fremover til første verdenskrig. Hovedhensikten var å skape en tilstrekkelig stor eiendom hvor der ved viltpleie kunne skapes en rik stamme av jaktbart vilt. Viktigst var nok hjorten. Men det var ikke bare av interesse for selve jakten at disse betydelige skogstrekninger og fjellvidder ble samlet. Minister Thams var også interessert i skogen — ikke så meget for dens produksjon og avkastning, som for skogen som naturherlighet.

Minister Thams var en stor naturelsker og en ivrig jeger og friluftsmann. Han var tidlig klar over hvordan det ville gå med viltbestanden i Norge, hvis intet ble gjort for å hjelpe den; han forstod at det måtte gjøres noe effektivt for at den kunne bevares og utvikles. Så begynte han sine kjøp av skog og fjell i grensestrøkene mellom Orkdal, Geitastrand og Snillfjord.

Sentrum for eiendommen er Sognli gård som ligger ved foten av Sognlifjellet. Vakre bygninger i trønderstil omgitt av veldyrkede jorder. Gården ligger vakkert med utsyn over

de fiskerike vann Sognsjøen og Våvatnet. Fjell hever seg i horisonten rundt omkring.

Til å begynne med var gårdens omgivelser snaue, men senere plantninger i nærheten av gården og lien oppover mot Sognlifjellet og langs Sognsjøen har forandret bildet så gården nå er kranset av skog.

Tyngden av eiendommen er Grytdalen som strekker seg fra Sognlifjellet ca. 1 mil i nordøstlig retning — begrenset av fjell på begge sider, og den skogrike sidedal Bjørndalen. I vest danner Jamtfjellets høyeste rand grensen og mot syd strekker eiendommen seg helt ned til Skjenalddalen, ca. 4 km fra Orkanger.

Sognliområdet har en vekslende natur. Fjell over tregrensen og daler med barskog og løvskog avbrutt av myrer og vann. Og faunaen er vekslende som naturen.

Under disse forhold var det at minister Thams ved forskjellige tiltak søkte å gjen-skape opprinnelig natur og dyreliv.

Hans motto var, at skal viltstammen kunne reises må det være absolutt ro i terrenget. Det måtte ikke foretas forstyrrende hugster, og få mennesker måtte få komme der.

Skog og vilt ble derfor fredet, og det ble etablert oppsyn.

Et av de mål Thams satte seg var å fremelske en stor hjortestamme. Hjort kunne av og til streife over området, men hadde ikke fast tilhold der. Det gjaldt om å få den til å trives og slå seg til ro. I den hensikt ble det flere steder i utmarken opparbeidet små akerflekker som ble tilsådd med havre. Slikkestener (med bergsalt) ble lagt ut forskjellige steder. Høy ble lagt ut om høsten i åpne høy-løer så hjorten kunne forsyne seg, og drikkevann ledet dit. Jaktretten i tilstøtende eiendommer ble kjøpt eller leiet — ikke for å drive jakt, men for å frede. — Tiltakene bar frukt. Hjorten begynte å slå seg til ro. Stadig flere dyr søkte Sognliområdet, de samlet seg i Grytdalen i brunsttiden om høsten.

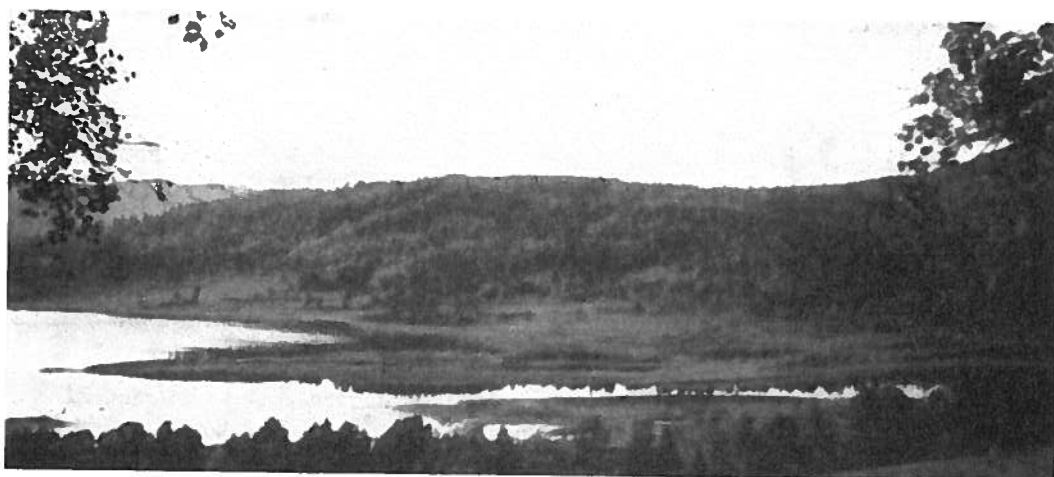
For å bekjempe småviltets fiender ble det ført planmessig krig mot kråker, rovfugl og rev. Harebestanden ble øket og foredlet ved utsetting. Svømmefugler hadde fristed i vannene og slo seg ned i økende antall. Lokkeender ble til å begynne med lagt ut for å få endene til å slå seg ned.

Fiskebestanden i vannene ble regulert i samarbeid med tilkalt fagfolk.

I Sognlitjernet ble det satt ut ferskvannskrebs og i Grytdalselven perlemusling.

En verdifull tilvekst til området fauna var bever. I 1926 ble det satt ut ett par og i 1929 ytterligere to par — begge ganger ved Åmottjernet nær Våvatnet. Til å begynne med holdt beverne til ved Åmottjernet hvor de bygget hytter. Senere flyttet de til forskjellige steder på eiendommen og hadde en tid tilhold ved Grytdalselven. Derfra ble de dessverre fordrevet av en uventet storflom en januardag 1931; senere har de vært sett ved Auset utenfor eiendommen. Det har vært iaktatt at bever har streifet oppover langs Grytdalselven på Sognliområdet. Hvor mange av beverne som eksisterer, og hvor de holder til nu vet man ikke.

Med alle disse tiltak ble imidlertid det som var hensikten oppnådd — å skape et stykke fredet Norge med opprinnelig natur. Hjortestammen var blitt meget stor — visstnok den største i Norden. Småviltbestanden var øket så den var vesentlig større enn i omliggende

Utsikt sydover fra hovedgården mot Sognsjøen.

FOTO: T. K.

distrikter. Både hjort og småvilt var begynt å spre seg til de omliggende trakter.

Sognli var blitt et viltreservat.

Som en påkjønnelse for det arbeide som var nedlagt ble Sognli Jagtklub A/S på Trøndelagsutstillingen 1930 tildelt gullmedalje for fremragende viltpleie.

Et opphold i Sognli naturpark i de ensomme trakter i Grytdalen var noe av et eventyr i denne tid — særlig om våren når naturen våkner og om høsten i brunsttiden. Det skapte stemninger fra gammel tid i uberørt natur. Og det var liv i skogen. Det var lyder i alle tonearter fra mange struper — store og små. Orhanebuldret rislet fra ås til ås gjennom de lyse vårnetter mens tiuren drev sin dulgte elskovslek inne i skogdypet. Det var tråkk av hjort overalt. Koller og kalver gresset fredelig i bjørkeliene. Kronhjorten skred vaksomt og majestetisk frem langs stiene med skogen heskyttende over. Og mot høst i brunsttiden gjenlød Grytdalen fra ås til ås av langtrukne hjortebrøl gjennom de mørke netter. Det var et stort antall hjorter som brølte. Det grøsset i en fremmed vandrer som ikke visste hva det var, men det var frydefull musikk for natur-elskeren.

Minister Thams snakket ofte om at oppdrett av storfugl, rype og hare burde gå inn som et ledd i viltpleien, og håpet at dette senere kunne settes i verk. Det var hans håp at de som overtok Sognli etter ham ville fortsette hans arbeide i samme ånd, og han var flere ganger inne på at dette måtte bli en oppgave for staten. Hans håp i så henseende er nå gått i oppfyllelse.

På grunn av den stadige økning av bestanden er hjort det eneste vilt som har vært gjenstand for jakt i Sognli i Thams' tid. Men beskatningen har vært liten.

Store krav ble stillet til jegeren. Koller med kalv var tabu. Gamle koller som bevislig var

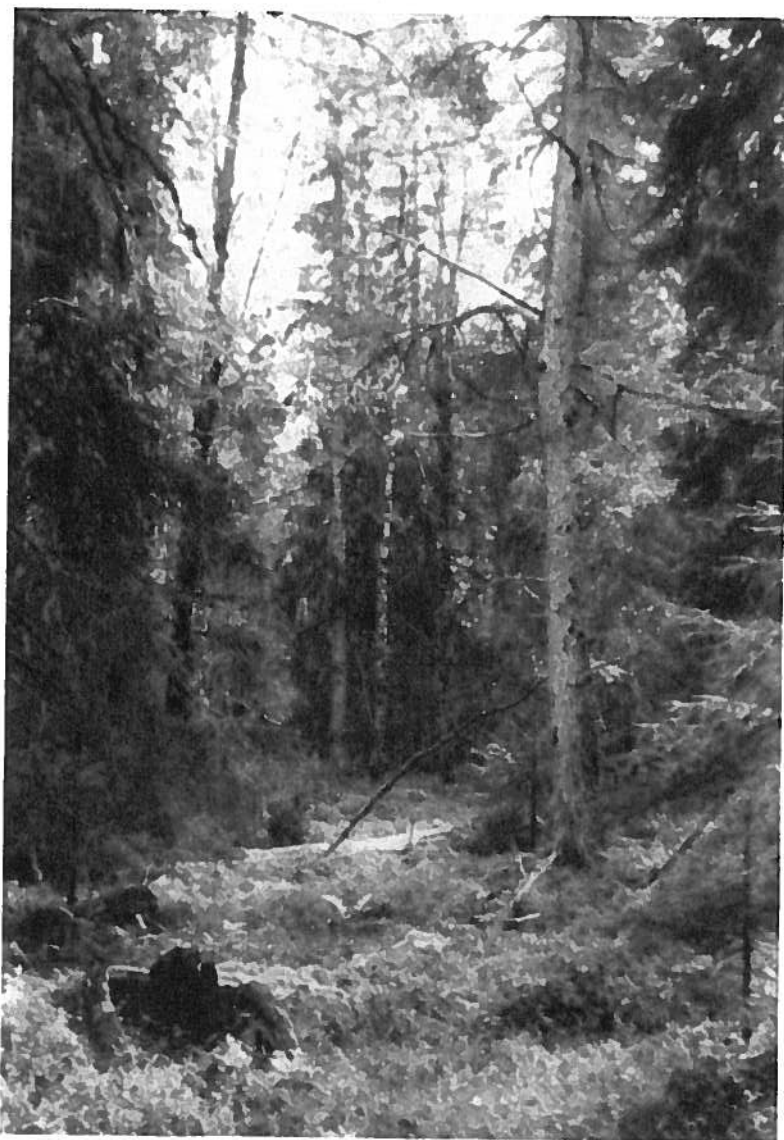

I hjortens rike. Glissen storskog og gresskleddede åpninger. FOTO: T.K.

«gjellkoller» kunne skytes, men bragte ikke jegeren heder. Bare de store gevirer tellet og gav anerkjennelse.

Ingen måtte skyte uten å være helt sikker på at det ble fulltreffer på rette sted. Å skyte på springende dyr var derfor utilstedelig. Skudd uten resultat ble alltid påtalt og førte til avbrytelse av jakten og leting i timevis etter mulig skadeskutt dyr. Finkalibret gevær måtte ikke brukes.

De ca. 80 bruksnummer Sognli består av ble slått sammen til et sams jaktområde med adgang til å felle et bestemt antall dyr. Så

I Hjortdalen. Her er det opptrukket hjortestier på kryss og tvers. FOTO: T.K.

lenge Thams hadde roret ble det aldri lagt an på å felle det tillatte antall, selv om det ikke bød på noen vanskelighet. Men i årenes løp er det likevel felt ikke så få hjorter på Sognli.

Til bruk under jakten ble det ført opp flere jakthytter på eiendommen. I Hjortdalen, som

var sentrum for jakten, ble det således bygget 5 hytter i «høyløstil». I Bjørndalen er det en stor og en liten hytte og på Åsseteren 2 hytter. I Svarttjerndalen, som nå er utskilt fra eiendommen, er det en stor og en mindre hytte. Til samtlige hytter hørte dessuten uthus med stall.

Til hyttene i Hjortdalen, Bjørndalen og ved Svarttjernet var det telefon i forbindelse med privat sentral på Sognli gård.

Til bruk for jaktoppsynet ble det dessuten flere steder bygget små oppsynshytter.

Dessverre brente 4 av hyttene i Hjortdalen under mystiske omstendigheter våren 1945.

Som ellers i landet har hornene hos de store hjorter på Sognli sjelden mere enn 12 takker (ender). Men det er felt flere 14-ender og i ett tilfelle en 15-ender. De fleste gevirer av de felte dyr finnes i en trofésamling på Sognli gård. Oppgaver over kjøttvekt m. v. foreligger også.

For nærmere å kunne studere hjortens og hjortegevirets utvikling ble det fra 1919—1931 holdt en kronhjort (fanget som kalv) og tre koller i fangenskap i en stor innhegning ved Sognsjøen. Hornene som kronhjorten felte hvert år er det tatt vare på gjennom en 12-årsperiode.

En undersøkelse av de felte horn fremstillet grafisk i fig. 1—3, viser at hornlengde, øyenspissens lengde, hornvekt og antall takker (ender) har jevn stigning til det 7. eller 8. år, men er siden uregelmessig. Hvis en kan trekke slutninger av undersøkelse av geviret bare på et enkelt dyr, synes kronhjortens optimumsalder å være 7 å 8 år.

Det er to typer hjort på Sognli. Disse har gjerne vært benevnt «Hitterhjort» og «Sognli-

GEVIRETS UTVIKLING HOS EN HJORT

Fig. 1

Antall takker (ender) 0-13 år.

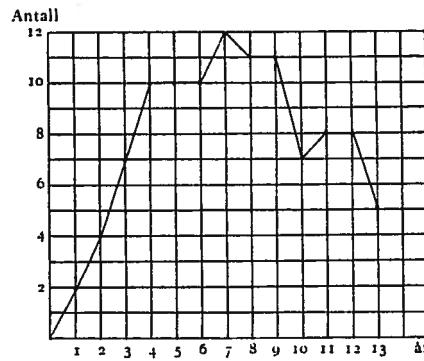
Fig. 2

Hornets og øyenspissens lengde.

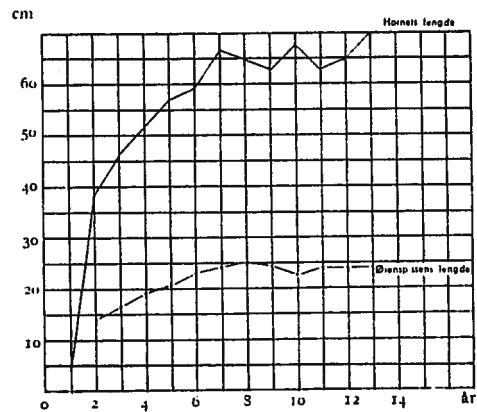
Fig. 3

Hornvekt.

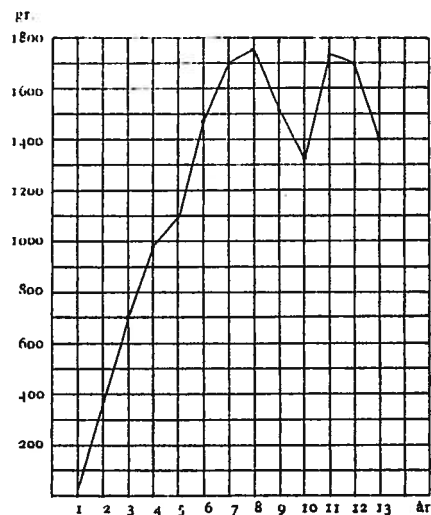
FIGUR 1

FIGUR 2

FIGUR 3

hjort». Hitterhjorten har forholdsvis korte tynne horn som bøyer seg sterkt innover så kronen blir smal. Sognlihjorten har derimot kraftige lange horn og vid krone.

Kjøttvekten hos de store Hitterhjorter er gjerne 80—90 kg, mens den hos de store Sognlihjorter er 120—130 kg. Det er forøvrig felt Sognlihjorter med enda større kjøttvekt.

I 1941 gikk aksjene i Sognli over på nye hender. Dette var under krigen som på så mange måter bragte forstyrrelser. Det ble sterkt behov for ved, og det måtte skaffes trekull til drift av biler. Fredningslinjen for skogen var det dessverre ikke mulig å følge. Det ble hugget ved i betydelige mengder, og mange ovner ble reist til brenning av trekull, bl. a. steder i Hjortedalen, hvor dessverre et særdeles vakkert løvskogbestand ble hugget. En del av urskogen falt også for øksen.

At den tilvante ro og stillhet dermed ble brutt viste seg å ha meget uheldige følger for hjortebestanden. At jakttiden ble forlenget til langt ut i oktober gjorde ikke situasjonen bedre. Hjorten begynte å trekke ut av terrenget, så det etter hvert ble ferre dyr.

At det ble foretatt hugst på steder hvor hjorten gjerne hadde tilhold, viste seg å være særlig uheldig. I det store løvskogbestand av gammel bjørk og rogn i Hjortedalen var det vanlig å se hjort. Der kunne til tider være et stort antall dyr, så terrenget var «levende» når dyrene ble skremt. Da bestanden ble hugget, ble dyrene borte. Det samme gjelder et strøk langt Jamtgårdsbekken opp mot Stokkeseteren hvor løvskogen ble hugget. Det synes i det hele å være uheldig for hjortebestanden å foreta hugster som i vesentlig grad forandrer tilvante forhold.

Sikkert er det at hjortebestanden neppe var halvparten så stor som tidligere da krigen sluttet. I de senere årene er bestanden i oppgang

igjen, men det vil sikkert ta tid før den kommer opp i tidligere høyde.

Småviltbestanden, som særlig i 20-årene var meget god, var også sterkt redusert da krigen var slutt, men er nå i oppgang.

En tid etter krigen søkte et konsortium konsesjon til erhvervelse av Sognli. Dette ble avslått, idet spørsmålet om statens overtagelse av eiendommen ble reist. (St. prp. nr. 113 for 1951.) Landbrukskomitéens innstilling (S. nr. 10, 1952) om kjøp av aksjer i Sognli Jagtklub A/S ble bifalt av Stortinget 16. februar 1952, og Landbruksdepartementet ble gitt fullmakt til å kjøpe samtlige aksjer i selskapet.

Dermed har vårt land fått sin første store og allsidige naturpark.

Retningslinjer for Sognli naturparks anvendelse ble vedtatt av Landbruksdepartementet i juni 1954. En må se kjøpet i sammenheng med den nye lov om viltstellet i den hensikt å bruke Sognli som forsøksområde for viltforskning og viltpleie samt forskning og forskning vedkommende ferskvannsfiske.

Efter det arbeide som allerede er nedlagt skulle forholdene i eiendommen ligge meget godt til rette for viltstell og biologiske studier. I forbindelse med viltstellet vil det også være naturlig å drive oppdrett av flere dyreslag.

Når roen nå er blitt gjenopprettet på eiendommen, og skog og vilt er fredet i fornøden utstrekning, i forbindelse med oppdrett, skulle Sognli naturpark fremtidig kunne bli ennu mere enn den en gang var — et fredet stykke Norge med opprinnelig natur og rikt dyreliv.

Bjarne Wiseth.

Både i St. prp. nr. 113 (1951) om kjøp av aksjer i Sognli Jagtklub A/S, i Landbrukskomitéens innstilling (S. nr. 10) og i debatten i Stortinget den 16. februar 1952 ble det

*Mellem åsrygger med
urskog av gran,
furu, bjerk og osp
ligger det flere
steder åpne myrer.*

FOTO: T. K.

fremholdt at forutsetningen for kjøp dels var at det vil bli en eiendom for viltforskning, men også at man her vil få en større naturpark. Noen sitater vil vise dette.

Skarholt, sakens ordfører, uttalte bl. a.: «Det er stor skog, tildels urskog, og det ville kanskje være det ideelle, hvis det er i statens og i samfunnets interesse, at floraen, skogen ble fredet.» Og: «Har vi råd til å ofre hele eiendommen til fremme av forskningen, både når det gjelder flora og fauna, vil det være det beste.»

Fjeld: «Med Sognli meldte det seg imidlertid et tilfelle, hvor man i hvert fall med mindre skade kunne utlegge en skogstrekning, samtidig som området var godt skikket som naturpark. (Tidligere i sitt innlegg hadde han sagt: «Det kom stadig inn til departementet mer eller mindre romantisk betonte krav, kan jeg kanskje si, om å legge ut større skogstrekninger som naturpark. Det var bl. a. foreslått et større parkområde på østsiden av Femunden og i Pasvikdalen. Men det er ganske opplagt at slik som forholdene er med råstofftilgangen når det gjelder skogprodukter, kan man ikke legge ut en hvilken som helst skog-

strekning til naturpark og la den stå fredet og unyttet.») Videre uttalte han: «Endelig vil jeg også ha sagt, som jeg begynte med, at vi løser en sak: Vi skaffer landet den første naturpark. Vi må i hvert fall ha råd til å ha en slik, våre naboland har mange.»

Komiteens innstilling om kjøp ble enstemmig vedtatt.

Også Statens Viltstyre har forståelsen av at en større del av eiendommen bør være naturreservat eller naturpark, men noen avgrensning av et område som bør avsettes som sådant er ikke foretatt.

For å sette seg inn i forholdene foretok Naturvernrådets formann og naturverninspektøren sammen med fylkesskogsjef Bjarne Wisth en befaring i Sognli i dagene 21.—22. september 1960. Fylkesskogsjef Wisth var i en årrekke minister Thams' forstlige konsulent, han har også siden staten kjøpte eiendommen sittet i dens styre, og han har hele tiden gått varmt inn for opprettelse av en naturpark i Sognli.

Under befaringene var man enige om at en større del — 20—25 000 dekar absolutt bør avsettes som naturpark, men med adgang

for Viltundersøkelsene til å foreta forsøk og undersøkelser som ansees ønskelige.

Naturvernrådet vil behandle dette spørsmål og komme med forslag til grenser og fredningsbestemmelser for den vordende naturpark.

Statens Viltundersøkelser har siden staten overtok eiendommen drevet forskning i området. Denne går i første rekke ut på å foreta studier om hjortens biologi og biotopenes betydning for viltet. Der vil bli lagt stadig mere vekt på viltregistrering og å prøve undersøkelsesmetoder.

Sognli Forsøksområde sorterer under Statens Viltstyre i Landbruksdepartementet, det har et styre hvis formann er ekspedisjonssjef Henry Nærstad; øvrige styremedlemmer er stortingsmann M. A. Løvset, hotelleier, o.r.-saksfører Per Holaker og ordfører, gårdbruker R. Snidal. Forsøksvirksomheten forestås av Statens Viltundersøkelser, Ås.

Der er satt opp retningslinjer for eiendommens behandling, de er godkjent av Landbruksdepartementet den 23. juni 1954.

Red.

RETNINGSLINJER FOR DRIFTEN AV SOGNLI FORSØKSOMRÅDE

A. *Gårdsbruket.* Gårdsbruket søkes bortforpaktet. Inntil en tilfredsstillende forpaktingsordning kan oppnås, kan dog styret la eiendommen drive ved leid hjelp.

B. *Bebyggelsen.* De reparasjons- og utbedringsarbeider som styret gjorde vedtak om i møte 24. april 1953, og som er godkjent av statsråden, gjennomføres snarest mulig.

Det stilles foreløpig til disposisjon for forsøksledelse og forsøksassistenter 2 rom i hovedbygningen.

Der innredes et arbeidsrom og i tilknytning til dette et magasinrom. Nødvendig utstyr til disse skaffes.

Der innredes et demonstrasjonsrom.

Angående mer omfattende bygningsarbeider gjøres det henvendelse til riksarkitekten for planlegging og kostnadsoverslag.

C. *Skog og utmark.* Det utlegges i eiendommens sentrale deler et område som helt ut forbeholdes forsøksvirksomheten. Grensene avlegges i detalj i samråd mellom en representant for Statens viltundersøkelser, fylkesskogmester Wisth og styrets formann. Innenfor dette område skal skogen prinsipielt være fredet. Ingen forstlige tiltak må iverksettes uten tilslutning fra forsøksledelsen. Drift i skogen kan overhodet ikke skje uten med departementets samtykke.

For skogskjøtsel og driften av de øvrige skogområder utarbeider fylkesskogmester Wisth nærmere planer som blir å forelegge styret til godkjenning.

Luftfotografering av eiendommene foretas om mulig allerede sommeren 1954.

D. *Jakt.* Jakt eller fangst må ikke drives på eiendommene uten særskilt tillatelse av Viltstyret. Dette gjelder alle slags vilt, også rovvilt. Vedkommende viltneemner anmodes om ikke å gi noen jakttillatelse i henhold til jaktlovens § 22 gyldighet for Sognli-eiendommene. Viltstyret kan gi forsøksledelsen og andre som er engasjert i forsøks- og forskningsvirksomheten på eiendommene, generell eller spesiell tillatelse til felling og fangst som inngår som ledd i pågående viltundersøkelser.

Angående disponeringen av jaktretten i de deler av eiendommene hvor ordinær jakt etter Viltstyrets bestemmelse måtte bli tillatt, treffer styret de nærmere bestemmelser.

E. *Forsøk og biologiske undersøkelser.* Ledelsen av den vitenskapelige forskning og forsøksvirksomheten vedrørende viltstellet legges etter Viltstyrets nærmere bestemmelse enten under Statens viltundersøkelser eller direkte under forsøkslederen i viltstell.

Forsøksledelsen utarbeider arbeidsprogrammet i samsvar med de hovedlinjer som trekkes opp i det følgende og de forklarende bemerkninger til disse.

Forsøkslederen skal holde styret underrettet om sine planer og avgi årlig beretning om virksomheten.

Forsøkslederen skal ha adgang til å gjøre bruk av de funksjonærer som er knyttet til eiendommene i samsvar med bestemmelser herom som forutsettes nærmere fastsatt av styret.

Forsøkslederen skal ha adgang til å gjøre bruk av spesielle assistenter for utføring av enkelte oppgaver. Med styrets samtykke kan han også overlate spesielle arbeidsoppgaver til enkelte spesialister.

Uten samtykke av styret og i forståelse med forsøksledelsen kan ingen drive forsknings- eller forsøksvirksomhet på eiendommene. Funksjonærer som

Glissen urskog i Grytdalen.

FOTO: T.K.

er knyttet til eiendommen og andre som assisterer forsøksledelsen, må tilpliktes ikke å gi noen uvedkommende opplysninger om forhold som vedkommer pågående forsøk eller undersøkelser, uten at forsøksledelsen på forhånd har samtykket. Forsøksledelsens nektelse kan i tilfelle innbringes for styret.

Forsøksledelsen kan legge ut nødvendige forsøksfelter og kontrollfelter hvor som helst på eiendommene utenom den dyrkede mark.

Styret kan efter forslag fra forsøksledelsen foreta de innskrenkninger med hensyn til adgangen til ferdsel og besøk på eiendommene som anses påkrevet av hensyn til pågående undersøkelser og forsøk og som det er lovlig adgang til. Spørsmål om ytterligere restriksjoner må i tilfelle fremmes gjennom departementet.

Det er forutsetningen at undersøkelser vedrørende hjorten skal komme i første rekke blant arbeidsoppgavene. I den utstrekning det er nødvendig, bør undersøkelsene utstrekkes til tilgrensende distrikter hvor hjorten har sitt opphold i vintertiden. Ved siden av alminnelige biologiske og økologiske under-

søkelser vedrørende hjorten er det forutsetningen at spørsmål som vedrører hjortens skadevoldelse på såvel skog som innmark og mulighetene for å forebygge eller begrense slik skade tas opp. Hjortegården settes i stand og forutsettes brukt i den utstrekning behovet tilsier.

Ved siden av undersøkelsene vedrørende hjorten må det gis plass for alminnelige undersøkelser av faunaen og produksjonsforholdene i området. Herunder bør det i særlig grad legges vekt på undersøkelser vedrørende skogsfugl, ender, trost, måker og de forskjellige rovviltslag.

I en St. meld. nr. 62 (1960—61: «Om Songli forsøksgård», Tilråding fra Landbruksdepartementet av 9. mars 1961 (godkjent ved kgl. res. samme dag) gis en oversikt over eiendommen, dens tilstand og over de arbeider som er foretatt siden staten overtok den.

I særskilte avsnitt redegjøres det for Gårdsbruket og skogen, Bebyggelsen, Adkomst-

veier, vannforsyning, elektrisitet m. v. I kapitlet Songli* som naturpar skrives bl. a.:

Etablering av en naturpark har fra første stund vært framhevet som et hovedformål for statens ervervelse av Songli. På alle trinn av sakens behandling har det vært alminnelig oppslutning om ønskeligheten av her å skape et vernet område hvor skog, plante- og dyrelivet så vidt mulig kunne få utvikle seg uten inngrep av noen art og mest mulig i fred og ro...

I retningslinjene for driften av Songli forsøksområde er det slått fast at eiendommens sentrale deler med hensyn til naturvern skal være undergitt restriksjoner som stort sett tilsvarer det man vil anse som typisk for en såkalt naturpark...

Jakt og fangst er begrenset til felling av enkelte stykker vilt som ledd i pågående undersøkelser og forsøk og har hittil hatt et beskjedent omfang...

Her siteres også fra Naturvernrådets uttalelse av 13. desember 1960.

Statens Viltundersøkelser har 2. november 1960 avgitt en uttalelse hvori det bl. a. heter:

Den administrative fredning av det sentrale skogparti, stort sett omfattende Grytdalen, Hjortdalen og deler av Bjørndalen er således det viktigste tiltak i retning av å bevare naturen på stedet...

For bevarelsen av en relativt uberørt villmark der en stor (om enn særpreget) viltbestand kan få leve og yngle i fred, byr Songli-eiendommen på særlig gode betingelser. Slik sett har eiendommen en verdi som det idag sikkert er vanskelig å vurdere høyt nok...

Styret for Songli forsøksgård har i brev av 11. november 1960 til Landbruksdepartementet oppsummert sitt syn på eiendommens bruk. Om eiendommen som *naturpark* skriver styret:

1. Styret mener at Songli forsøksområde representerer store naturverdier som det har almen inter-

* Mens eiendommens navn før ble skrevet Sognli, har man nu funnet at Songli er den riktige skrivemåten.

esse å bevare og verne om. Styret mener dette best kan skje ved at eiendommene holdes samlet på statens hånd i samsvar med de forutsetninger som lå til grunn for statens kjøp av eiendommene.

2. Etter styrets mening bør de sentrale deler av eiendommen forvaltes på en måte som i det store og hele tilsvarer det som gjelder for en naturpark, med fredningsbestemmelser som først og fremst tar sikte på å tilgodese vitenskapelige hensyn. Styret har forutsatt at de retningslinjer som allerede er fastsatt for driften av forsøksområdet, ville være tilstrekkelig i så henseende. Styret antar imidlertid at det ikke skulle være noe prinsipielt å innvende mot at det eventuelt søkes utvirket formelig fredning i medhold av naturvernloven, hvis dette kan antas å gi bedre grunnlag for effektiv håndhevelse av ønskelige fredningsforskrifter og ikke volder vansker for viltundersøkelsene og fiskeriundersøkelsene på eiendommen.

Der siteres videre en utredning av lederen av Statens Viltundersøkelser, jaktkonsulent dr. Yngvar Hagen om Songli som forsøksgård for viltforskning og viltpleie. Han sammenfatter sitt syn i disse 3 punkter:

1. For bevarelse av en interessant norsk natur med en stor og særpreget viltbestand er eiendommen ideelt sett av den aller største verdi.

2. Den nytte en vil få av eiendommen som stasjon for teoretisk og praktisk viltforskning og som ledd i Statens Viltundersøkelsers bredt organiserte samarbeide må antas å ville øke i fremtiden.

3. Det er av den største betydning at en er i stand til å se utnyttelsen av Songli-eiendommen under en meget langsiktig synsvinkel.

Departementet slutter sin melding med blant annet å uttale:

På grunnlag av Naturvernrådets henstilling vil det bli nærmere overveiet om det er grunn til å understreke fredningsforskriftenes forpliktende karakter i samsvar med naturvernloven. Departementet er videre innstilt på å gjøre sitt til at de vitenskapelige undersøkelser og forsøk vedkommende viltstellet og ferskvannsfisket skal kunne utbygges videre under de best mulige kår. T. K.

LINDERUD

Ved kgl. resolusjon av 15. januar 1960 ble hovedbygningen på Linderud gård, gnr. 88, bnr. 259 i Østre Aker, nu Oslo, fredet i medhold av loven om fortidsminnesmerkers bevaring, og samme dag ble ved kgl. resolusjon også haven og de nærmeste omgivelser av hovedbygningen fredet i medhold av Lov om naturvern. Herved er blitt sikret for fremtiden et av Norges forholdsvis få meget verdifulle minner om en glansfull tid, da der på de store godser ble skrevet både verdifull kulturhistorie og betydningsfulle blad også av Norges historie.

Linderud er en meget gammel gård; på 1400-tallet tilhørte den et geistlig gods som lå til Oslo domkirke. Ved reformasjonen ble det krongods, som imidlertid kongen forlenet dels til adelige, dels til borgerlige tjenestemenn. I 1673 fikk Peder Griffenfeld skjøte på eiendommen, en kort tid etter var statholder Ulrik Frederik Gyldenløve eier. I 1671 ble Linderud bygslet av Mogens Lauritzsøn, han ble

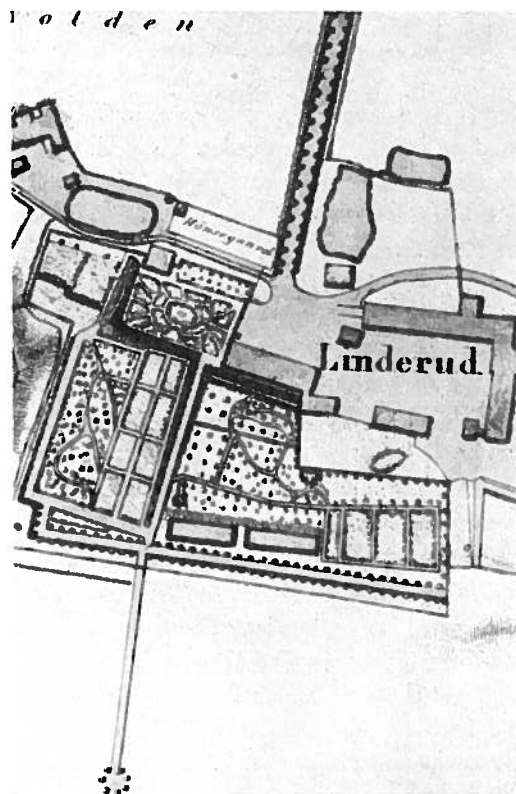
eier i 1679. Og dermed er gården kommet inn i en familie i hvis eie den har vært gjennom alle senere år. Fra Mogens Lauritzsøn gikk den i 1713 over til sønnen Erich Mogenssøn, han bygget den prektige hovedbygning. I 1749 gikk den videre til Erichs eldste sønn, senere kanselliråd Mogens Larsen Monsen. Gjennom dennes datter Marthe Beate, som var gift med assessor Haagen Mathiesen kom så Linderud over i familien Mathiesens eie. Så følger sønn etter far: Mogens Larsen Mathiesen (1799—1875), Haaken Christian Mathiesen (1827—1913), og endelig kommer vi ned i vår egen tid med statsråd Christian Pierre Mathiesen (1870—1953).

Det var meget store eiendommer familien hadde — nemlig foruten Linderud også Eidsvold Værk med skogene i traktene omkring Hurdalsjøen. Eidvold Værk overdro H.C. Mathiesen i 1895 til sin eldste sønn, senere kammerherre Haaken Larpent Mathiesen, mens altså Linderud gikk over til den yngste

FOTO: T. K.

Hovedbygningen på Linderud; gårdssiden. Til høire sees den nederste del av innkjørselsalleén fra Trondhjemsveien.

Gammelt kart over haven.
Efter C.W. Schnitler

sønn, Chr. P. Mathiesen. Statsråd Mathiesen drev gården opp til et mønsterbruk.

I den hensikt å bevare dette kulturhistoriske sted for den senere ettertid, ble i 1954 hovedbygningen med ca. 45 dekar grunn overdratt til Linderud Stiftelse. I årene 1954 til 1959 er der foretatt en omfattende restaurering av hovedbygningen med byantikvar Arno Berg og arkitekt Finn Bryn som faglige konsulenter.

Som innledningsvis nevnt ble haven med de nærmeste omgivelser fredet i henhold til Naturvernloven. Alt Erich Mogensen la megen vekt på opparbeidelse av haven. Terrenget ble formet i terrasser — slik det stort sett er i dag — øverst ved hovedbygningen noen beplantede terrasser med buksbomhekker, og nedenfor et parterre, det hele avsluttet mot syd mot gårdens innmark av en kanal og «Lindehallen», en ca. 200 meter lang lindeallé, plantet ca. 1750. Carl W. Schnitler skriver: «Linderud har det interessanteste og best vedlikeholdte haveanlegg i Kristianias

FOTO: T.K.

Ved kanalen nederst i parken.
Til venstre den store bjerken plantet 1827.
I bakgrunnen midt på bildet og til høire to noe yngre cembrafuruer.

*Den gamle hassel-
alléen sett
ned mot lindealléen.*

FOTO: T. K.

omegn» («Norsk Haver i gammel og ny tid», 1916).

«Fra en fest i 1788 for regenten, kronprins Frederik og prinsene Carl og Fredrik av Hessen, berettes det om en fantastisk illuminasjon likesom den store, firkantede løvpaviljong, som avslutter lindealléen mot vest, skal ha vært dekket med glasstak.» — I den første halvdel av 1800-tallet ble haven omdannet «med slyngende ganger og bed i engelsk

landskapsstil», men i 1914 ble den opprinnelige barokke stil igjen innført, og under den siste restaurering er denne stil bevart og haven bragt i mønstergyldig stand.

Innkjørselsalléen fra Trondheimsveien til gården anslås å være mellom 150 og 200 år gammel. Den store bjerken som sees på foto 3 er plantet i 1827 av fru Johanne Hedvig Mathiesen f. Gløersen i anledning av hennes eldste sønn Haaken Christians fødsel det år.

FOTO: T. K.

*Kanalen og den over
200 år gamle
linde-alléen som
avgrenser haven
mot syd.*

Når hassel-alléen, som avgrenser selve haven mot vest, er plantet vet man ikke sikkert, men det er ikke usannsynlig at den skriver seg helt fra kansellirådens dager, idet hans bror Johan Neve Monsen, som ofte bodde der, var en ivrig amatørgartner. Da skulle den altså kunne være henimot 200 år. I havens vestre del ligger frukt- og kjøkkenhaven. Her fantes også et par valnøttrær plantet antagelig i 1700-årene. De ble dessverre ødelagt av frost i de kalde vintrene under okkupasjonsårene.

Der vokste imidlertid opp et rot- eller stubbeskudd, det er nu blitt til et pent tre som bærer nøtter hvert år.

I en dalsenkning vestenfor haven har tidligere eiere plantet en rekke utenlandske treslag. Dette areal er nu overtatt av Oslo Parkvesen, som skal behandle det parkmessig; arealet vil bli utlagt som friareal. Derimot er Linderud Stiftelse helt privat, og eiendommen således ikke åpen for publikum.

T. K.

NATURFORSTAAELSE

Av professor Tyge W. Bøcher

«Politiken»s kronik 7. juni 1960

Selv om denne kronik er skrevet for danske forhold, kan den med like stor rett gjøres gjeldende for norske.

Red.

Alle snakker om natur, mange om naturfredning — men næppe om hvad natur egentlig er, eller om mennesket skal regnes med til naturen. Lad os lige lege med den tanke, at en »videnskabsmand« fra en anden klode kredsede om jorden i lav højde og iagttog den. Han ville da se byer og markfelter, veje og banelinier, Suez og Panamakanalen og evt. den kinesiske mur, og han ville prøve at forstå og beskrive hvad han saa. Selvfølgelig ville det hele for ham være natur. New York ville han opfatte, som vi oppfatter et termitbo eller en myretue. Mennesket ville være et væsen, der hørte til jordens natur — ligesom giraffen og bøgetræet. Selv biler og skibe ville høre med til naturen.

Men set med menneskeøjne ser det anderledes ud. Vi har flere forskellige naturbegreber. De fleste mener vel med natur »det ubebyggede land«, andre gaar videre og siger »natur er det af kulturen upaavirkede«. — Altsaa naturen ligger uden for mennesket — men de samme folk bruger vendingen at »vende tilbage til naturen« (naar de lever camping-liv eller smider tøj) og taler eventuelt om »naturfolk«, hvormed de mener saakaldt primitive folk som de oprindelige eskimoer og negerstammer, inden disse blev paavirket af civilisationen. — Altsaa naturfolk hører med til naturen, medens vi selv — de »fine hvide« — har hævet os over denne, tror vi da, men vi kan kortvarigt vende tilbage til den, hvis vi tér os uciviliseret.

Der er ikke tvivl om, at natur er et vanskeligt ord at definere. Hvis vi akcepterer

natur som »det af kulturen upaavirkede«, vil vi faa svært ved at afgrænse denne rene natur fra den paavirkede del, for hvad er snart ikke kulturpaavirket? Søer og vandløb forurenes fra kloaker og ørreddamme, og spildevand fra storbyer i samarbejde med olieaffald fra skibe truer hav og strand; selv luften inficeres med uddunstninger fra fabriksskorstene eller fyldes med radioaktivt støv fra atomsprængninger.

Hvor bliver naturen af? Hvis vi siger at mennesket hører med til naturen — bli'r der ingen modsætning mellem ordet natur og kultur, ordet natur vil savne mening. Og hvis vi holder os til natur som »vildmark«, ja saa skal vi til Grønland eller Sydpolen for at finde natur. I dette dilemma er der kun ét at gøre: opgive definitioner og fastslaa, at det vi forstaar ved natur er noget relativt naturligt sammenlignet med den civilisation, vi lever i. Saa bliver vore skove og heder natur — selv om de er kulturpaavirkede — og selv byens parker og haver bliver natur, fordi de indeholder elementer hentet fra naturen. Synspunktet, at natur er noget relativt, er tydeligvis brudt igennem indenfor dansk naturfredning. Man begyndte med at frede sjældne naturscenerier, dyr og planter og fortsatte med det vildeste vi har, heder, indsander, klitter, skrænter ved havet, men nu i dag er vi ogsaa i fuld gang med at frede kulturlandskabet — agerlandet — ja selv Storkøbenhavns parker.

Hvorfor vil vi frede naturen? Her tror jeg ikke, det er muligt at give en helt fornufts-begrundet forklaring. Et par stykker af os vil frede for ikke at miste et studieobjekt (en sjælden fugl, en stenbestrøning, et kildevæld), men flertallet vil bevare fuglen, stenene eller kilden, fordi de er smukke, morsomme eller interessante. Drejer det sig om et større natur-omraade, siger folk, at det skal fredes, for at vi kan faa et sted at trække frisk luft, eller tage

solbad, men spørgsmaalet er, om det nu bare er legemlig sundhed vi har i tankerne, naar vi siger saadan. Jeg tror det ikke. Trang til muskeltræning, frisk luft i luftvejene og sol paa huden er medvirkende, ikke mere. Det afgørende er, at der er smukt, og at natursceneriet ved at være helt forskelligt fra byen giver afveksling. Vi vil se noget nyt. Afveksling er det vigtigste — derfor freder vi fortrinsvis bakkede landskaber, aarer, der snor sig, steder, hvor hav og land mødes. Men er det fornuft?

Mon ikke det er berettiget at sammenligne folks glæde ved naturen med glæden ved kunst. Man kan tørste efter musik ligesom man kan tørste efter skoven og stranden. Jeg kendte en travl læge i København. Han var en følsom natur, og en tidlig foraarssdag oplevede jeg, at han pludselig kørte bilen ind til siden af vejen, stoppede, steg ud — gik ind mellem træstammerne, lagde sig ned paa maven og rodede mellem bladene — fandt en anemoneknop og kom tilbage med en bemærkning om, at han maate ud for at »snuse muld«.

I nogen grad er glæden ved at komme bort fra byen den samme, som børn føler, naar de faar frikvarter, og det er den selv samme følelse, der tolkes i et billede som Wil-lumsens »badende drenge«. De er nøgne og spæner ud i havet og solen. De er selv helt i pagt med naturen, og det under vi dem, for vi ønsker selv at være det.

Som naturfreder og videnskabsmand staar man ofte overfor det spørgsmaal om det nu er det videnskabelige eller det følelsesmæssigt æstetiske moment ved en fredningssag, der er afgørende. En sjælden plante er truet. Ødelægges dens voksesteder, uddør den. Hvis nu planten er lille og ikke spændende eller særlig skøn at se paa, kan man som videnskabsmand gaa ind for en fredning, eventuelt gaar

man stærkt ind, men ikke varmt. Der er nok af argumenter, men man har ligesom ikke følelsen rigtig med. Er der derimod tale om en orkidé som f. eks. bakke-gøgeurt (*Orchis ustulata*), er der baade videnskabelige argumenter og følelser. En saa skøn og mærkelig blomst maa ikke udryddes. Ogsaa fredningsdommeren vil antagelig se andægtigt paa bakke-gøgeurt og votere for fredning, men det kniber svært for ham, hvis det drejer sig om en græsart eller et uskyldigt lille dyr, som han ikke kan se, men som videnskabsmændene paastaar er en uhørt sjældenhed. Ingen af os slipper i naturfredningssager fri for følelsesbetonede og æstetiske vurderinger. Men naturligvis bør videnskabelige og objektive argumenter ikke tilsidesættes, fordi et dyr er lille eller en plante »kedelig at se paa«. For videnskabsmanden er ethvert levende væsen af interesse som led i naturen. Naturen er som en vældig organisme, som han trods alt kun har en ret beskeden forstaaelse af. Piller man et led ud, kendes virkningerne paa helheden ikke. Han er varsom. Han erkender, at der godt kan skjule sig ukendte værdier — ogsaa for mennesket — i selv et ganske lille dyr. Og han ved, at forstaaelsen af dyrs og planters udvikling — den stadige proces, hvorved nye arter dannes af gamle — afhænger af, at vi ikke mister arter. Derfor kæmper han paa planternes og dyrenes side i den udryddelseskrig, som mennesket gennem sin industri og sit agerbrug fører mod den vilde natur. Han følet sig ofte ene i kampen — det tør siges — og det hænger vel sammen med det faktum, at de fleste har en alt for svagt udviklet naturforstaaelse.

Enhver, der har forsøgt sig som amatørkunstner, vil vist erkende, at det at arbejde med maleri, klaverspil o. lign. fører til større forstaaelse af den store kunst. Det er ogsaa klart, at indlevelse og glæde ved lettilgængelige

lig musik kan aabne vejen til forstaaelsen af mindre iørefaldende musik. Gaar det ikke paa samme maade med naturforstaaelsen? Den uddybes ved at færdes i naturen, og navnlig hvis man gaar alene.

En inkarneret bybos opførsel i skoven er morsom. Han er ofte ikke til at drive bort fra stierne — for tænk, hvis man skulle komme til at »træde i noget« eller »synke i«. Der skal mange skovture til, før han opdager charmen ved at gaa ind mellem træerne, og før enkelthedernes skønhed gaar op for ham. Men har han først faaet lysten, vil han til sidst kunne skjelne stemmerne i fuglesangen og se brikkerne i skovbundens mosaik og føle sig rig.

Den inkarnerede bybo er et produkt af udpræget bymæssig oppdragelse. Han er ved at blive en sjældenhed. Takket være sommerophold paa landet for bybørn, lejrskoler, feriekolonier, spejder- og vandrebevægelsen er han snart i sin udprægede form en saga blott. Men alligevel er der langt igen. Det er derfor en god idé gennem en ny organisation at søge naturforstaaelsen hos ungdommen udviklet. En saadan organisation — »Natur og Ungdom« — har netop nu set dagens lys som en særlig afdeling af Danmarks Naturfredningsforening, og det ser ud til, at den faar stor tilslutning. Uden en udviklet naturforstaaelse, vil naturfredning nemlig ikke faa den rette sociale betydning. Vi skulle faktisk helst alle lære at se paa naturen omtrent som en maler eller en videnskabsmand gør det. I alle tilfælde skulle man naa saa vidt, at naturen ikke blot var en kulisse bag bilturen eller frokosten. Man skal ind paa livet af den, gaa rundt i den, være med i den. Man skal lære at skelne mellem naturens enkeltheder; først da kan man opleve den. Mens »bymennesket« træder varsomt for ikke at faa pludder paa bukseopslagene, vil et menneske med naturforstaa-

else træde varsomt for ikke at skade det, han holder af.

Man skal begynde med ungdommen. Men ogsaa voksne trænger til at lære at forstaa naturen. Det kunne f. eks. folkeuniversiteterne og højskolerne tage sig af. Et specielt kursus — dette er nu halvvejs sagt for spøg — burde laves for fredningsnævnsmember og medlemmer af de nye fredningsplansudvalg. Disse skal jo lægge planer for det danske landskabs videre udvikling. De bør have naturforstaaelse. Der er blot det kedelige ved kursus, at naturforstaaelse ikke kan tillæres. Den skal komme af sig selv. Men man kan fortælle om natur: Gennem foredrag, bøger og tidsskrifter øges interessen — og dermed forstaaelsen.

Paa landet har mange naturforstaaelse — den er næsten medfødt — men det underlige er, at de samme, der som børn har leget i engen eller plukket bær paa heden, som voksne gaar med til indgreb, der ødelægger engen og heden — for har man raad til at lade være? Engen giver mere udbytte, hvis den grøftes og drænes, og heden hvis den tilplantes eller pløjes og mergesles. Alle forstaa det samfundsnyttige ved, at vi udnytter vort land saa godt som muligt — faar saa store udbytter som muligt — men vi skal ogsaa passe paa, at landet ikke bliver for kedeligt, og det bliver det, hvis landbrugsomraaderne rationaliseres til det yderste. Vi maa haabe, at den medfødte naturforstaaelse hos landboerne vil overleve mekaniseringen. Tænk, hvis man ude paa landet af sig selv, — fordi man holdt af naturen — lod være med at rydde stengårder og fjerne træer og buske i markskellene eller undlod at hormonsprøjte alle grøftekanter og fylde affald i moser og damme. Hvilke samfundsværdier ville da ikke blive bevaret! Vi fik lov at beholde blomster i markskellene og langs bivejene. Landskabet ville ikke blive ensrettet

— et gammelt træ, en stump krat, et blaat vandhul ville skabe kontraster, give karakter.

I byerne er der ikke tvivl om, at natursansen i disse aar vokser. Og det er vel en følge af byernes vækst. Hos bymennesker opstaa ligefrem en trang til naturoplevelse. Og selv om vi rydder usunde boligkvarterer, og mange bor i villabyer eller har kolonihave, bliver naturlængslen ikke mindre, tværtimod. Vinduesplanterne, altankassen, kolonihaven eller rækkehusen, hvor glade vi end er for dem, føles som surrogater; de giver bare blod paa tanden. Holder man af sin stenhøj — holder man vel ogsaa af vild klippeflora.

Det er tydeligt, at der er ved at ske en mentalitetsændring, — en glædelig en. Interessen for naturfredning er i dag saa stor, at den næsten præger dagbladenes spalter, og som et tegn netop paa en voksende naturforstaaelse hører man nu næsten enstemmig tilslutning til at faa bilerne væk fra Dyrehaven. Man vil se træer og dyr, ikke en bilpark. Selv bilister er med i koret: Ud at gaa, lad bilen staa!

Men hvis naturforstaaelsen stiger i takt med byernes og turismens vækst, saa er de arealer, der i øjeblikket staa til rådighed for mennesker, der ønsker at komme ud i naturen, alt for smaa. De nuværende fredede arealer vil hurtigt blive overrendt; folk kommer til at gaa rundt og se paa hinanden. Men mennesker med udviklet natursans gaar ikke i skoven for at se andre mennesker. De vil være ene med planter og dyr. Det batter ikke længere med småfredninger. Der maa arbejdes efter store linjer.

Med det nye tillæg til naturfredningsloven og de allerede nedsatte fredningsplansudvalg er vi godt paa vej ind i en epoke af landskabsplanlægning. Faktisk bør hele landet hurtigt dækkes af egnsplanter. Ellers løber udviklingen fra os. Det bliver dyrt, men dyrere for hver dag, der tøves. Danmarks Naturfred-

ningsforening kalder til samling om øget indsats. Jo flere medlemmer, des større styrke. Der sidder en repræsentant fra Naturfredningsforeningen i alle fredningsplansudvalg. Han taler med større vægt, jo flere der staar bag. Han taler ikke helt det samme sprog som sine forgængere, naturfredningens pionerer. Smagen ændres. Æstetisk vurdering af

natur svinger ligesom kunstvurdering. Men han kæmper den samme kamp: Samfundets kamp mod ensidig privat udnyttelse af naturen, mod enhver grundspekulation, der ødelægger naturværdier og hindrer flertallet i at færdes ude. Kampen for at bevare landskabet rigt og variert, rigt paa arter, objekter og motiver. Vil De være med, saa kom!

NYE FORSLAG OM NATURFREDNING I PASVIK

Av mag. scient. Ottar Jøsang

Denne artikkelen er et utdrag av et forslag som jeg leverte inn til Landsforbundet for Naturvern i Norge den 8. mars 1961.

Somrene 1958 og 1959 arbeidet jeg med geologisk kartlegning for A/S Sydvaranger i Pasvikområdet, og det er i denne tiden at jeg har skaffet meg det kjennskapet til naturforholdene i Pasvik som ligger til grunn for disse fredningsforslagene. I alt har jeg gått over ca. 500 km² i Pasvik.

Kartet som følger artikkelen har jeg tegnet på grunnlag av en fotografisk mosaikk over Pasvik. Det er derfor ikke helt flatetro, men detaljer i terrenget som elver og sjøer m. m., er betydelig nøyaktigere enn på de eksisterende gradteigskart over området.

Tidligere forslag om nasjonalpark i Pasvik sett i relasjon til de siste års utvikling.

Allerede i 1938 sendte forfatteren Carl Schøyen inn til Landbruksdepartementet et forslag om fredning av et større område i Øst-Finnmark.

I 1938 trakk kontorsjef i Det norske Skogselskap, forstkandidat Thv. Kierulf opp gren-

sene for et slikt område lengst sydvest i Pasvik. Etter hans forslag skulle grensene gå — jeg siterer fra hans artikkel «Nasjonalpark i Pasvik» i Tidsskrift for Skogbruk, hefte 12, 1938: «Fra Mellemrøsen (i riksgrensen mot Finland) på Grenserabben (ca. 69° 13' 30'') i retning sydøstover til Staburfjellet (69° 10' n. br., 18° 20' o. l.), derfra sydover til Hallerfjellet — eller Steinfjellet — og videre mot sydvest til toppen av Krokfjellet eller Mellemrøsen der. Dette vil bli et område på ca. 110 000 mål d.v.s. vel 1 kvadratmil.» Dette området er ennå ikke (februar 1961) blitt fredet. Siden 1938 er det skjedd mye som gjør at forslagene om fredning av områder i Pasvik må tas opp til ny vurdering.

På grunn av at Sovjet-Samveldet har overtatt det tidligere finske området øst for Pasvikelven, vil den planlagte mellomriksveien ikke bli lagt langs Pasvikelven sydligst i Pasvik, men vil antagelig ta av ved sydenden av Vaggatem og gå forbi Ellentjern og Sortbrystjern og gå inn i Finland vest eller nordvest for Ellenvann. Denne mellomriksveien vil dermed gå tvers igjennom det området som

tidligere er foreslått fredet. Arbeidet med denne veien blir antagelig innen kort tid satt i gang for fullt hvis det blir vedtatt å bygge papirfabrikken ved Kirkenes. Det er meningen at denne fabrikken vesentlig skal forsynes med finsk trevirke, og dette tømmeret skal fraktes på biler på den nye mellomriksveien. Det tidligere forslaget om nasjonalpark i Pasvik får derved en ugunstig stilling ved at en slik sterkt trafikert bilvei kommer til å gå igjennom store deler av området. Veien vil jo også — særlig om sommeren — bli sterkt trafikert av turister, idet bilveien til Øst-Finnmark fra Syd-Norge blir sterkt forkortet hvis en kjører om Finland og inn i Norge langs denne veien. Det sier seg selv at det er lite heldig å ha bråket fra denne sterkt trafikerte vei gjennom store deler av et område med fredet natur.

En slik bilvei vil også gjøre dette området lett tilgjengelig for skogshogst.

Å legge et fredet område så langt mot øst at Pasvikelven danner østgrensen, er heller ikke å anbefale, særlig på grunn av de strenge bestemmelsene om bæring av fotografiapparat som gjelder for grensesonen mot Sovjet-Samveldet. I grensereglementets punkt 2d står det: «Ved eller på riksgrensen mellom Norge og Sovjet-Samveldet er det forbudt å fotografere Sovjet-Samveldets territorium og uten særskilt tillatelse fra Norges grensekommisær for den norsk-sovjetiske grense å besitte eller bruke fotografiapparater nærmere riksgrensen enn 1000 meter.» Meget turisttrafikk i dette området kan lett føre til kjedelige grenseepisoder bl. a. på grunn av ulovlig fotografering mot Sovjet-Samveldet. Dessuten har tømmerhogst foregått i større utstrekning i dette området enn hva som fremgår av mitt kart. Dette er tilfelle særlig i området langs Pasvikelven fra omtrent rett øst for Gaukvann og videre et stykke sydover.

Hvis en vil frede et større område med urskog i Pasvik, bør en bl. a. av ovenfor nevnte grunner se seg om etter andre områder enn de som tidligere er foreslått fredet. Lenger nord finnes fortsatt større områder med praktisk talt urørt urskog.

Geologisk oversikt.

Før jeg går over til å behandle disse skogområdene lenger nord, skal jeg gi en kort beskrivelse av geologien i Pasvik-området og omtale hvorledes denne enkelte steder influerer på skogveksten.

I området fra Melkefoss i nord til Kobbefoss i syd kommer den såkalte Petsamoforrasjonen inn i Norge fra øst. Den går først mot nordvest, men bøyer snart av mot vest og videre mot sydvest langs østsiden av Spurvann. Den danner her en stor synklinal med foldingsakse som heller ned mot syd. I området fra Ramoksklumpen i nordøst til Spurtjern syd for Spurvann i sydvest smalner Petsamoforrasjonen sterkt av slik at bredden av den ved sydenden av Spurvann blir bare ca. 1 km. Sydvest og vest for Lyngklumpen danner den en skarp antyklinal med foldingsakse som heller ned mot sydsydøst hvorved forrasjonen bøyer av mot nordvest og går inn i Finland ved Haglklumpen.

På kartet er yttergrensene for Petsamoforrasjonen markert med prikkete linjer. Bergartene i Petsamoforrasjonen er hovedsaklig finkrystallinske amfibolitter med enkelte smalere bånd av svarte, ofte kisimpregnerte leirskifre og alunskifre. Disse bergartene synes ikke å ha noen spesiell innflytelse på vekstmulighetene for furu kontra bjørk. Et ganske tynt, fra noen meter opp til ca. 30 m tykt lag av uren kalk kan følges gjennom store deler av forrasjonen, men har på grunn av sin lokale opptreden helt ubetydelig innflytelse på skogveksten.

Av vesentlig større betydning er imidlertid en sterk kalkimpregnert sone i amfibolitten. Denne sonen, som har en bredde på ca. 1 km, går i området mellom Ramoksklumpen og Pasvikelven i den midtre delen av formasjonen og krysser Pasvikelven et stykke syd for Skogfoss. I Ramoksklumpen går den kalkholdige sonen i et ca. 1 km bredt belte litt under en km syd for områdene med snaufjell, og denne sonen fortsetter mot sydvest praktisk talt uten å smalne av, slik at nesten hele mektigheten av Petsamoforrasjonen langs østsiden av den sydlige del av Spurvann er kalkholdig.

I Petsamoforrasjonens ombøyning vest for Spurtjern er området så sterkt overdekket at den faste fjellgrunn er av mindre betydning for skogsveksten. Det er imidlertid påfallende, at overalt hvor denne kalkimpregnerte amfibolitten ligger nær dagoverflaten — det gjør den i hele beltet fra sydenden av Spurvann til Ramoksklumpen — består skogen av praktisk talt bare bjørkeskog med bare en og annen sjelden furu. Vegetasjonen ellers er uvanlig frodig og skiller seg markert ut fra alle andre områder i Pasvik.

Mellom den nordlige del av Vaggatem og Petsamoforrasjonen er den faste fjellgrunn en glimmerskifer, men denne ser ikke ut til å ha hatt noen særlig innflytelse på vekstmulighetene for furu kontra bjørk. Den faste fjellgrunn ellers i den del av Pasvik som kartet dekker, er forskjellige gneistyper som heller ikke har noen merkbar innflytelse på mengdeforholdet mellom furu og bjørk. Det faste fjell stikker dessuten bare ytterst få steder frem i dagen, overdekningen av sand og morenemasser har nesten overalt en tykkelse på adskillige metre.

Store sandmoer går i et bredt belte i retning SSV—NNO fra syd for Vaggatem og nordover til Kjerringneset, som er det østlig-

ste av de to nes som stikker ut i Vaggatem fra syd. Sandmoene fortsetter videre mot NNO fra nordenden av Vaggatem praktisk talt sammenhengende opp til området øst for Lille Husmosevann.

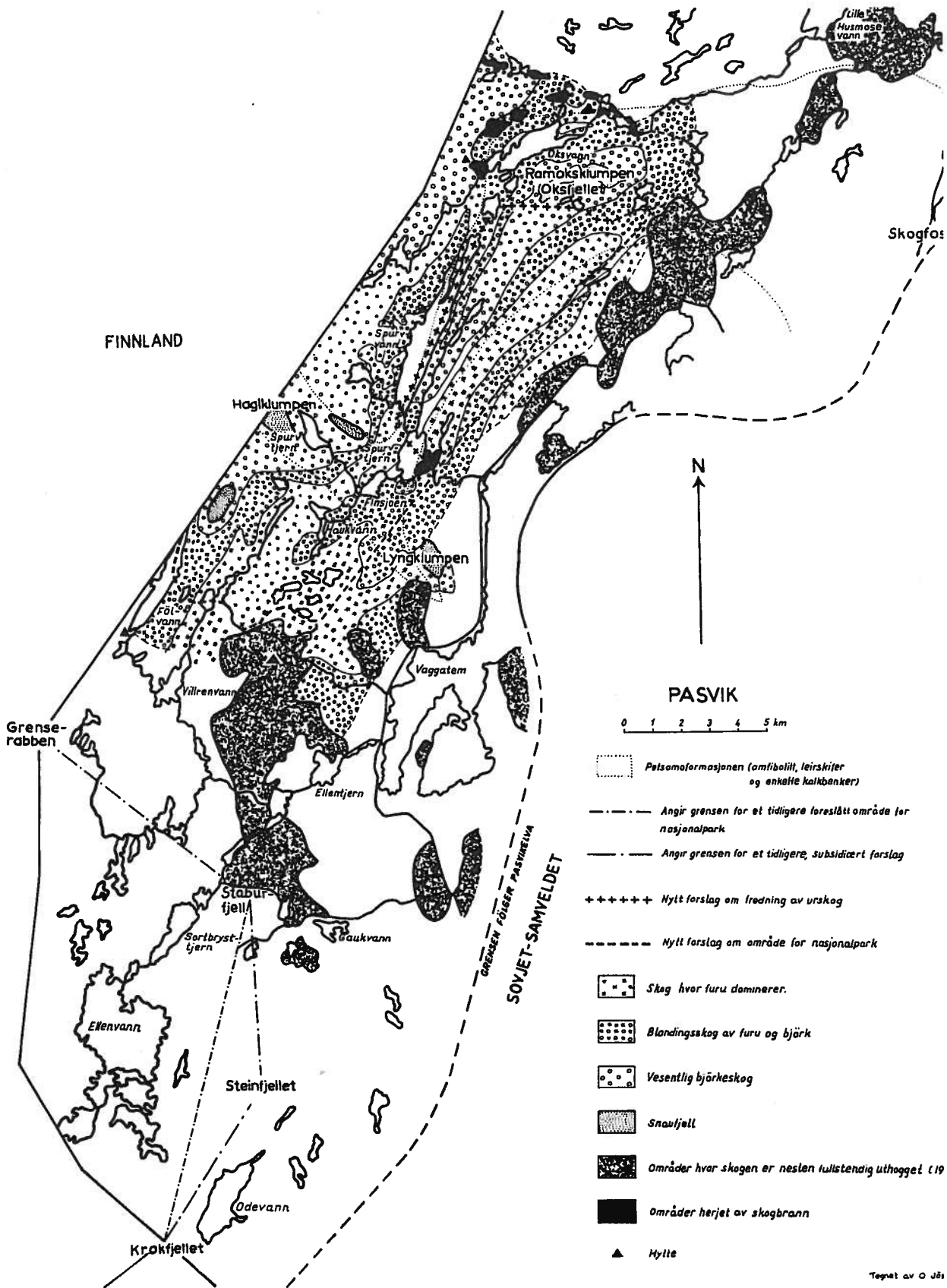
Et annet mindre område med sandmoer finnes i området sydvest for Lyngklumpen. På alle disse sandmoene vokser furuskog vesentlig bedre enn bjørkeskog.

Skogenes tilstand i dag.

Over størstedelen av disse ovenfor nevnte store sandmoene er all skog nylig hogd ut, men den unge furuskogen kommer fint igjen. Kartet viser også andre områder hvor skogen er nesten fullstendig uthogd. Dette gjelder særlig området nordvest, vest og sydvest for Ellentjern. Her er grunnen for en stor del dekket av store morenemasser med grove steinblokker. Gjenveksten av ny furuskog er ikke så god her som på sandmoene.

Jeg er ikke kompetent til å uttale meg om hvorvidt slik snauhogst av skogen over store arealer er den beste måten å kultivere furuskog på. Men en ting er i hvert fall sikkert: det ser svært stygt ut med disse nakne, snauhogde viddene hvor bjørketrærne er hogd en meter over bakken, og uten at den nedhogde bjørkeskogen er blitt fjernet. Mange steder hogges også furuskogen ned, og på mer avsidesliggende steder blir bare det beste tømmeret fjernet. Furuas tilvekst er over store deler av Pasvik så sen at en furu må bli ca. 150 år før den er hogstmoden. Det vil si det samme som at de områdene som blir snauhogd i våre dager, vil bli liggende som åpne sår i landskapet i et par generasjoner før de igjen begynner å likne skoger.

Slike furuskoger som finnes i Pasvik, må en i Norge antagelig helt til Troms for å finne maken til, men der er skogene neppe urskoger i samme grad som i Pasvik. Derfor

mener jeg at det må være av vesentlig betydning for folk der nord at et større skogsområde blir fredet. Når en samtidig er oppmerksom på at den utstrakte snauhogsten som hittil er utført i Pasvik, har foregått i løpet av bare noen få av etterkrigsårene, forstår en at det haster med å få gjennomført en slik fredning. Innenfor området som kartet dekker, er de aller fleste snauhogde områdene inntegnet, noen områder langs Pasvikelven langt syd er ikke tatt med da jeg ikke kjenner utbredelsen av disse. I kartets forlengelse mot nordøst finnes andre store snauhogde felter, bl. a. i området omkring 96 Høyden.

I de gjenstående skogene i nordøst og i området omkring Skogfoss har det i lengere tid vært drevet tømmerhogst, slik at disse skogene har mistet sitt preg av urskog.

Et større sammenhengende område i Pasvik har ennå sitt urskogspreg i behold. I hele det området som tidligere har vært foreslått som nasjonalpark, har skogen ennå sitt urskogspreg, men gjennom dette området vil, som tidligere nevnt, den nye mellomriksveien bli lagt. Videre mot nordøst, langs grensen mot Finland, går et flere km bredt belte med praktisk talt urørte skoger. Skogen er dels furuskog, dels typisk blandingsskog av furu og bjørk og dels mer eller mindre glissen bjørkeskog med bare en og annen furu.

I området nordøst for Oksvann blir skogen snart så glissen at der ikke lenger dannes sammenhengende skog, det er mest enkelttrær som står spredt utover i landskapet. Derfor faller det naturlig å legge nordgrensen for et eventuelt fredet urskogsområde like nord for Oksvann.

Nytt forslag om fredning av urskog.

Det er et urskogsområde som skiller seg ut fra all annen urskog jeg har sett i Pasvik. Dette området ligger innenfor den grenselin-

jen som jeg på kartet har trukket opp som grensen for «nytt forslag om fredning av urskog»; nærmere bestemt er dette urskogsområdet det skogbeltet som er merket av som «skog hvor furu dominerer». I denne furuskogen finnes mengdevis av uvanlig grov vokste og høye furutrær.

En hel del furuer har et tverrsnitt på omkring 75 cm en halv meter over bakken, og det skulle svare til en alder på over 300 år. Vest for Villrenvann lenger syd i Pasvik talte jeg således en gang årringene i en stubbe som var saget av ca. 0,5 m over bakken. Her var stubbens tverrsnitt 75 cm, og den hadde 313 årringer. Et tverrsnitt på 30 cm svarte til en alder på 100 år, ved et tverrsnitt på 52 cm var alderen 200 år, og ved et tverrsnitt på 72 cm var alderen 300 år.

Hvis denne skogen som jeg foreslår blir fredet, blir hogd ned, vil det antagelig ta omkring 300 år før den kan bli like storvokst som nå. Hvis en også regner med alderen på de svære, hvite tørrfuruene som det finnes så mange av her, er det mulig at de største tørrfuruenes alder kommer opp i omkring 400 år. Tørrfuruer som har falt over ende finnes i alle stadier fra faste og tørre til morkne og mosegrodde. Unge friske furutrær finnes også i mengdevis. Furutrærne vokser ofte i større eller mindre grupper, mens skogen mellom gruppene for en stor del består av bjørk med enkelte spredte furutrær. Helhetsinntrykket er imidlertid en uvanlig storvokst furuskog med en ujevn underskog av bjørk. Innenfor dette skogbeltet finnes nesten ikke myrer og tjern. To av fotografiene viser typisk furuskog herfra.

Nærmere Spurvvann — innenfor Petsamoforformasjonsområdet — finnes langstrakte belter hvor undergrunnen består av kalkholdig amfibolitt. Her består skogen av en meget frodig bjørkeskog og med bare enkelte sjeld-

Typisk urskog hvor
furu dominerer,
ca. 3 km nord for
nordenden av
Spuruvann.

FOTO: O. J.

ne furutrær. Bunnvegetasjonen i denne bjørkeskogen er uvanlig frodig. Det ene fotografiet er fra denne bjørkeskogen.

Dette området som på kartet er avgrenset som «nytt forslag om fredning av urskog» består altså av urskog med en for Pasvik uvanlig storvokst furuskog og også et stort belte hvor undergrunnen består av kalkholdig amfibolitt med den usedvanlige frodige vegetasjonen som følger denne. Helt i østkanten av dette området, som på kartet er avgrenset som «nytt forslag om fredning av urskog», særlig i det beltet som er avmerket som blandingsskog av furu og bjørk, finnes svært mange små tjern og myrer. Skogen blir derfor svært oppstykket.

Grenselinjen rundt det urskogsområdet jeg foreslår blir fredet, har jeg i så stor utstrekning som praktisk mulig lagt langs bekker og i tjern. Derved vil en de fleste stedene med letthet kunne fastlegge hvor grenselinjen går i terrenget.

Å legge inn grenselinjen nøyaktig på de eksisterende gradteigskart, er imidlertid adskillig vanskeligere da tjern og bekker er avmerket svært unøyaktig på disse kartene. Størrelsen på dette området er ca. 32 km² hvorav ca. 21 km² er «skog hvor furu dominerer» plus «blandingsskog av furu og bjørk», myrterreng og tjern inkludert, mens resten — ca. 11 km² — er vesentlig bjørkeskog, også med myrer og tjern inkludert.

Nytt forslag om område for nasjonalpark.

Som fredningsforslag nr. 2 vil jeg foreslå at det om mulig må bli opprettet en nasjonalpark over et større område enn det nettopp omtalte. Hvis et større, sammenhengende område med urskoger skal fredes som nasjonalpark, må dette skje innen meget kort tid på grunn av det tempoet skogshogsten drives med i Pasvik.

Jeg vil derfor også sette frem forslag om at det området som jeg på kartet har avgrenset som «nytt forslag om område for nasjonalpark», blir fredet mot all skogshogst.

Det er flere grunner til at jeg har valgt å foreslå at dette området blir fredet. Disse grunnene er:

I. Det ovenfor omtalte urskogsområdet ligger i sin helhet innenfor grensene til denne foreslåtte nasjonalpark. Derved kommer alle de argumenter som taler for fredning av urskogsområdet, også forslaget om nasjonalpark til gode.

II. Også i resten av området som forslaget om nasjonalpark omfatter, er skogen av urskogskarakter. Bare helt sporadisk, særlig i nærheten av hytter, og i området syddøst for sydenden av Spurvvann, har det vært hogd litt tømmer. Snauhogst er imidlertid ikke blitt foretatt noen steder i dette området.

III. Grunnforholdene i området er slik at praktisk talt alle typer er representert. Innenfor Petsamoforjasjonens område finnes undergrunn av kalkfri og av kalkholdig amfibolitt, av leirskifer og av svært små partier med nesten ren kalkstein (ca. 2 km SV for sydenden av Spurvvann) og av små partier serpentin (i Ramoksklumpen). Utenfor Petsamoforjasjonens område dannes undergrunnen av forskjellige gneistyper. Disse stikker frem i dagen bl. a. omkring nordenden av Følvan, særlig på åsen med snaufjell like nord for Følvan. I områdene vest og nord for

Oksvann står også gneis i dagen en rekke steder.

Ellers er området dekket av morener og rullesteinsåser. Ganske små områder med sandmoer finnes innenfor området for den foreslåtte nasjonalpark noen få km sydvest for Haukvann.

Myrstrekninger er området rikt på, særlig i strøket mellom Oksvann og Spurvvann og vest for disse vannene. Likeså i østkanten av urskogsområdet øst for Spurvvann er myrer og småtjern svært tallrike. På snaufjellet på Ramoksklumpen finnes flere myrer hvorav noen er ganske gode multemyrer.

Kartet viser at det området som jeg foreslår som nasjonalpark, har store urskogsområder hvor furu dominerer, likeså urskogsområder med blandingsskog av furu og bjørk, og store områder med vesentlig bjørkeskog. Denne bjørkeskogen er mange steder svært glissen, særlig i området langs grensen vest for Spurvvann og Oksvann. Bjørkeskogene danner gradvise overganger til områdene ved snaufjell som finnes flere steder innenfor den foreslåtte nasjonalpark. Kartet viser imidlertid ikke myrstrekningene som i virkeligheten tilsammen utgjør en stor prosentdel av hele arealet. Myrer finnes sammen med alle typer skog og på alle typer undergrunn.

I det området som jeg foreslår som nasjonalpark, utgjør urskog hvor furu dominerer ca. 29 km² (myr og småtjern inkludert), blandingsskog av furu og bjørk ca. 37 km², bjørkeskog ca. 47 km², snaufjell ca. 4 km², områder herjet av skogbrann ca. 1 km².

De større sjøer og tjern dekker et areal på ca. 16 km² innenfor det området som jeg foreslår som nasjonalpark. Hele den foreslåtte nasjonalparks areal utgjør til sammen ca. 134 km².

IV. Etter hva de fastboende i Pasvikdalen forteller, er alle tjern og bekker som tilhører

Fra urskogen ca. 3 km øst for nordenden av Spurvvann.

FOTO: T. K.

Spurvvannsvassdraget frie for gjedde. Egne fiskeforsøk bekrefter dette. Fiskebestanden i dette vassdraget består av ørret og abbor. De viktigste tjernene som tilhører Spurvvannsvassdraget, er foruten Spurvvann, begge Spurvtjernene, Finsjøen og nordre og søndre Haukvann. I praktisk talt alle andre tjern og elver som har forbindelse med Pasvikelven, finnes foruten ørret og abbor også gjedde, ofte i store mengder. En må anta at disse vannene hvor både gjedde og abbor finnes, vanskelig kan bli gode ørretvann på grunn av den ofte store gjeddebestand. Mulighetene for å øke ørretbestanden skulle være betydelig større i de vann hvor det hittil ikke finnes gjedde.

De beste ørretstedene i Pasvik har hittil vært under fossene og i strykene i Pasvikelven, og dessuten i Vaggatem. På grunn av utbyggingen av Skogfossen forsvinner denne sammen med Kobbfossen og Ulvestrykene nedenfor Vaggatem og Jordanfoss ovenfor Vaggatem. Russerne skal bygge ut neste foss, Hestefoss. Sammen med denne fossen forsvinner også Tangefoss. Grensefoss helt sydligst i Pasvik har russerne allerede bygget ut. Det eneste stryket som er igjen i Pasvikelven, Melkefoss noen km nord for Skogfoss, er det også planer om å bygge ut.

I Vaggatem er det svært mye gjedde, men også en hel del ørret. Det er naturlig å anta at når alle de ørretrike strykene og fossene

i Pasvikelven forsvinner, vil også ørretbestanden i Vaggatem etterhvert avta. Det eneste større system av bekker og sjøer i Pasvik hvor ørretbestanden uten for store vanskeligheter kan hjelpes opp, blir derfor Spurvannsvassdraget.

En større nasjonalpark med urskogsområder i et distrikt hvor landskapet ellers er stygt herjet av øksen, må en anta vil bli stadig mer populært som utfarts- og feriested. Godt ørretfiske i vannene i dette området vil i høy grad øke området verdi.

V. I det området som jeg foreslår til nasjonalpark, finnes praktisk talt ingen hytter. De hytter jeg kjenner til, er reingjerdehytta vest for Oksvann, reingjeterhytta ved Haukvann, en liten privathytte ved Spurv tjern syd for Spurvann, en liten og temmelig dårlig hytte på vestsiden av Spurvann, en gammel og svært dårlig koe like nordøst for Oksvann. Dessuten skal det finnes en liten koe i nærheten av Finsjøen. Like ved Finsjøen var det i 1959 også lagt opp materialer til en hytte. Ved sydenden av Spurvann er det nylig brent ned en hytte. Denne er ikke blitt bygget opp igjen.

På Ramoksklumpen finnes restene etter et par hytter som tyskerne bygget under krigen. Disse hyttene er nå rast helt sammen.

På kartet har jeg merket av hyttene i og de viktigste hyttene i utkanten av det området som jeg foreslår som nasjonalpark. Men bebyggelsen langs riksveien er ikke tatt med på kartet.

Bebyggelsen i området er altså av et så beskjedent omfang at dette ikke er til hinder for at området blir nasjonalpark. Veier finnes overhode ikke i området, og så vidt jeg vet er det på det nuværende tidspunkt heller ikke planlagt veier der.

VI. Av vesentlig betydning er det faktum at området ligger så langt fra grensen mot

Sovjet-Samveldet at fotografering er tillatt i hele området uten spesiell tillatelse. Derved unngår en de kjedelige episodene som skyldes bæring av fotografiapparat uten tillatelse og ulovlig fotografering.

Grenselinjen for dette området som jeg foreslår til nasjonalpark, har jeg i så stor utstrekning som mulig lagt langs bekker som er lette å finne i terrenget, og gjennom tjern. I nord går grenselinjen gjennom flere langstrakte tjern og med bare korte strekninger over tørt land. De nordligste 6 kilometrene av grenselinjen mot øst følger i sin helhet tydelige bekker og tjern. Resten av grenselinjen mot øst, ca. 15 km, er trukket som en rett linje, da det her ikke er noen markerte terrengdetaljer som det passer å la grensen følge. Grensen mot syd bort til riksgrensen mot Finland følger praktisk talt i sin helhet tydelige bekker og tjern. Helt i vest går grensen i Følvann som lengst i nord stikker inn på finsk område.

Så vidt jeg vet er hele dette område stats-eiendom. Dette skulle gjøre arbeidet med å frede området betydelig enklere enn om det hadde vært privateiendom.

Slike store urskogseiendommer som de vi har i Pasvik, finnes det neppe maken til noe annet sted i Norge. Det området jeg har tatt ut er så vekslende både hva undergrunn og skog og annen vegetasjon angår, at en i et samlet område ikke finner noe tilsvarende andre steder i Pasvik. Jeg vil anta at særlig befolkningen i Sør-Varanger gjerne ser at et større areal med urskog blir bevart i Pasvik. Dette spesielt fordi det ikke er andre steder enn i Pasvik at det finnes skikkelig furuskog i hele Finnmark.

Jeg vil foreslå at all hogst av både furu og bjørk blir forbudt i hele dette området. Like- så foreslår jeg at vegetasjonen ellers må bli fredet slik at området ikke kan benyttes som

*Bjørkeskog med
frodig bunn-
vegetasjon, ca. 1,5
km øst for nord-
enden av
Spurvann.
Kalkholdig amfibolitt
i undergrunnen.*

FOTO: O. J.

beite for andre tamdyr enn reinsdyr. Bosetning, oppdyrking eller bygging av veier og hytter bør ikke tillates i området.

Hva fredning mot jakt og fiske angår, vil jeg ikke ta noe standpunkt. Forslag til bestemmelser om fredning av dyrelivet overlater jeg til Landsforbundet for Naturvern i Norge å sette opp. Hva fisket angår, mener jeg imidlertid at kunstig opphjelpe av ørretbestanden og med bestemte regler for fising skulle være å foretrekke fremfor totalt forbud mot fising.

En ting som jeg hittil ikke har berørt, men som må taes med når eventuelle fredningsbestemmelser skal fastlegges, er i hvor stor utstrekning rikdommer i det faste fjell skal kunne utnyttes.

Petsamoformasjonen som jeg flere ganger tidligere har nevnt og som jeg har avmerket på kartet, er en geologisk formasjon som fortsetter innover i Sovjet-Samveldet. Her dekker den betydelig større arealer enn i Pasvik. Like øst for grensen mot Norge, øst for Svanvann, finnes store nikkelforekomster i Petsamoformasjonen.

Leting etter nikkell på norsk side har vært drevet i mange år, men hittil uten hell. A/S Sydvaranger, som også har vært engasjert i denne letingen, har i en rekke år holdt på med en detaljert geologisk kartlegging i hele Sør-Varanger herred. Som et ledd i disse undersøkelsene utførte Geofysisk Malmleting i 1960 etter oppdrag fra A/S Sydvaranger geofysiske flymålinger over hele herredet — også

over det området som jeg foreslår fredet. — Hvis myndighetene tar opp disse fredningsforslagene til behandling, er det naturlig at de også kontakter A/S Sydvaranger for å få rede på om det er steder innenfor den foreslåtte nasjonalpark hvor A/S Sydvaranger vil foreta en mer detaljert malmleting. Hvis det skulle være tilfelle, bør A/S Sydvaranger gå skånsomt frem mot naturen, og bare hogge skog der det er absolutt nødvendig. Slik hensynsfullhet bør selvfølgelig også eventuelle andre malmletere i området vise. Ellers bør all skogshugst i området forbys inntil spørsmålet om eventuelle drivverdige malmforekomster er avgjort. Hvis drivverdige malmforekomster blir funnet i nær fremtid, bør nasjonalparken ikke omfatte områdene hvor slike finnes. Som en kompensasjon for slike områder bør nasjonalparken i så fall kunne utvides til også å omfatte områder i sydvest, mellom Villrenvann og grensen mot Finland. Skogene i dette området er urskoger av samme type som i området nordøstover mot Haukvann. Jeg vil imidlertid fremheve at mulighetene for å finne drivverdige malm-

forekomster i det området jeg har foreslått som nasjonalpark, synes å være svært små.

Adkomsten til en nasjonalpark i dette området vil være lett for alle som ønsker å ferdes der, idet riksveien over lange strekninger går bare et par km øst for den foreslåtte nasjonalparks østgrense. For besøk i de mer avsidesliggende delene av en slik nasjonalpark kan reingjerdehyttene ved Følvann og Oksvann og reingjeterhytta ved Haukvann benyttes, for disse hyttene står alltid åpne og tillates brukt av folk som behandler dem pent. Hyttene er velutstyrte, og hver hytte har kjøpeplass til minst 4 personer.

Til slutt vil jeg uttrykke ønsket om at myndighetene ser med velvilje på disse fredningsforslagene. Urskogene i Pasvik er den siste utløper mot nordvest av de store skogene i Sovjet-Samveldet og Nord-Finland, og Pasvik er det eneste sted hvor disse skogene strekker seg inn på norsk område. Og da skogene her representerer virkelig urskog hvis make neppe finnes noe annet sted i Norge, skulle det være en landssak å frede et område med denne urskogen.

NATURGLEDE*

Skoven er et folk — et land, og trærne er beboerne. Den, der vil lære at forstå et land, må lære dets indbyggere at kende.

For at blive klar over skovens væsen må man vandre mellem skovens træer. Ikke en vandring mod en dansende pinesol, ikke søndagsturen ad de fortrampede stier og veje, ikke hvilen på skovsvinets mosplet med skår og dåser — udtryk for hin hellige naturglæde, der trives bedst til akkompagnement af klirrende flasker, raslende madpapir og en rum-

lende fyldt mave. Nej, vandringen i skoven er en vandring med kærlighed — mod kærlighed. Hjertet er med, både i glæde og sorg, det er endda i den stille glæde, der er lykke. Lykken — uden at man funderer over, hvad lykke er. Øjet fryder sig umiddelbart og ustandseligt alene ved at se og leve med. De små ting, de himmelstormende giganter, dybdernes og farvernes nuancer, forskjelligheder i form, bark, blade og vækst. Øje og sind fryder sig over bølgende og vajende toppe, og man fatter med hjertet, — mens man griber sig i med sin forstand næppe at kunne

* Fra «Vor Skov i den lyse tid» av Willy E. Risør.

forstå de jordbundne trælegemers livsdans mod lys og luft — mod liv. Hvis man evner blot et øjeblik at glemme sin navlebeskuelse, kan træerne rive een med sig i himmelflugten.

Det er kærlighed at gå mellem træerne. Det er egentlig mere end kærlighed, for den vej eller sti, man følger, er sjælens vej.

Det er meget højtideligt, ikke?

Det er selvfølgelig ikke noget for den, der jager hæsblæsende afsted. Heller ikke noget for den, der er så stor og betydningsfuld, at naturpjet og sjælesnak simpelthen er meningsløshed. Men det er ikke desto mindre sindets vej for den, der vil give sig stunder til at meditere over liv og mening, eller som simpelthen evner at standse tidens hjul og leve mildt men intenst mellem et folk, hvis vilje er at tjene livet gennem alle årstider og under de skiftende vilkår.

Bladene vinker deres glade hilsen lige fra bunden til toppenes høje fjernhed. Det suser mellem stammer og grene, og — ja, også sjælen får vinger. Skovduer kurrer, insekter summer, der smutter en frø, en snog eller et firben — det rasler mellem sidste års løv.

Med solens sidste stråler gennem bladhanget, med den blege månes skær mellem træstammer eller i disen mellem træerne, danser sylfider og feer den dårende dans. Højt oppe holder de ærværdige kroner konferancer med rummet og dets stjerner, og for den, der føler Guds nærhed, er skovhallen den vidunderligste domkirke — sublim og stor. Mellem træernes søjlerækker kan man andagtsfuldt og i fortrolighed møde sin Gud. Men suset i bladene og vindens hvisken mellem grene og stammer er kun den ene side af skovens væsen. Stammerne selv er tyste, og rødderne har ingen lyd.

«SKOVSVINENE» I DANMARK SKAL MULKTERES

Til vejledning for «rigsadvokaturen» har Dansk Skovforening gennem Friluftsrådet sendt rigsadvokaten «en ret groft specificeret bødeskala», som nok bør være av adskillig interesse også for norske håndhevere av orden i skog og mark:

1. *Erhvervsmaassigt skovsvineri*, f. eks. firmaers aflæsning af brugt emballage i skoven, produkthandlers frasortering af ubrugeligt affald, vognmænds aflæsning af affald fra villaer etc.: *Kr. 300 minimum*. Tillige må det kreves, at vedkommende, der begår forseelsen, selv får tilhold om oprydning efter sig.

2. *Nærboendes henkastning* af smålæs af gamle spande, tomme flasker, dåser etc. inden for skovgærdet: *første gang kr. 100, gentagelse kr. 300*. Tillige fjernelse af affaldet straks efter påtale.

3. *Turisters mere iøjnefaldende »frokostpladser«*, især hvis de omfatter flasker, enkelte åbnede konserverdåser o. lign., invasion i indhegnede områder såsom nyplantninger, afbrækning af ganske enkelte topskud i unge plantninger, småbeskadigelser af barken på ældre træer o. lign.: *Kr. 50—100*. Grovere tilfælde såsom ødelæggelse af hovedtræer, overstandere etc. højere bøde plus skadeserstatning til skoven.

I samme forbindelse bør nevnes, at Dansk Skovforening tidligere har tilskrevet Statsministeriet som arbejder med en endring av naturfredningsloven, og uttalt ønsket bl. a. om «at der i lovforslaget indflettes bestemmelser tilsigtende en skærpet domspraksis overfor skovsvineri (herunder publikums tyveri af pyntegrønt).»

ET EKSEMPEL PÅ DANSK NATURFREDNING

For å søke å få stoppet naturskjæmmende sandtak på en vakker sandstrand på kyststrekningen Balka ved Neksø på Bornholm foreslo Danmarks Naturfredningsforening på nyåret 1961 for myndighetene, at stranden skulle fredes.

Fredningen ble vedtatt i april samme år. I den avsagte «Kendelse» heter det bl. a. at «både stranden og de tilgrænsende arealer skal fredes. Der må ikke fremtidig foretages ændringer af grundens bevoksning, ligesom der heller ikke må ske ny udstykning eller opføres nye sommerhuse. Kendelsen fastslår

også publikums ret til ophold og badning fra stranden, men *forbyder anvendelsen af radio, grammofoon og lignende* samt opslåing af telte.

Sandafhentningen bliver fremtidig forbudt, men det tillades beboerne i de tilgrænsende kommuner at hente sand til eget brug. Bilkørsel på stranden er ifølge kendelsen heller ikke mere tilladt.»

Vi ber norske utferdsfolk legge merke til det som er satt med kursiv: at det er forbudt på denne badestranden å bruke radio, grammofoon og lignende apparater. *Red.*

GJENNOMFØRTE FREDNINGER I 1960

I. I medhold av Lov om naturvern.

Akershus. Ved kgl. resolusjon av 15. januar fredes hagen og de nærmeste omgivelser av hovedbygningen på Linderud Stiftelse, gnr. 88, bnr. 259 i Oslo. Grensene for det fredete område fremgår av et fremlagt kart, som oppbevares av Kirke- og Undervisningsdepartementet.

Kirke- og Undervisningsdepartementet har 16. desember fredet 2 furuer på eiendommen Jomfrubråtveien 39, Bekkelagshøgda, gnr. 152, bnr. 76 i Oslo. Eier Osvald Baastad.

Vestfold. Kirke- og Undervisningsdepartementet har 28. februar fredet «Grøumsgrana» på eiendommen Grøum, gnr. 157, bnr. 1 i Våle herred.

Telemark. Kirke- og Undervisningsdepartementet har 21. april fredet en alm på eiendommen Hyni, gnr. 7, bnr. 15 i Gjerpen.

Rogaland. Kirke- og Undervisningsdepartementet har 5. august fredet en seder (*Cedrus libani*) på eiendommen Olavskleven 22 i Stavanger. Sederen har en diameter 1,3 m fra marken på 61 cm.

II. Administrativ fredning.

Buskerud. Kirke- og Undervisningsdepartementet, Videnskapskontoret og 1. Prestegårdskontor har i mai besluttet fredning av en stor alm i Eiker prestegårds have.

Opphevet fredning.

Vest-Agder. Ved beslutning av 15. desember har Kirke- og Undervisningsdepartementet opphevet fredningen av 19. juni 1949 av fuglelivet på Nettholmen, gnr. 20, bnr. 17 i Søgne.

AFRIKA — NATURVÅRDENS „PROBLEM AREA”

Av Bengt Sjögren

Afrika och Sovjet — samt även de nordiska länderna — stod var på sitt sätt i centrum för intresset, när I. U. C. N. 1960 höll kongress i Polen med bortåt 200 deltagare från ett 30-tal länder.

Våren 1960 kom från Belgiska Kongo alarmerande rapporter om att infödda stammar från Ruanda och andra kringliggande områden börjat ta allt större delar av det stora bergsgorillareservatet Parc National Albert i anspråk för kreatursbete — varvid de belgiska myndigheterna av politiska skäl föredragit att icke inskrida. Långt upp på sluttningarna av de vulkaner, där bergsgorillorna håller till, kunde en amerikansk expedition konstatera, att skogen höll på att förstöras av den betande boskapen.

Den senaste tidens händelser i Kongo har också accentuerat farhågorna inte bara för bergsgorillan — som sammanlagt inte existerar i mer än 1000—1500 exemplar — utan även för djurlivet i de övriga, hittills mönstergillt administrerade nationalparkerna i den forna belgiska kolonin med deras delvis unika fauna av okapi, vit noshörning och andra sällsynta djur.

Ändå är detta bara smådetaljer i det gigantiska problemkomplex som måste redas ut, om inte både djurvärlden och markens bördighet skall falla offer för den explosiva folkökning som äger rum i Afrika — där naturen just nu omdanas i en takt som i våra dagar saknar motstycke på andra håll i världen.

Möjligen skulle man kunna jämföra denna omdaning med Nordamerikas uppodling på

1800-talet, då präriens bisonjordar utplånades och åtskilliga djur totalutrotades — och då man bl. a. genom skogsskövling «förberedde» den jordförstöring och de översvämningkatastrofer, vilkas följder det senare kostat svindlande summor att nödtorftigt reparera. Men det finns stora skillnader — inte minst när det gäller risken för jordförstöring, som på tropiska breddgrader är oerhört mycket större än i tempererade områden. Stora delar av Afrika rusar faktiskt «med språng» käpprakt mot sin undergång.

När Internationella naturskyddsunionen (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources — IUCN) sommaren 1960 höll kongress i Polen, blev därför Afrikas problem betydligt utförligare ventilerade än någon annan kontinents. Av 14 resolutioner gällde inte mindre än 9 enbart eller delvis Afrika.

Här var det naturligt, att den allvarligt hotade gorillan kom in i diskussionen — och inte bara bergsgorillan, som först på sistone råkat i akut fara, utan även låglandsgorillan som förekommer i kustländerna vid Guinea-bukten. Dess läge blir mer och mer prekärt, efter hand som negererna öppnar nyodlingar allt längre inne i urskogen, men till dess skydd har ännu inte en enda nationalpark upprättats. IUCN understryker nu behovet av sådana — samtidigt som man efterlyser åtgärder i syfte att återställa fredningen av bergsgorillans naturliga miljö i Kongos vulkanområde.

Det var också genomgående Afrikas *djurvärld* som drog till sig den största uppmärksamheten. Över vidsträckta områden är viltet nästan helt utplånat utanför nationalparkerna — även på icke odlade marker. Tjuvskytten och svartabörshandeln med bl. a. torkat kött — *biltong* — har fått enorm omfattning, och talrika infödingsreservat har blivit «biologiska öknar», där inte bara de vilda djuren utan också växtligheten formligen ätits bort av människor och kreatur.

Dessutom pågår på sina håll fortfarande legal viltutrotning i syfte att eliminera ev. bärare av naganasmitta — så att markerna kan öppnas för boskapskötsel. I vissa delar av Sydafrika har man emellertid funnit, att det lönar sig bättre att rationellt exploatera det naturliga viltet — t. ex. springbock och sebra — än att föda upp får och annan boskap. Inte minst marken mår då bättre. På de farmer, som gått över till jakt som hovudnäring, har jordförstöringen upphört — medan den fortsätter på omgivande farmer med boskapskötsel.

Men där viltet får sköta sig självt, kan det också gå galet. I reservat och nationalparker händer det ibland, att djuren förökar sig intill överbefolkning — så att även markens naturliga invånare genom den abnormt ökade besetningen vållar skador som totalt kan förändra landskapsbilden. Även inom fridlysta områden kan det därför bli nödvändigt att ingripa i naturen för att återställa en balans som gått förlorad.

Ett sådant exempel är flodhästarna i Queen Elizabeth Park i Uganda. De hade ökat långt utöver det antal, som kunde försörja sig i själva parken, och vandrade därför ut i omgivande jordbruksbygder för att beta. Och till och med den vita noshörningen, som en gång var nära att bli utrotad, har nu med 575 exemplar på fridlyst mark i Natal blivit så

talrik, att man måste överväga viss avskjutning. Man måste med andra ord införa regelrätt jaktvård även i nationalparkerna!

Stort intresse ägnades emellertid även öststaterna och i synnerhet Sovjet, vars representanter lämnade värdefulla och för de flesta deltagare — enkannerligen amerikanerna — nya informationer om naturvård och djur i de sovjetiska delarna av världen. Sovjets ledande storviltexpert, professor *Andrei Bannikov*, redogjorde t. ex. för älgens snabba återhämtning i Ryssland, sedan den på 20-talet fridlystes, och för saigaantilopens häpnadsväckande nativitet, som i förening med andra omständigheter gjort det möjligt för den att öka från några tiotal djur omkring 1930 till sammanlagt omkring 2 miljoner i nuvarande stund på Sovjets asiatiska och europeiska stäpper. Detta en gång hotade djur har därmed blivit en av Sovjetunionens viktigaste köttleverantörer!

Dessutom redogjorde professor Bannikov för de stränga fridlysningsbestämmelser, som gäller Sibiriens f. n. omkring 350 tigrar och något flera snöleoparder — vilket inte hindrade, att dessa djur ånyo kom att figurera i en liten cause célèbre någon dag senare. En amerikansk delegat anmodade ryssarna att åt IUCN:s «Survival Service Commission» arbeta ut en lista över de djurarter som hotas av utrotning i Sovjet.

«Det finns inga sådana» — genmälde kort *L. Sjaposjnikov*, som är generalsekreterare i naturvårdscommissionen i Moskva.

Efter ordväxling just om snöleoparden och den sibiriska tigern, som man på amerikanskt håll envisades med att vilja räkna dit, frågade samme interpellant, vilken inställning folk i allmänhet i Sovjet då har till ett sådant rovdjur som vargen.

Sjaposjnikov: «Än så länge finns det på många håll gott om varg, som gör betydande

skada. Men om några år kan det hända, att ni kan sätta också den på listan över de utdöende djuren . . . »

Över huvud taget kunde man med den engelske biologen dr *Frazer Darling* konstatera, att läget för djurvärlden i de tempererade zonerna i stort sett för närvarande är gott. De enda resolutioner, som riktade sig till speciella länder utanför jordklotets underutvecklade delar, gällde naturförstöring genom kraftverksbyggen — i det ena fallet i Japan och i det andra fallet i de nordiska länderna. Den resolution, som gällde oss, förtjänar att citeras in extenso:

«Enligt korrespondens mellan Unionen och Kungl. Svenska Vetenskapsakademien beslutar den Sjunde Generalförsamlingen, att Unionen skall främja alla strävanden att tillgodose behovet av energi i Finland, Sverige och Norge utan ohämmad exploatering av dessa länders älvar och sjöar, i synnerhet Torne och Kalix älvars vattensystem, som i sitt nuvarande nästan naturliga tillstånd såväl ur vetenskaplig och pedagogisk synpunkt som med hänsyn till de rekreationsmöjligheter de erbjuder och sin naturskönhet är av så högt värde för både nu levande och kommande generationer, icke blott för de nordiska länderna själva, utan även för vetenskapsmän och andra besökare från hela världen.»

Även våra kraftverksbyggare måste alltså räknas till den internationella naturvårdens «problembarn» — vid sidan av de nya infödingsstater, som på senare tid släppts fria på löpande band i Afrika, ofta innan de blivit mogna att själva ta ansvaret för sin administration.

Det är faktiskt ett livsvillkor för dessa unga nationer, att de snarast möjligt får hjälp att leda utvecklingen i rätt riktning. På förslag av republikens Sudans delegation — de enda representanterna för Afrikas fria, infödda sta-

ter — beslöt kongressen därför att IUCN utan dröjsmål skulle vidta åtgärder för att «främja vården av vilt och skogar (i Afrika) och säkra införandet av lagar till skydd för de vilda djuren genom lämpliga statliga eller icke-statliga organ».

Men även jordbruket kräver snar översyn. Alltför ofta har man utan vidare infört metoder, som ger gott resultat i Europa, men som i tropikerna ofelbart leder till jordförstöring. På den punkten kommer IUCN att inleda intimt samarbete bl. a. med UNESCO och FAO — med början redan i år — och inom den närmaste tiden kommer man att arbeta ut en karta, som visar vilka jordar i Afrika som över huvud taget kan *tåla* jordbruk.

Just med hänsyn till Afrika beslöt man också flytta unionens högkvarter, som hittills legat i Brüssel, till ett land som inte har något kolonialpolitiskt förflutet — varvid valet föll på Schweiz. Redan nästa år kommer man vidare att hålla en extraordinär konferens i Kampala i Uganda om «naturvård söder om Sahara» — och även nästa generalförsamling kommer att äga rum i Afrika.

I det sammanhanget rimmade det visserligen illa med principen för flyttningen till Schweiz, att Kenyas representant vid slutsessionen inbjöd IUCN att hålla nästa kongress i Nairobi — särskilt som Sudans mörkhyade delegater visade sig ha fått motsvarande uppdrag av *sin* regering.

Talesmannen för Sudan uttryckte emellertid en förhoppning att åtminstone några dagar av kongressen skulle förläggas till Khartoum. Därvid blev det också — lyckligt nog, då Sudan är ett av föregångsländerna på naturvårdens område i Afrika och uppenbarligen som självständig stat har större förutsättningar att tjäna till föredöme för nya infödingsnationer än en aldrig så väl naturvårdad brittisk kronkoloni.

PÅ TOKT MED „LARUS”

«Lykkelig er den som finner sin øy» het en bok, som handlet om palmeøyer og mørke skjønnheter. Den norske skjærgård er kanskje ikke så romantisk, men naturen og dyrelivet der ute er en opplevelse, som alle båtturister vet å sette pris på. Sitatet kan derfor overføres fra Sydhavet til Norge. Jeg har selv funnet det gyldig i skjærgården ved Bergen, omkring Sotra og Korsfjorden og sør-
over til Huftarøy.

For oss byfolk er det nødvendig å ha motorbåt for å komme ut til «operasjonsfeltet». Derfor kjøpte min venn Dag Willgohs og jeg ved juletid 1957 en utrangert 27-fots fiske-skøyte. Etter diverse reparasjoner på skrog og utskiftning av motor har vi fått en brukbar «splintebåt». Båten har vi kalt «Larus» (det latinske slektsnavnet for måkene).

Toktet sommeren 1960 varte en uke fra 10. juli, vi opererte vesentlig omkring Møkster, ca. 7 km sør for Marsteinen. Hensikten med turen var først og fremst ferie, dernest fiske og ringmerking av sjøfuglunger. Særlig var jeg interessert i å besøke Myrbærholmen, som ble fredet av Naturvernet i 1953. Her hadde konservator Willgohs i 1956 funnet 9 bebodde reder av toppskarv og sett ca. 60 fugl av denne art. Det er en av våre sørligste skarvekolonier, og jeg var meget spent på om fredningen hadde ført til økning i bestanden. En slik økning ville være god reklame for fredningsarbeidet. Jeg vil senere komme tilbake til Myrbærholmen. Først litt om turen utover.

Starten ble dramatisk som vanlig. På vei ut for å hente Dag som ferierer ved Bjørøy, slo motoren seg vrang. Den stoppet ikke, men ville bare gå forover! Manøvreringsmulig-

hetene var minimale, og jeg måtte stoppe motoren og drive inn til kaien.

Episoden tok på humøret, og bedre ble det ikke da vi mistet en liten del ned i motoren. Da syntes vi det kunne være nok — og gikk til sengs.

Morgenstund har gull i munn, sies det, men idag har i hvert fall ikke vi det. Vi arbeider oss etterhvert opp til et veritabelt raseri, som får sin utløsning da jeg av all makt vrir på reverseringsrattet. Og lykken er bedre enn forstanden; motoren er i orden!

Så er det bagasjen; den består ikke bare av mat og klær. Fiskesaker, saltetønne, salt, draft, kikkert, ringmerkingssaker, primus og sovepose for å nevne det viktigste. Til slutt peiler vi brennstofftankene, heiser flagg og starter. Turen er begynt!

«Larus» stevner sørover, men forhaster seg ikke. 5½—6 knop er marsjfarten, og med det tempoet går det an å følge med i alt som skjer omkring oss. Vi er godt kjent i farvannet og vet noenlunde hvordan fuglelivet er på de forskjellige øyene. Men bestanden varierer fra år til år; det er morsomt å holde seg á jour. Vi er nå kommet til Klokkervik i Sund herred på Sotra, og Korsfjorden ligger foran oss. Den ser riktig innbydende ut idag. Dønningene fra Nordsjøen er lange og avrundet, og «Larus» ruller dovent og rytmisk. Langt ute i fjorden ligger Marsteinen fyr. Det fine været skaper hildring, øya flyter i luften som et Soria Moria. Det er nesten vindstille, bare langt borte høres lyden av en traust skøyte, dunk, dunk. Men stemningen blir snart brutt. Iltre smell fra maskinrummet overdøver stillheten. Med den løse motordelen i frisk erindring, stiller vi følgende

diagnose: løs motordel sirkulerer med smøreoljen mellom tannhjul og lagre i gearboksen. Diet: mindre smøreolje! Det hjelper, og vi fortsetter.

«Frivakten» koker kaffe og har ellers plikt til å utføre alle rimelige ordre fra styrmannen. Av den grunn har vi bare en times vakt, og det er ofte mere enn nok — for «frivakten».

Timene går — og vi passerer nordpynten av Hufferøy. Denne delen av øya er det ikke noe usedvanlig med: blanke svaberg, litt lyng og gress, slik de fleste andre øyene i skjærgården er. Men norsk natur er vekslende, også skjærgården. Vi kjører igjennom en smal strøm og befinner oss i en poll omgitt av storvokst furuskog! Overgangen er så enorm, at vi nærmest må forklare hverandre hva vi ser. Selv om det ikke er første gang vi er her, virker synet like overveldende og «naturstridig». «Larus» kjører Heimarkpollen til ende og havner i Kverneviken, toktets første natthavn. En liten elv munner ut her, den har drevet både møllestien og generator. Et av kvernhusene står igjen, men kvernenene langs elven røper at der har stått flere, i alt 5. Den nyeste kvernen som ennå står, ble bygget ved århundredskiftet og var i bruk under siste krig.

Båten er fortøyet, og vi gjør strandhugg. Et fly bryter stillheten og bringer oss ned på «jorden» igjen. Vi går rundt og rekognoserer på gamle tomter — og finner alt som før. Selv rugden trekker etter den gamle ruten. En underlig fugl forresten, med sans for eiendomsrett. Våger en fremmed rugde seg inn på dens enemerker, blir den øyeblikkelig forvist. Dens regelmessige pistring får i slike situasjoner en hurtigere takt og iltre tone. — Så var det kveldens arbeide. Først setter vi garn, og deretter ror vi rundt med dorg. Men enten finnes det ikke fisk, eller så er

den mett. Vi går til køys i de små timer uten å ha fått kokkisk engang. Ondt ofte lider den fiskermann!

Garnet er i nattens løp drevet inn i fjæren og er fylt med tang! Vi bestemmer oss for å søke nye og forhåpentlig bedre fiskefelter. Vi forlater Heimarkpollen begeistret over naturen, men forbannet på skjebnen, som synes å være spesiell hard her.

Vi stevner vestover, mot Nordsjøen. En snarvei fører oss gjennom den smale Rostøykanelen. Vi flyter igjennom takket være floen. Sjøfuglen øker i antall jo lenger vest vi kommer. På Flatøy ser det så bra ut at vi bestemmer oss for å se etter unger av svartbak og gulføtting*. Vi krysser øya på langs og finner en nesten flyvedyktig unge.

Så nærmer vi oss Møkster og krysser fjorden som skiller øya fra den indre skjærgård. Vi er ukjent i farvannet og bruker draftet. Det er farlig å grunnstøte herute — med havdraget i sjøen. Dønningene kan være så uregelmessige at det går lang tid mellom hver gang det bryter på båene. Så kan plutselig sjøen «åpne» seg, og skjæret stikker hodet opp. Heldigvis kommer vi oss velberget over denne «paddemarken» som på draftet er angitt med mange kryss og lave tall.

En god havn er det viktig å finne. Da er det mange hensyn å ta. Den må ikke ligge utsatt for noen vindretning, og den må gi muligheter til retrett hvis det skulle sette inn med langvarig uvær. Videre må det finnes ferskvann, fiskeplasser og — fugl. Det siste er ikke det minst viktige, da jeg hver sommer ringmerker et par hundre fugleunger, mest sjøfugl. Havnen vår oppfyller i hvert fall de nødvendige kravene, den er dessuten meget idyllisk. En storvokst minst 5 meter høy eføy dekker en bergnabb nede i strand-

* Gulføtting = sildemåke (*Larus fuscus*).

kanten; en solid fortøyningsbolt med den karakteristiske hvit- og svartmalte sirkelen på berget ved siden av viser at også Sjøkartverket har funnet havnen brukbar.

Vi er spente på hvordan det er med fisk herute, og alt første kvelden ble vi gledelig overrasket. Etter å ha prøvet kastesluk uten resultat, tar vi færingen og dorger mellom holmene. Fisken, mest lyr og pale, biter ganske bra, men det er bare bagateller mot hva vi får senere. Det viser seg at fisken står helt oppe i taren, og vi dorger en knapp båtlengde fra land. Den som passer snørene har da sin fulle hyre med å holde seg å jour. Enkelte ganger var alle de fem gummimakkene «opp-tatt», og da vi hadde 2 dorger var fiskeren alltid i sving med å dra inn et av snørene. Riktig ille var det når begge dorgene hadde fast fisk . . . Slik holder vi på fra ca. kl. 21 til langt på natt, ofte helt til klokken 2. Når vi så kommer tilbake til moderskipet, skal fisken sløyas. Rekordfangsten på en kveld var 63 kilo, og da gjennomsnittsstørrelsen var ca. ½ kg, blir det adskillige «disseksjoner». En natt sitter vi til kl. 4.30. Klok av skade dekker vi både innvoller og fisk: Måkene er morgenfugler (noe vi ikke er), og oppdager først én fisken, er «Larus» snart innhyllt i en sverm av skrikende og grådige fugl. En morgen blir vi vekket på den måten 1½ time etter at vi har tørnet inn! Durch Schaden wird man klug!

Efter alt dette er det bare en ting å gjøre: sove. Søvnløshet plager oss ikke på disse toktene. Roingen, spenningen under fisket og det hektiske arbeidet med snører og fiskekniv har sammen med det intense sollyset og det monotone bølgeslaget gitt oss den ideelle tretthetsfølelsen. Derfor får jeg bare innrømme at vi sover til klokken ti. Solen brenner ubarmhjertig på det svarte tjærepapptaket, og varmen blir snart uutholdelig inne. Best å jum-

pe i sjøen og kjenne søvnighet og køyeheten forlate kroppen, mens musklene begynner dagen med dovne svømmetak, og solen bruner oss med et nytt strøk livgivende «maling».

Dagen er kommet til ringmerking. Vi har hatt øynene godt med oss de siste dagene og bitt merke i de holmene der sjøfuglen har vært mest tallrik. I det fine juliværet ror vi utover og besøker først Rørvikskaget, nord-siden av Møkster. Jeg går i land med kikkert, fotoapparat og merkesaker, mens Dag vil prøve fiskelykken. Småmåken dominerer med ca. 30 par, men jeg finner bare en dununge. Folk har kanskje samlet egg her. Men måkene later i hvert fall som de har noe å forsvare. Stadig stuper de og skriker hjerteskjærende rett over hodet mitt. Blant de spede småmåkeskrikene høres et grovere ga-gaga-ga. Det er svartbaken. Jeg finner en nesten flyvedyktig svartbakunge og ringmerker den under høylydte protester fra både mor og barn. Kjellen har hele tiden fløyet nervøst frem og tilbake. Et øyeblikk tar den seg en pause på en sten, men er snart på vingene igjen, mens den ustanselig utstøter sitt skarpe varselskrik. Ungene er det vanskelig å finne, takket være foreldrenes avledende manøvrer. Rødstilken blir også rastløs når «tobeiningen» forstyrrer. Den svirrer omkring med sine lange røde føtter strukket bakover mens den skriker iltet i ett kjø. Også den kan slå seg ned et øyeblikk. Da blir «skjenningen» langsommere, mer melankolsk, og fuglen krøker seg gang på gang sammen som om den er på nippet til å ta en ny rekognoseringstur. Nevnes må også steindreieren, en spraglet vadefugl på størrelse med en trost. Navnet har den fått fordi den leter etter næring mellom og under fjæresteinene. Den ruger ikke særlig tallrikt i Bergens-skjærgården.

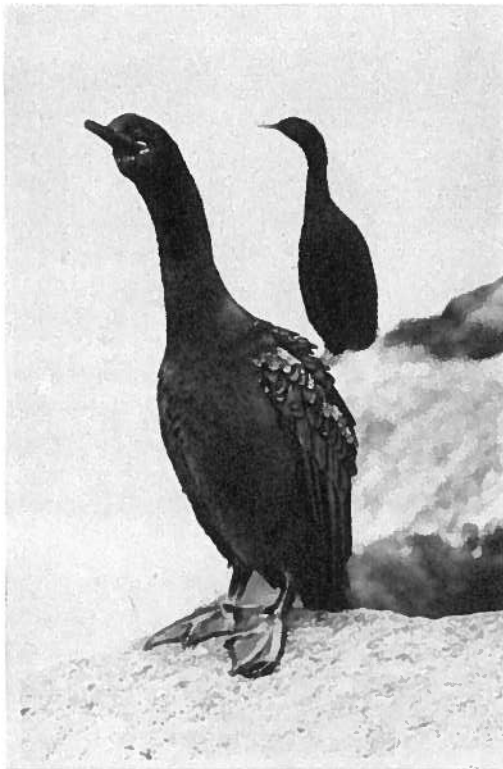
Vi ror til Sængen, hvor det bare hekker svartbak, i alt ca. 30 par. Ungene er gjen-

nomgående store; gemyttet varierer, noen blir livredde når vi nærmer oss, skriker og løper mot sjøen, andre forsøker å gjemme seg, og noen ligger helt stille. Vi ringmerker ca. 40 unger.

Så bærer det vestover mot *Myrbærholmen*. Med to par årer skyter «Os-elveren» god fart, og vi er snart fremme ved denne fredede plett i vår skjærgård; den ligger 7 km SSO for Marsteinen. Holmen er en av de vestligste i øygruppen og ligger temmelig utsatt. Dette har satt sitt merke på den vestlige delen. Her er det bare litt grønt øverst, ca. 30 meter over havet. Lenger nede er den grå, og nederst har sjøsprøyt farvet berget svart. Fjellet danner et merkelig mønster: Store skråstilte sprekker som minner om plogfurer skjærer seg ned i steinmassene. Enkelte steder er sprekkeene særlig dype. Her holder skarven til. Holmen er ca. 300 m lang og litt smalere. Østsiden er adskillig frodigere, og bøndene har sauer gående på beite. Sjøfuglen gjødsler godt. Den østlige delen har form omtrent som en avkuttet kjegle, og mellom denne og vestsiden er det et «dalsøkk».

I det fine været kan Dag sette meg i land på vestsiden hvor det vanligvis bryter. Her hekker mest gråmåke, men også svartbak, småmåke og gulføtting. Dette gjør ringmerkingarbeidet vanskelig, for ungene er temmelig like, og jeg må ikke ta feil av «artene».

De første skarveredene finner jeg i fjellsprekke på vestsiden. De er lett tilgjengelige, og ungene er store. Redene er laget av tang og tare og ellers av hva skarven har funnet av materiale. Redeplassene lukter ramt av harsk tran. Ungene forsøker å skremme meg ved å vibrere med halshuden. De ilskriker og biter hardt, så under merkingen bruker jeg hansker. I de første redene er det to eller tre unger, noen er bare ullhåret med nakne partier, de er ikke pene. I alt finner jeg 4—5

Unge av toppskarv, *Phalacrocorax aristotelis*. I bakgrunnen en voksen skarv.
FOTO: J.F.W.

slike skarvekolonier. Den største ligger i en fjellsprekke, som går helt ned i sjøen. Noen av skarveungene er nesten flyvedyktige, de styrter seg uten videre ned i sprekke, enkelte når sjøen, men jeg får tak i de fleste. I alt merker jeg 20 unger.

Da vi noe senere ror videre vestover til Ystholmen, ser jeg i kikkerten en hel flokk skarv som sitter på holmen. Vi skremmer dem opp, det er minst 300 fugl. Det er sannsynlig at mange av disse ikke hekket.

Det kan enten være årsunger, ungfugl eller riktig gamle fugl. På Myrbærholmen talte jeg mellom 30 og 40 reder, det er en pen økning siden 1956, da konservator Willgohs fant 9 bebodde reder.

Utover høsten og vinteren har jeg fått flere meldinger om ringmerkede fugl som er funnet igjen. Av de 20 skarvene er én skutt i Austvoll i Sunnfjord og to andre er funnet døde ikke langt fra Myrbærholmen. Disse tre gjenfundene utgjør 15 pst. av de merkede skarvene, en ganske høy gjenfunnsprosent. Av 80 merkede svartbak var én kommet så

langt som til Sydvest-Jylland, der den ble skutt. En annen er skutt på Lista og en tredje er funnet ved Oksøy fyr. Endelig er en funnet død i den samme kommunen hvor den ble merket. Disse få eksempler i ringmerking er små bidrag i arbeidet for å kartlegge reiseruter og vinterkvarterer for våre trekkfugler. Feltarbeidet er både interessant og morsomt.

Per Solemdal.

NORDISK SAMARBEID OM NATUR- OG KULTURVERN

Av dosent dr. Ulf Hafsten

Den nordiske folkehøgskolen i Kungälv ved Göteborg var i dagene 25. til 28. august 1960 samlingsstedet for et halvt hundre natur- og kulturvernere fra de fire nordiske land. Det er «buldozeralderens» stadig økende press på våre naturherligheter og kulturminnesmerker som har ført til at man har funnet det nødvendig å etablere et omfattende nordisk samarbeid og arrangere regelmessige møter eller kurser. Gjennom foredrag, diskusjon og gruppearbeid søker man å komme frem til de mest effektive måter til å beskytte og bevare naturen og kulturminnesmerkene. Dette arbeid gjelder ikke bare villmarken og de områder som ennå er forholdsvis lite berørt av kulturen, men det gjelder også selve kulturlandskapet. Det blir også arrangert turer ut i terrenget, dels for å studere de inngrep og fredninger som allerede er blitt gjennomført, dels for å diskutere hva som eventuelt kan og bør gjøres i et bestemt område i fremtiden. Man unnlater heller ikke å demonstrere en rekke skrekk-eksempler på områder med tidligere vakker natur som er blitt fullstendig ødelagt som følge av uvettig og planløse inngrep. — Det forrige møte var i København, og det neste vil bli holdt i Oslo 1963.

Naturfagsundervisningen må gjøres lystbetont.

Det hersket full enighet blant deltagerne om at natur- og kulturvernsaken ennå var alt for lite

kjent, ikke bare blant det brede lag av de nordiske folk, men også blant myndighetene. For at folk skal bli mer «naturvern-minded» er det nødvendig med en omfattende opplysnings- og propaganda-virksomhet. Det var dette som var bakgrunnen for den kjente svenske skolemann lektor *Lorentz Bolin* glimrende innledningsforedrag. Lektor Bolin har nedlagt et imponerende arbeid for å reformere naturfagsundervisningen i de svenske skoler. Han har gjennom utallige skrifter ført en innbitt kamp mot den konservative og tørre måten å drive naturfagsundervisning på. Interessen for og kjærligheten til naturen må vekkes allerede i folkeskolen, og det er av største betydning at vi får lærere som kan virke inspirerende på skoleungdommen. Om biologiundervisningen skal få noen som helst varig betydning for ungdommen må den gjøres *lystbetont*. Dette faget skal være en rekreasjon, ikke et puggfag med lekser derfra og dit. Lærerne må ta ungdommen med seg ut og la dem få inn stoffet ved direkte studier i og av naturen.

Uten på noen måte å undervurdere det rent kunnskapsmessige ved faget, gjorde lektoren seg til talsmann for det estetisk-kunstneriske synet på naturen. Han ga interessante gløtt inn i mange dikteres og kunstners syn på naturen og påpekte at naturdyrkelsen nærmest hadde vært et privilegium for den jordeiende del av det gamle bondesamfunnet. Når

Den nordiske Folkhogskola i Kungälv med de nordiske lands flagg foran.

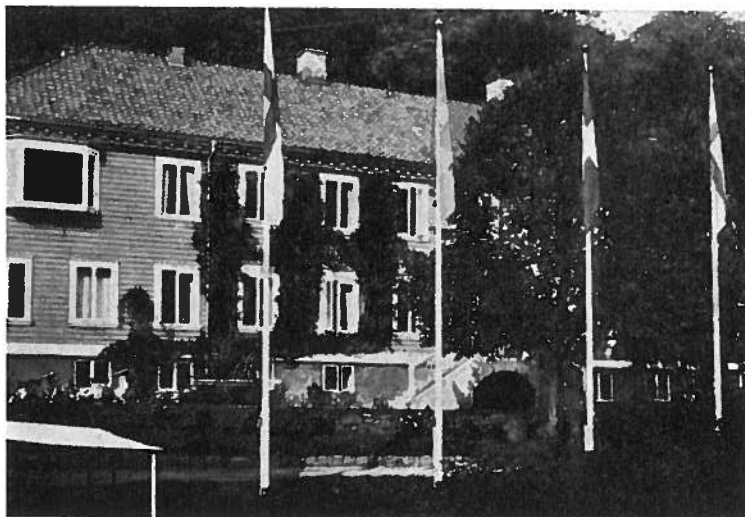

FOTO: U. H.

en husmannskone nærmest lot seg irritere over fuglesangen, var det ikke i og for seg fordi hun mislikte den, men fordi fuglesangen i hennes harde arbeidsdag hindret henne i å høre låten fra bjøllekua. For hennes og hennes likestilte var fuglesangen til irritasjon, fordi samfunnsordningen ikke eslet henne tid og ro til å nyte den.

Foredragsholderen kombinerer skarp iakttagelses-evne med et fint og følsomt kunstnersinn. Han alene var verd deltagelse i dette møtet.

Kommunalt kulturvern.

Formannen i Kjenn dit Land, skolebestyrer *B. A. Grimeland*, som med sine 86 år var nestor i laget, gjorde rede for den store suksess de kommunale kulturvern hadde vært. I løpet av de 10 år som er gått siden han satte ideen om de kommunale kulturvern ut i livet, er det blitt opprettet ikke mindre enn 183 slike kulturvern rundt i landet. Medlemmene av de kommunale kulturvern oppnevnes av kommunestyret, og deres arbeid består i å komme med forslag til hva som bør beskyttes, eventuelt søke om bidrag til gjennomføringen av dette arbeid og ellers å forsøke å opparbeide en opinion i bygden for å få kommunen til å interessere seg for kulturvern. Den tragiske skjebne som våre ærverdige stavkirker har gjennomgått kan tjene som eksempel på hvor påkrevet det i virkeligheten er med et aktivt kulturvern i våre bygder. Bare i de siste 100 år er

ikke mindre enn 80 stavkirker blitt fullstendig ødelagt.

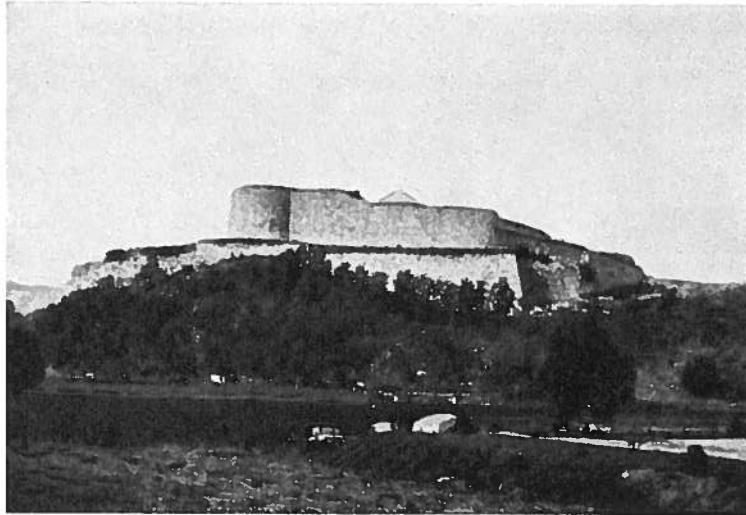
Statsadvokat Nils Parelius fra Molde kunne berette at i Møre og Romsdal var det blitt opprettet kommunale kulturvern i hver eneste av de 17 by- og landkommunene.

Oppgaver for bygdeungdomslagene i byene.

Den friske innledningen til debatt om Storstädernas innflyttarföreningar och hembygdsvärden, ved redaktør *Bjarne Guttormsen* fra Oslo, var fullstendig på linje med lektor Bolins synsmåter når det gjelder kulturvernet. Guttormsen er formann i Nordisk hjemstavnsforbund og påpekte blant annet den misjon de forskjellige bygdeungdomslagene i byene har når det gjelder arbeidet med å bevare kulturskattene i sine respektive hjembygder. Restaureringen av Kongsberg gamle kirke ble nevnt som eksempel på hva et enkelt bygdelag hadde kunnet utrette.

Odelsretten enestående i Norden

Bevaringen av det såkalte kulturlandskapet var gjenstand for atskillig oppmerksomhet på dette møtet. I den anledning gjorde formannen i Landsforbundet for naturvern i Norge, forstkandidat *Thv. Kierulf*, rede for den norske odelsretten som er noe nær enestående i Norden. Denne retten som har bidratt til at gård og grunn er forblitt i samme

Båhus gamle festning like ved Kungälv; den blev anlagt i 1308 av Håkon V Magnusson, ombygget i det 15de århundre.

FOTO: U. H.

slekt gjennom mange generasjoner, har ført til en usedvanlig sterk slektsfølelse ikke bare hos den norske bondestand, men også hos det norske folk i sin alminnelighet. Dette har igjen hatt en sterkt konserverende innflytelse på det norske kulturlandskapet. Man har i det lengste kviet seg for å foreta inngrep i den jord som forfedrene har ryddet. Et synlig utslag for denne odelstanken hos den norske bonde er de mange vakre alleene som fører opp til gårdshusene. På tross av at slike alleer tar meget næring fra jorden, får de lov å leve videre, slektsledd etter slektsledd.

Danmark på lederplassen.

Den fremragende naturvernforkjemper, ekspeditionschef *Knud Gemzøe* i Danmarks naturfredningsforening, kunne berette at naturvernet i Danmark nu er kommet så langt at tiden er inne til å ta fatt på de virkelig store fredningsprosjekter. Hans landsmann, sekretær *Jørgen Andersen* ved fredningsutvalget for Ringkøbing og Ribe amter, fortalte at man på Jyllands vestkyst nu har håp om å få fredet ikke mindre enn 35 km sammenhengende kystlinje til rekreative formål. De danske fredningsutvalg arbeider etter ganske bestemte retningslinjer og foretar store inventeringer for å dele landskapet opp i naturlige enheter, i områder som skal anvendes dels til jordbruk og skogbruk, dels til sommerhusbebyggelse — vel og merke «under sensur» (dvs. med kontroll av husenes utseende og beliggenhet),

dels til rekreative formål, altså til friluftsarealer for befolkningen. Man opererer også med såkalte utsiktsfredninger, hvor man rett og slett forsøker å forhindre at vakre utsikter blir ødelagt av fabrikk-anlegg, skjemmende broer og veier eller andre former for inngrep i det landskap man ser fra et slikt utsiktspunkt. For oss som kom fra de andre nordiske land, hvor det mest opplagte fredningsprosjekt er gjenstand for en innbitt kamp med myndighetene, virket jo dette helt rørende.

Hyttebygging under kontroll.

Regionalplansjef arkitekt *Bertil Hulténs* foredrag om Samhällsplaneringen och naturvården viste forøvrig at Sverige ikke ligger langt etter Danmark når det gjelder det rent rekreative naturvern. Arkitekten gjorde særlig rede for de store reguleringsplanene rundt Göteborg som har vokst enormt i den senere tid og snart er på størrelse med Oslo. Den overordentlig interessante utredningen ga tydelig uttrykk for hvilke drastiske skritt det i fremtiden er nødvendig å gå til for å sikre tilstrekkelig med friluftsarealer for bybefolkningen. Som en følge av strømmen til byene og det forhold at flere og flere familier blir henvist til å bo i høybebyggelse uten annen kontakt med naturen enn en skarve blomsterkasse utenpå en latterlig liten altan, blir problemet med å skaffe nok rekreasjonsarealer særlig påtrende.

Helleristninger ved
Törreby i Färlanda.

FOTO: U.H.

Den høye levestandarden gjør at de fleste nå er i stand til å finansiere sin egen sommerhytte ved kysten. Men hvis det skal fortsette på samme måten som hittil, hvor den enkelte har anledning til å kjøpe opp flere mål av den beste kystlinjen om han bare har penger nok og finner en jordeier som er villig til å selge, vil alt som idag finnes av mulige rekreasjonsområder snart være oppbrukt, og det vil på langt nær bli plass til alle. Derfor har svenskene funnet ut at det må gripes inn i tide. Man må forby all hyttebygging i en bred rekreasjonssone langs kysten og reservere plass til hyttebygging bakenfor denne sonen. Forat landskapet ikke skal bli fullstendig ødelagt og ikke minst forat det skal bli plass til alle, må tomtearealet begrenses og hyttebyggingen henvises til visse regulerte felter. Selv om hytte-tomtene må bli små går det an å skaffe seg en viss «privacy» ved å plante busker og trær, og en slik konsentrert hyttekoloni kan lett kamoufleres på samme måte. Stranden derimot skal være tilgjengelig for alle. I vår tid er det egoistisk av en enkelt familie å legge beslag på hele halvøy eller større strandarealer. Vi må fra nu av nøye oss med «å låne» disse herligheter bare for den tid vi har anledning til å tilbringe borte fra byen.

Foredragsholderen hevdet også at man måtte ta langt større hensyn enn tidligere til natur og landskap ved alle større vei- og broanlegg. De nye motorveiene må så langt det lar seg gjøre trekkes bort fra kystlinjen og andre rekreasjonsområder. Og bro-

ene må ikke legges så høyt i terrenget at de kommer til å dominere over eller bryte landskapets naturlige linjer. Det samme gjelder alle lengere kraftspenn, for eksempel over elvene. Foredraget var ledsaget av glimrende bilder som viste eksempler på god og dårlig plasering av veier, broer og kraftledninger.

De biologiske følger av vassdragsreguleringene.

Efter de mange personlige og delvis romantiske innlegg som hittil var kommet frem i diskusjonen om vassdragsreguleringene, var det forfriskende å høre professor *Gunnar Beskows* objektive og nøkterne vurdering av de uheldige konsekvenser som utbyggingen av våre vassdrag har, ikke bare på det rent estetiske plan, men ikke minst på det biologiske. Reguleringene er av ubotelig skade såvel for fiskebestanden i vassdragene som for fuglelivet. Og de stadige fluktuasjonene i vannstanden hindrer vegetasjonen rundt de oppdemte sjøene. Professor Beskow er lærer ved Chalmers tekniske høgskole og er derfor, så merkelig det kan høres, en habil poet, hvis diktsamlinger og romaner blir meget lest i Sverige. Hans mor er den kjente barnebokforfatterinne hvis fortryllende barnerim om blåbæret og tyttebæret mange sikkert vil minnes.

Kan oljesølet bekjempes?

Professor Beskow kom også inn på det meget aktuelle problemet med spilloljen på sjøen og den uheldige virkning denne har såvel for fuglelivet som

for de badende. Han kunne berette at man nå i Sverige hadde uteksperimentert en metode hvorved oljesølet kan fjernes. Ved å sprøyte talkum, pulverisert leirskifer eller finkornet mineraljord (leire), som er preparert på en slik måte at det hefter seg til oljen, kan man rett og slett få oljelagene på sjøen til å synke til bunns. Selvom det kreves forholdsvis store kvanta med mineralstøv, faller de største utgiftene likevel på selve utsprøytingen. Foredragsholderen mente imidlertid at dette måtte være en glimrende oppgave for marinen. Engelskmennene hadde fattet interesse for metoden og hadde nettopp henvendt seg til Sverige for å få nærmere detaljer for prøving av metoden. Kanskje dette er løsningen også for oss. Men jeg tviler på at metoden vil være tilstrekkelig effektiv til å fjerne de tusener av tonn olje som vil flyte opp når det for alvor går hull på Blüchers oljetanker i Oslofjorden. Det vil i hvert fall bli forferdelig kostbart.

Mennesket og fuglelivet

Når det gjelder å bevare fuglelivet langs kysten har Finland og Norge samme problemer. Mennesket er blitt et så forstyrrende element for fuglelivet i skjærgården at det nå er nødvendig å gå til omfattende fredninger, særlig av hekkeplassene. Idag kan det ennu gjøres, om 10—15 år vil det sannsynligvis være for sent. Da fugletrekket bruker Danmark og Syd-Sverige som mellomstasjon, er dette et felt hvor det i høy grad trenges nordisk samarbeid. Det var dette som var kvintessensen av

det finske og vestnorske innlegget på møtet ved henholdsvis agronom Standerskiöld og dosent Hafsten.

Landskapsarkitekter med på veibygging.

Fra finsk hold ble det også gjort rede for hvorledes landskapsarkitekter og naturvernfolk nu var blitt engasjert i planleggingen og byggingen av de nye motorveier. Man søker nu å unngå de lange, rette veistrekningene som er så alminnelige i Finland og forsøker å legge veiene i slakke, bløte kurver. Man legger videre brett på at veiens omgivelser blir så naturlige og pene som mulig og forsøker å kamuflere skjemmende skjæringer og brohoder med beplantninger. Det er særlig her landskapsarkitekter og naturvernfolk kommer inn i bildet.

Deltagerne under disse fire møtedager skylder møtets aktive organisator og leder, overlærer *Elof Lindälv*, sin dype takknemlighet. Det interessante programmet ble gjennomført til punkt og prikke, selvom det av og til gikk sterkt utover deltagerens fritid og nattesøvn. Vi er også stor takk skyldig til folkehøgskolens bestyrer, rektor *Sture Alivall*, og til Foreningen Norden for at dette givende møtet kunne finne sted. Vi skal sannelig anstrenge oss ganske kraftig om møtet i Oslo om tre år skal komme opp mot standarden i svenskenes arrangement. Vi skylder også Kungälv's borgermester, *Carl-Axel Johansson*, og «stadsfullmäktiges ordförande» *Oswald Andersson* stor takk for deres interesse for møtet og for den gedigne supé som ble gitt deltagerne på byens mondene hotell «Fars Hatt».

NATURVERN KONFERANSE I STOCKHOLM

Rapport fra naturverninspektør Kristen Krogh

Efter innbydelse fra Svenska Naturskyddsföreningen deltok jeg i den 7de centrala naturvårdskonferens i Stockholm 25.—26. november 1960. Også i år representerte jeg samtidig Landsforbundet for Naturvern. Fra Danmark deltok departementschef J. Elkjær Larsen, som var foredragsholder, lektor Frede Lauritzen fra Friluftsrådet og kontorsjef Vagn Jensen, formann i Danmarks Naturfrednings-

forening. Fra Finland møtte formannen i den finske naturskyddsföreningen, professor N. Söyrinki. Over 200 svenske utsendinger og innbudte deltok, og særlig andre dagen da hovedemnet var «vattenkraft og naturvård», var det dessuten møtt frem en god del interesserte.

Som innledning første dag ga naturskyddsintendent Esping som vanlig en oversikt over viktigere

hendelser innen naturvernet siste året. Som den viktigste hendelsen ble nevnt at jordbruksministeren hadde oppnevnt en mann, øverdirektør Börje Lundgren ved Rikets Almäna Kartverk, til å gi en utredning om naturvernlovgivningen og naturvernets organisasjon. Grunnen til dette ble anført å være at det nå var gått såpass mange år siden den nye naturvernloven kom (i 1952), at tiden syntes å være inne til å undersøke hvilke virkninger loven har hatt, og om den svarer til de krav som ut fra moderne naturvernsynspunkt bør stilles til en slik lov .

Andre ting som ble nevnt og kan ha interesse for oss, var at Vetenskapsakademiens naturskyddskomite har gitt en fremstilling til regjeringen om Torneträsk's store betydning for naturvitenskapelig forskning. Det er innhentet uttalelser fra omkring 200 forskere verden rundt, som kjenner Torneträsk, og alle er enige om at det ville være et uerstattelig tap også for vitenskapen om området skulle bli regulert.

Fra det internasjonale felt ble bl. a. nevnt at en særskilt nasjonalparkkonferanse vil bli holdt i USA i 1962, og at IUCN har fått støtte fra generalsekretær Dag Hammarskjöld, som vil la opprette en fortegnelse over FN-statenes nasjonalparker og reservater. (Hvordan kommer Norge til å rangere i den fortegnelsen?)

Det første foredraget var av departementschef J. Elkjær Larsen, som snakket om aktuelle danske naturvernsspørsmål, særlig den såkalte naturfredningsplanleggingen. De problemer naturfredningen i Danmark befatter seg med, er stort sett slike som faller inn under frilufsloven hos oss, såsom å bevare strandstrekninger og andre viktige friluftsområder fri for bebyggelse. De ligger således i periferien av hva vi vil regne for egentlig naturvernarbeide, men de er ikke mindre viktige for det. Det har stor betydning at en nå på forhånd utarbeider planer for områder som det er av interesse å bevare for almenheten, og det er dette den nye naturfredningsplanleggingen går ut på.

De øvrige emner som ble behandlet første dag, gjaldt stort sett de samme ting innen Sverige, således bygningslovgivningen og naturvernet, områdeplanleggingen og markanvendelsen omkring større byer, alt med særlig sikte på å skaffe tilstrekkelige fritidsarealer for befolkningen. Noe videre i dette emne gikk intendant Esping i sin utredning om naturparker og friluftsområder. Begrepet naturpark

er innført i Sverige i og med den nye naturvernloven av 1952. Som naturparker kan fredes områder som er av særlig betydning for befolkningens omgang med naturen eller med andre ord for friluftslivet. De svarer altså ikke til det vi vanlig tenker på med naturparker, men blir nærmest friluftsområder omkring byer og tettbebyggelser. Hittil er bare noen få naturparker utlagt i Sverige, men Esping mente at det burde gjøres i større utstrekning, for opprettelse av friluftsområder i medhold av lov vil på alle måter bety større sikkerhet for at naturen virkelig blir bevart, og for at folketritt får ferdes i den. Han nevnte også generaldirektør Höjers program for «fritidsområder» i statens skoger. Generaldirektøren mener at det må ligge nærmest til at staten reserverer skogområder med særlig tanke på friluftslivet, og når en reserverer slike fortrinnsvis på mindre produktive marker, vil det være godt forenlig med kravene til et økonomisk rasjonelt skogbruk.

Svenska Naturskyddsföreningens ordfører, justitieråd Gösta Walin hadde et innlegg om Fideikomissenes betydning for naturvernet. En «Fideikomissutredning» har avgitt en innstilling som konkluderer med å avskaffe fideikomissene, disse store slekts-eiendommene som ifølge eldre lov ikke kan deles. Naturskyddsföreningen har avgitt uttalelse om innstillingen og peker på den overmåte store verdi disse eiendommene i søndre og midtre Sverige har for bevaring både av kulturminner og av landskap og natur i disse ellers ofte tettbygde strøk. Utmarkene på eiendommene er i stor utstrekning friluftsområder for befolkningen, og de er ofte viktige reservater for viltet, idet det er drevet rasjonell viltpleie på dem. Foreningen frarår at fideikomissene blir avskaffet og oppstykket og fremholder at hvis myndighetene likevel skulle bestemme seg for det, må det på forhånd treffes særskilte tiltak, bl. a. ved områdeplanlegging avsettes naturparker som fredes etter loven.

De fleste foredrag og utredninger første dagen var ledsaget av utmerkede og instruktive farvelsbilder.

Andre dagen var hovedemnet «Vattenkraft och Naturvård», og til dette høyaktuelle tema var det meste av dagen avsatt. Det deltok da også mange i diskusjonen, så mange at taletiden måtte begrenses. Innleder var generaldirektør Grafström i Kungl. Vattenfallsstyrelsen, justieråd Gösta Walin fra Naturskyddsföreningen og professor Gunnar Beskow.

De to første belyste saken fra sine respektive sider, professor Beskow, som forøvrig også representerte naturvernet, snakket særlig om verdibalansen eller forholdet mellom vannkraft og varmekraft, utbygningens graden for vassdragene o. l.

Fra vassdragsreguleringens side ble det særlig pekt på at menneskene alltid har utnyttet og omvandlet naturen, at bare 80 milliarder kWh av de totalt anslåtte 200 milliarder kWh i de svenske vassdrag for tiden anses som utbyggbare, og på den store betydning det har for sysselsetting og skatteinntekter utover bygdene at vassdragsreguleringer blir foretatt. Videre ble det understreket at en ved utbygninger prøver å ta mest mulig hensyn til naturen og er villig til å samarbeide med naturvernet om dette. Endelig at en er villig til å spare endel vassdrag, fortrinnsvis samlet i større enheter, og at gjennomføringen av en rekke andre planlagte reguleringer, der naturverninteresser særlig spiller inn, utsettes i 5 år.

Fra naturvernets side ble det først og fremst pekt på at de moderne vassdragsutbygninger griper inn i naturen på en ganske annen måte enn de eldre former for menneskenes utnyttelse av naturen. De kan ikke godt sammenlignes. Den moderne teknikk kan på kort tid forandre hele landsdeler for alltid. Både i estetisk, sosial og vitenskapelig henseende kan dette få vidtrekkende følger. En må derfor vurdere på lang sikt og nøye overveie saken fra alle sider. Naturvernet ønsker sikkerhet for at flere vassdrag blir helt spart, først og fremst slike som berører nasjonalparkene og andre som har særlig stor estetisk og vitenskapelig verdi, f. eks. deltaland. Og en mener det trenges lengere tidsfrist enn 5 år for endelig avgjørelse av de mest omstridte vassdrag.

Professor Beskow viste bl. a. hvordan en endring i den rentesats «Vattenfall» brukte i sine kalkyler kan endre forholdet mellom vannkraft og varmekraft. Hvis det blir tregere kapitalmarked og fortsatt lave oljepriser, vil det virke i varmekraftens favør, og lønnsomheten av mange vassdragsutbygninger kan bli tvilsom. Han foreslo at «Vattenfall» burde endre navn til «Kungl. Kraftverksstyrelsen», og at dette ville bli en symbolsk reform av samme art som da krigsministeren ble forsvarsminister.

De mange diskusjonsinnleggene kan jeg ikke ikke komme inn på her, da det ville føre for vidt. De understreket stort sett det som var fremholdt av innleiderne, de kom dessuten med forskjellige detaljer eller utdypet spørsmålet fra sine forskjellige sider.

Det siste foredraget holdt av laborator Roos ved Sötvattenslaboratoriet gjaldt kompensasjon for skader på fisket i regulerte sjøer. Den fiskeribiologiske forskning i slike vassdrag er ennå ganske ung, men en har i hvert fall nådd et viktig resultat i og med at det er konstatert at det ikke er fiskearternes reproduksjon som skades mest, men selve næringsgrunnlaget, ved at strandsonen blir en død sone. Botemidlene må derfor først og fremst gå ut på å tilføre næringsdyr og nye fiskearter som fortrinnsvis kan nyttiggjøre seg planktonet. Foredragsholderen omtalte forskjellige utenlandske fiskearter som det drives forsøk med, og forøvrig diverse tiltak som kan komme på tale.

De to konferansedagene var også i år meget utbytterike. Det er en utmerket ordning at den svenske naturskyddsforeningen hver høst arrangerer en slik konferanse og innbyr personer som til daglig ikke befatter seg med naturvernet, for at aktuelle problemer kan drøftes og belyses fra begge sider.

NATURVERN RÅDET I 1960

Naturvernrådet har i året bestått av de samme personer som i forrige år: Professor Olav Gjærevoll (professor Knut Fægri), jaktkonsulent Yngvar Hagen (fiskeribiolog Sven Sømme), professor Fridtjov Isachsen (rektor Sven Føyn), forstkandidat Thv. Kierulf (naturverninspektør Kristen Krogh), skogdirektør A. Langsæter (statsskogsjef Eyvind Wisht) og fylkeslandbrukssjef Kr. S. Aasmundstad (landbrukskonsulent R. D. Tønnesson); varamennene op-

ført i parentes. Kierulf har fungert som formann, og siden Krogh tiltrådte som inspektør, har han fungert som sekretær.

Rådet har holdt 3 møter (18. februar, 12. juli og 22. november), og vært på en befarings. Av saker som har vært behandlet kan bl. a. nevnes:

I flere møter har man diskutert ønskeligheten av å få bevart visse vassdrag og deler av vassdrag. Rådet har bl. a. gått inn for å hindre *Ustevandets*

regulering, eventuelt at en regulering må bli så beskjedent som mulig. — Spørsmålet om fredning av *Mardalsfossen* i Eikisdalen, som rådet tidligere har foreslått fredet uten at det dengang førte frem, har påny vært diskutert.

9. mai var Kierulf etter anmodning til konferanse hos statsråd Holler, og på Kierulfs forespørsel til departementet fikk også Isachsen anledning til å delta i møtet. Statsråden ønsket å bli orientert om Naturvernrådets virksomhet, særlig dets stilling til vassdragsreguleringene. I konferansen deltok desuten et par representanter fra Industridepartementet.

Da det i årets trontale ble nevnt bl. a. at «Regjeringen vil oppnevne et utvalg til å utrede spørsmålet om naturfredning og om tiltak mot forurensning av våre vassdrag», så Naturvernet dette som et tegn på en positiv reaksjon på spørsmålet om vern av våre naturverdier. Et slikt utvalg skulde kunne få adskillig betydning, og man skulle ha lov å vente sig gode resultater av dets arbeide. Men da utvalget var oppnevnt uten at der var kommet med noen representant fra naturvernet, sendte Rådet straks en henvendelse til Industridepartementet, som hadde oppnevnt utvalget, om at det måtte bli supplert med en representant fra naturvernet. Rådets henstilling blev tatt til følge, og naturverninspektør Krogh blev oppnevnt som utvalgets 6. medlem.

Naturvernrådet har påny behandlet forslaget om fredning av *fuglelivet* ved *Skogsfjorden* og *Landekilen* ved Mandal. Etter de opplysninger som er innhentet fra fagornitologer, har Rådet nu gått inn for denne fredningen og har sendt forslag herom til Kirkedepartementet.*

Fredningen av *fuglelivet* ved *Håvekilen* på Tromøya anser rådet for tvilsom, det vil foreslå saken løst på en annen måte.

Fredning av *dyrelivet* på *Kirkeushalvøya* i Øst-Finnmark, foreslått av Sør-Varanger Naturvernforening, har rådet oversendt til departement med sin anbefaling. Praktisk talt hele området er statens eiendom.

Fokstumvrfredningen har igjen vært fremme til behandling, det viser sig nemlig at grensen ved Fokstua Fjellstue bør endres, så gårdens innmark kommer utenfor fredningsområdet. Også i selve fredningsbestemmelsene bør det foretas visse mindre forandringer.

* Ved kgl. res. av 16. juni 1961 er fredningen nu ordnet.

Fra Statens Viltstyre er Naturvernrådet blitt anmodet om å gi en uttalelse om hvorledes dette ser på naturverninteressene i *Songli Forsøksområde* i Sør-Trøndelag. Sammen med naturverninspektøren har formannen vært på en to-dagers befarung (21.—22. september) i området. Der er senere sendt en uttalelse til Viltstyret som vesentlig går ut på at et område på 20—25 000 dekar bør fredes som naturpark etter naturvernloven, men med anledning for Viltundersøkelsene til å foreta de fornødne undersøkelser.

Rondane. Den 23. juli deltok Kierulf og Krogh i et møte på Vinstra arrangert av «3-mannskomiteen» for Rondanefredningen. Til møtet var bl. a. innkaldt representanter for fjellstyrene. Der ble diskutert endel spørsmål som det hersker noe uenighet om. Man kom ikke frem til noe endelig resultat, fremmøtet var forøvrig mindre godt. Det blev avtalt at naturverninspektøren utpå høsten skulde foreta en befarung sammen med en av fjellstyrenes oppsynsmenn, og dessuten konferere med et par av ordførerne. Senere har Rådet diskutert forslag om endring et par steder av de foreslåtte grenser, dels for å imøtekomme lokale interesser, dels for å få trukket grensene mere rasjonelt enn etter tidligere forslag.

I forbindelse med Naturvernrådets møte 12. juli, som ble holdt på Notodden, foretok Rådet en befarung av det urskogspregete område på *Ramsåsen* i Håve skog i Lisleherad, Heddal, et meget interessant felt, som man har vært oppmerksom på i flere år. Det ser ut til at det kan være muligheter til å få ordnet med en fredning.

Sammen med naturverninspektøren har formannen deltatt i *Den norske Turistforenings landsmøte* på *Gjendebu* i dagene 2.—3. september. Her blev bl. a. særlig behandlet spørsmålet om vassdragsreguleringenes skjemmende innflydelse på naturen — spesielt med henblik på Jotunheimen og Gjende.

Landsmøtet vedtok en resolusjon til myndighetene i denne anledning.

Den av Landsforbundet for Naturvern utgitte brosjyre «Naturvern i Norge» blev i oktober av Rådet med en kort følgeskrivelse sendt til alle regjeringens og stortingets medlemmer.

En rekke mindre saker, som Kirkedepartementet har oversendt Naturvernrådet til uttalelse, er blitt besvart av formannen. Det har bl. a. vært spørsmål om fredning av trær, om oppsetning av reklameskilter og andre mindre saker.

LANDSFORBUNDET FOR NATURVERN I NORGE

Styrets beretning for 1960

Det har ikke vært noen forandring i styrets sammensetning; det har bestått av professorene Ove Arbo Høeg og Fridtjov Isachsen og forstkandidat Thv. Kierulf med sistnevnte som formann. Styret har holdt 4 møter hvorav ett sammen med styret i Østlandske Naturvernforening, dessuten har styret flere ganger konferert om spesielle saker dels i telefon, dels ved kortere sammenkomster.

Av saker som har vært behandlet, og om virksomheten forøvrig nevnes bl. a.:

Heftet «Naturvern i Norge» var ferdig fra trykkeriet på nyåret. Opplaget ble fastsatt til 5000 eksemplarer. De fleste kretsforeninger bestilte det til utsendelse til sine medlemmer og til bruk ved vervning av medlemmer m. v. Naturvernrådet overtok en del eksemplarer for å sende det til Stortingets og Regjeringens medlemmer.

Årsskriftet for 1959 ble dessverre meget forsinket. Forslag til innhold ble av redaktøren forelagt styret til godkjenning. Det ble trykt i et opplag på 1600 eksemplarer.

Siste landsmøte ble holdt i 1956; neste møte skulle egentlig vært holdt i 1960, men er av forskjellige grunner blitt utsatt, det er nu fastsatt til høsten 1961. Styret er oppmerksom på at den nuværende organisasjon av naturvernet ikke er tilfredsstillende. Således er f. eks. flere av kretsforeningene uten ledelse og derfor uvirksomme, dels er virksomheten svak og lite effektiv. Spørsmålet om nyorganisering blir derfor et av de viktigste saker for landsmøtet i 1961.

I begynnelsen av april deltok formannen i en 2-dagers konferanse i København i den nordvest-europeiske seksjon av IUCN til behandling av spørsmålet om naturvern i skolene.

Landsforbundet fikk, i likhet med tidligere, innbydelse til den internasjonale kongress for naturvern — IUCN (International Union for Conservation and Protection of Nature) — som dette år holdtes i Warschawa i juni. Det lykkedes dessverre ikke å skaffe de nødvendige midler til deltagelse, og professor Olav Gjærevoll, som hadde sagt seg villig til å reise, ble dessuten forhindret (se beret-

ning fra Bengt Sjøgren i hans artikkel: «Afrika — Naturvårdens «Problem area», inntatt side 39).

Sammen med formannen i Vestlandske Naturvernforening, dr. Ulf Hafsten, deltok formannen i den nordiske konferanse for naturvern og «Hembygdsvård», som ble arrangert av svenskene i Kungälv ved Göteborg i dagene 25.—28. august (se dr. Hafstens beretning inntatt side 46). Foruten de 2 nevnte, som til reisen hadde mottatt bidrag fra Utenriksdepartementet, Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet, deltok også herredsskogmester Kaare Sæther, som til sin reise hadde fått bidrag av spesielle midler stillet til rådighet fra svensk hold for konferanseledelsen.

Efter innbydelse fra Den norske Turistforening deltok formannen i Turistforeningens landsmøte på Gjende i dagene 1.—4. september. Et av hovedemnene som ble behandlet var vassdragsreguleringer — naturvern, med spesielt sikte på bevaring av Gjende og opprettelse av en nasjonalpark i Jotunheimen. Landsmøtet vedtok en resolusjon til Regjeringen, hvori Turistforeningens syn på ønskeligheten av vern om norsk natur ble sterkt fremhevet. Naturverninspektør Krogh deltok også i møtet, han holdt foredrag om naturvern. Han nevnte særlig sitt arbeide for utarbeidelse av en landsplan for natur- og nasjonalparker.

I Svenska Naturskyddsföreningens konferanse i Stockholm i dagene 25.—26. november deltok naturverninspektøren som representant også fra Landsforbundet (se hans rapport inntatt side 50).

Styret i Landsforbundet har som vanlig avgitt uttalelser i en rekke saker vedrørende fredning av formål og områder, hvorav en del var innsendt fra kretsforeninger.

Efter anmodning og innbydelse fra Mostra del Fiore i Trieste deltok Landsforbundet, med økonomisk støtte fra Utenriksdepartementet, Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet, i den blomsterutstilling som ble holdt i Trieste. Der var etter programmet en avdeling med særlig henblikk på naturfredning av floraen i fjellet. Der ble sendt en rekke farve-plansjer av markblomster og skog i fjelltrak-

ter, et større Norges-kart hvor botaniske fredninger i fjelltrakter var avmerket, dessuten en del av våre årsskrifter og av våre 2 brosjyrer. Etter en mottatt takkeskrivelse var utstillingen meget vellykket. Landsforbundet har også mottatt et pent diplom for sin deltagelse.

I bidrag til sin virksomhet har Landsforbundet fått en del meget kjærkomne beløp, dels i form av

annonser i Årsskriftet (se dets annonsesider), dels som direkte bidrag: Forsikringsselskapet Storebrand 500 kr., og fra Utenriksdepartementet, Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet 500 kr. Borregaard A/S var så vennlig å gi oss papir til Årsskriftet; verdien herav var mange hundre kroner. Av det årlige statsbidrag på 5000 kr., er i året inngått 2500 for annet halvår 1960.

Thv. Kierulf Ove Arbo Høeg Fridtjof Isachsen

REGNSKAPSEKSTRAKT FOR 1960

VINNINGS- OG TAPSKONTO

Inntekter:

Statsbidrag 2. halvår 1960	2 500,00
Annonser i årsskriftet	1 300,00

Medlemskontingenter:

Nordland Naturvernforening 1959	40,00	
Vestlandske » »	102,00	
Østlandske » 1960	730,00	
		872,00

Salg av årsskrifter	152,50
» » brosjyren «Naturvern i Norge»	1 175,90

Bidrag:

Fra Storebrand	500,00	
» Utenriksdepartementet til deltagelse i møtet i Kungälv	500,00	
(Hertil ca. 900 kr. = verdien av gratis papir til Årsskriftet 1959, mottatt fra Borregaard A/S).		1 000,00

Renter:

Creditbanken	76,97	
Kreditkassen	2,20	
Bergens Privatbank	361,38	
		440,55

Utbytte og renter av Albert Grøvs fond (se eget regnskap)	1 992,79
---	----------

Utgifter:

Kontingent 1959 og 1960: International Council for Bird Preservation £10,00	205,30
Trykning av brosjyren «Naturvern i Norge»	6 559,29
Honorar for artikler i årsskriftet	400,00
To reisebidrag til møter i Kungälv	500,00
Rekvisita, porto m. m.	371,65
Revisjonshonorar	50,00
Hefter og trykksaker	28,19
Forvaltningsgebyr 1960, Grøvs fond	42,00
Overkurs kjøp av Creditbank-aksjer Grøvs fond	400,00
Overskudd 1960	877,31
	<u>9 433,74</u>
	<u>9 433,74</u>

ALBERT GRØVS FOND
Beholdning pr. 31/12—60

		Nominal verdi	Kurs	Verdi 31/12—60
Aksjer:				
106 Borregaard	a pål. 100,00	10 600,00	285	30 210,00
40 Creditbanken	» » 100,00	4 000,00	187,5	7 500,00
20 » ny Serie	» » 100,00	2 000,00	185,00	3 700,00
26 Elektrokemisk	» » 50,00	1 300,00	260,00	6 760,00
Obligasjoner:				
Premieobligasjoner 1955 II	3 » 50,00	150,00	52,75	158,25
5 3/4 % Akers mek. Verksted		4 000,00	100,75%	4 030,00
5 3/4 % Norsk Skibshypotekbank 1959		3 000,00	101 %	3 030,00
6 % Esso-Raffineriet		1 000,00	105,25%	1 052,50
Bankinnskudd		264,00		264,00
		<u>26 314,00</u>		<u>56 704,75</u>

Avkastning i 1960:

10 % utbytte 1959 106 aksjer Borregaard	1 060,00
7 % » » 40 » Creditbanken	280,00
12 % » » 26 » Elektrokemisk	156,00
5 3/4 % Akers mek. Verksted 4 000,00	230,00
5 3/4 % Norsk Skibshypotekbank 3 000,00	172,50
6 % Esso-Raffineriet 1 000,00	60,00
Renter på bankbok 1960	34,29
	<u>1 992,79</u>

STATUS pr. 31 desember 1960

AKTIVA

Bankinnskudd:

Creditbanken nr. 45 272	2 878 53	
Kreditkassen nr. 90 513	90,23	
Bergens Privatbank:		
Fru Maren Stamsø Knutsens gave konto nr 90 047	12 407,78	15 376,54
Kassabalanse		253,84
Albert Grøvs fond, nominal verdi	26 314,00	
Etter kurs pr. 31/12—60 utgjør fondets kapital kr. 56 704 75.		

PASSIVA

Egenkapital pr. 1/1—60	40 559,39	
+ overskudd i 1960	877,31	41 436,70
		<u>41 690,54</u>
		<u>41 690,54</u>

Revidert:
SIGRID SKJØNSBERG
statsaut. revisor

Oslo den 31. desember 1960
8. februar 1961

THV. KIERULF

ØSTLANDSKE NATURVERNFORENING

Årsberetning 1960

Det har i året ikke vært noen forandring i styrets sammensetning, det har bestått av: Professor Ove Arbo Høeg, førstebibliotekar Peter Kleppa, dr. H. L. Løvenskiold, journalist Asbjørn Omberg og forstkandidat Thv. Kierulf med sistnevnte som formann og Løvenskiold som nestformann. Suppleanter har vært professor Georg Hygen, lektor Erik Nybø og direktør Ø. Brandt Kjelsen.

Antall personlige medlemmer er økt fra 445 ved utgangen av 1959 til 556, herav er 241 livsvarige og 315 årlig betalende, hertil kommer 31 kommuner og 2 organisasjoner. — Der er innmeldt 24 nye livsvarige medlemmer. Foreningen har to æresmedlemmer: H.r.advokat Anton Heyerdahl og forfatteren Alf Larsen.

Årsmøtet blev holdt i «Håndverkeren» i Oslo den 4. april, der var fremmøtt ca. 60 medlemmer. Møtet blev ledet av formannen. I forbindelse med den på forhånd utsendte årsberetning med regnskap gav formannen endel supplerende opplysninger og svarte på spørsmål fra forsamlingen. Beretningen blev vedtatt og for regnskapet gitt decharge. De i tur uttrede medlemmer av styret blev gjenvalgt, nemlig Høeg, Kleppa og Omberg, også suppleantene Hygen, Nybø og Brandt Kjelsen gjenvalgtes. Deretter holdt professor Olav Gjærevoll et med vakre farvelsbilder illustrert meget interessant foredrag om sitt studieopphold i Alaska. Som et nytt innslag i den årlige sammenkomst var det lagt inn en spisepause, som øyensynlig slo godt an.

Årets utferd gikk til Ringerike og Hadeland — den 12. juni; der deltok 25 medlemmer. Disse trakter var hovedsakelig valgt for å vise deltagerne vakker norsk natur ennå lite påvirket av industri og skjæmmende tekniske anlegg. Man besøkte den gamle Bønsnes kirke fra ca. år 1200 — og Nicolaikirken fra begynnelsen av 1100-årene, en av Søsterkirkene i Gran, dessuten Hadelandsmuseet i Tingelstad. I begge de vakre og interessante kirkene fortalte magister Bernt Lange om deres historie og dekorative utstyr, og ved Granavolden om de to såkalte «Søsterkirkene», hvorav Nicolaikirken nylig var ferdig

restaurert. Fra Bønsnes kjørtes til Mo gård, Jørgen Moes fødested; der blev vi mottatt av eieren, gårdbruker Haugen og frue Beate, født Moe. Et lite besøk ved «Tjernet» og i «Beates» dukkestue — velholdt og med friske blomster på den lille komode — vil sikkert være et uforglemmelig minne for deltagerne.

På det vakkert beliggende Hadelandsmuseet blev vi vist rundt av konservatoren, frøken Kari Lander, som fengslende fortalte om de gamle bygningene og de interessante samlinger.

På veien fra Ringerike nordover til Hadeland gjordes et opphold for lunch på Borgar gård i Haugsbygden.

Hjemturen fra Tingelstad gikk gjennom Lunner og ned Hakedalen til Oslo. Dessverre måtte vi oppgi planen om å kjøre Greveveien fra Hakedals Værk til Maridalen, da vår buss var for stor til å komme gjennom en jerbaneundergang i nærheten av Movatn.

Av saker som styret har arbeidet med i året bør nevnes fredning av «Dirhue» på Tjøme, naboeiendom til den fredete Rød gårds utmark, videre følges spørsmålet om fredning i Vassfaret med oppmerksomhet. «Den gamle Mester» i Krødsherad har prestegårdstilsynet tatt seg av, der er satt opp nytt gjerde med grind langs veien, og treets nærmeste omgivelser er pyntet opp og en tavle med inskripsjon er satt opp ved treet. Det på «Mesterens» bankbok innestående beløp er utbetalt som bidrag til dekning av utgiftene.

Efter anmodning av Eiker Historielag har styret hjulpet til for å få bevart den idylliske «Prestøya» ved den gamle Fiskum kirke ved Darbu. Prestøya er ca. 8 mål, den dannes ved at Fiskumelven litt ovenfor kirken deler seg i to. «Øya» blir sommersid meget brukt til stevner o. l., og det er for å bevare den så pen som mulig at der er søkt om at den blir fredet vesentlig mot skjæmmende hugst. Dette vil nu antagelig bli ordnet administrativt av Kirkedepartementet. En stor vakker 3-delt lind i prestegårdshaven vil også bli søkt fredet.

Foreningen har i året fått disse bidrag: 5000 kr. fra skiforeningen Snøgg, 600 kr. fra «ungdom» ved Per Andemyr, 500 kr. fra forsikringselskapet SIGYN samt et par mindre beløp. Vi er meget taknemmelige for disse bidragene som setter oss i stand til å øke vår virksomhet.

De fredninger som er ordnet i året er: Parken på Linderud i Ø. Aker, «Grøumsgrana» på Grøum i Våle, Vestfold, og en stor alm på Hyni i Gjerpen. Et andragende fra godseier H. S. D. Cappelen, Holden, Ulefoss, om å få fredet den ca. 40 mål store parken på Holden er anbefalt, men saken er ennå ikke avgjort av departementet.

Thv. Kierulf H. L. Løvenskiold. Ove Arbo Høeg. Peter Kleppa. Asbjørn Omberg.

REGNSKAP FOR 1960

Beholdning 31/12—59		4 834,99
Inntekter:		
Kontingent:		
Livsvarige	24 à 100,00	2 400,00
Årsbetalende:		
1957	3 à 10,00	30,00
1958	13 à 10,00	130,00
1959	21 à 10,00	210,00
1960	161 à 10,00	1 610,00
1961	89 à 10,00	890,00
1962	1 à 10,00	10,00
		<hr/>
		2 880,00
Kommuner og selskaper:		
1959	1 à 50,00	50,00
1960	20 à 50,00	1 000,00
		<hr/>
		1 050,00
Bidrag:		
Skiklubben Snøgg	5 000,00	
Forsikringselskapet Sigyn	500,00	
Ungdom v/Per Andemyr	600,00	
Oslo kommune.....	100,00	
		<hr/>
		6 200,00
Solgt brosjyrer		420,00
Renter:		
Livsvarige medlemmers fond:		
2 ¹ / ₂ % Stat 1946 (uttrukket)	12,50	
3 % » 1946	15,00	
4 % » 1955 (til rest 14 000,00)	580,00	
5 ¹ / ₄ % Hypotekforeningen for 2. prioritets pantelån	8 000,00	420,00
6 % Esso-Raffineriet 1958	1 000,00	60,00
		<hr/>
		1 087,50
Renter Creditbanken 1960		133,66
Andre renter:		
Oslo Sparebank, driften	137,90	
» » Vassfaret	5,19	
Kreditkassen: Sophus Aars' gave	59,79	
Creditbanken: Den gamle mester (innskuddet hevet)	5,63	
		<hr/>
		208,51
		<hr/>
		Overføres 19 214,66

Utgifter:	Overført	19 214,66
Årsmøte og årsberetning	1 047,85	
Avisutklipp	170,90	
Utferden	80,00	
Kontorrekvisita, porto, telefon m. m.	1 682,26	
Karter, films, fotos	143,35	
Brosjyrer kjøpt av Landsforbundet	750,00	
Trykning og mangfoldiggjørelse	240,17	
Adresseplater	32,51	
Utgifter ved «Den gamle Mester»	424,00	
Reiser, møter, representasjon	241,20	
Kontingent til Landsforbundet:		
24 livsvarige à 5,00	120,00	
305 årsbetalende à 2,00	610,00	
	730,00	
Innsatt livsvarige medlemmers fond	2 400,00	
Balanse	11 272,42	
	<hr/>	<hr/>
	19 214,66	19 214,66
Beholdning pr. 31/12—60:		
Oslo Sparebank, driften	9 034,50	
» » Vassfaret	178,41	
Christiania Bank og Kreditkasse, Sophus Aars' gave	2 053,67	
Kassabeholdning	5,84	
	<hr/>	11 272,42
Livsvarige medlemmers fond:		
Beholdning 1/1—60	28 622,20	
Tilvekst i 1960:		
24 nye medlemmer à 100,00	2 400,00	
	<hr/>	31 022,20
Som er anbragt således:		
Creditbanken, 6/m opps.	3 022,20	
3 % Stat 1946	500,00	
4 % » 1955	14 000,00	
5 ¹ / ₄ % Hypotekforeningen for 2. prioritets pantelån	8 000,00	
6 % Esso-Raffineriet 1958	1 000,00	
5 ³ / ₄ % Greaker 1960	4 000,00	
5 ¹ / ₂ % Saugbrugsforeningen 1961, innbetalt	500,00	
	<hr/>	31 022,20
Revidert:	31 desember 1960	THV. KIERULF
SIGRID SKJØNSBERG	Oslo den	
statsaut. revisor	8 februar 1961	

NYE LIVSVARIGE MEDLEMMER

Kontorsjef Leif Andersen, Drammen,	Forstkandidat Erik E. Holte, Nes, Ådalen,
Konservator Rolf Berg, Oslo,	Oberstløytn. P. M. Jørgensen, Oslo,
Faglærer Osvald Baastad, Oslo,	Herman Løvenskiold jr., Fossum, Skien,
Godseier H. S. D. Cappelen, Holden, Ulefoss,	Forskningsstipendiat Svein Manum, Årvoll,
Jon David-Andersen, Oslo,	Dr. philos. Leif Reinhardt Natvig, Oslo,
Forlagsbokhandler Arne Damm jr., Oslo,	Ingeniør Herman Reimers, Smestad,
Fru Olaug Fjeld, Ski,	H.r.advokat Paul Røer, Oslo,
Frøken Helen Frimann, Oslo,	Skipsreder Niels Werring, Lysaker,
Forlagssekretær Bjarne Handeland, Røa,	Cand. mag. Finn Wischmann, Blindern,
Dr. Øystein Hanneborg, Vinderen,	Godseier Nils Frederik Aall, Ulefoss.

Rogaland Naturvern

Årsmelding for 1960

På årsmøtet i Rogaland Naturvern, som ble holdt den 15. februar 1961, ble behandlet bl. a. følgende saker:

Om fredning av Grødalandstjernet eller Grødalandstammen, som vannet også kalles, har vårt medlem, Gabriel Nærland, meddelt at Nærbø Skoglag på sitt siste årsmøte fant ikke å kunne overdra vannet til vår forening, men at vi kunne få leie det på en langsiktig kontrakt som skulle være vederlagsfri, og som kunne fornyes etter utløp. Vi får håpe at dette vannet derved kan bli reddet fra å bli uttappet.

Som tidligere nevnt har det dessverre vært uråd å få fredet fuglelivet ved Grudavatnet i Klepp ved lov. Men det er likevel meget gledelig at det nu endelig er gått i orden med en *privat* fredlysing mot all jakt på selve vannet og på myrene rundt omkring. Samtlige grunneiere er nemlig blitt enige om en slik ordning. Under en konferanse med Landsforbundets formann, forstkandidat Thv. Kierulf, fikk formannen i Rogaland Naturvern høve til å vise Kierulf omkring ved Grudavatnet. Han var imponert over den store andebestand, men beklaget at det som følge av at noen få grunneiere ikke ville skrive under vedtaket, ikke hadde lyktes å få ordnet med en lovlig fredning. Revisor Rolf B. Christensen fra Skien besøkte også i høst Grudavatnet. Han hadde aldri noen gang sett så mange grasender på ett sted. Som jeger mente han at vannet kunne bli et helt enestående viltreservat om det ble fredet.

Som omtalt i årsmeldinga for 1959 hadde vi håpet at fredning av fuglelivet på Kjørholmene skulle ha gått i orden i løpet av 1960, men dessverre har vi ennå ikke fått noe endelig svar fra de to grunneierne hvis underskrift vi mangler.

På en holme i Hålandsvatnet i Randaberg ruger der en hel del fugl, bl. a. terner. Men kolonien blir stadig utsatt for plyndring i rugetiden. For å få slutt på dette henvendte en av grunneierne, Ola Haaland, seg til oss med anmodning om å sørge for fredning av fuglelivet. Av de ca. 40 oppsitterne var det bare en 3—4 som ikke ville være med på fredning. Men da eierne av selve holmen har skrevet under, kan en regne med at denne vil bli fredlyst.

Det er kommet anmodning om å få fredet fuglelivet ved Stokkalandsvatnet i Ganddal, men ennå er

det uvisst om vi kan få samtlige grunneiere med på fredning.

Et stort eiketre på Stjernarøy stod i fare for å bli beskadiget under oppsetting av en telefonlinje. På henvendelse til Telegrafverket fikk vi et meget imøtekommende svar. Linjekursen skulle bli forandret slik at treet ikke ville få noen skade.

Det kan også nevnes at vår sekretær tok en tur til Sveio for å se på et vann som det er planer om å senke.

To medlemmer av Sola heradsstyre vil nu ta opp spørsmålet om fredning av fuglelivet ved Hafsfjord. De håper å få en uttalelse fra herredsstyret som støtter forslaget om fredning av fuglene ved fjorden.

Det rundskriv som Kontoret for viltstell, jakt og fangst sendte ut vedkommende Fylkestingets vedtak om fredning av visse fugleslag i Rogaland har ført til en hel del misforståelser. Dette skyldes ordlyden i rundskrivet som er nokså uklar. Således stod det i en annonse fra et sportsfirma at grågjess er lovlig vilt, mens de jo er totalfredet i vårt fylke. Og en avis opplyste at folk ikke var sikre på om storspoven var fredet eller ikke. Det kom i høstens løp mange forespørsler til Rogaland Naturvern angående fredningsbestemmelse.

Dessverre foregikk det også siste høst ikke så lite ulovlig jakt i Rogaland. Fra politiets side ble det foretatt noen kontrollturer, bl. a. inne i Ryfylkefjordene, og i den anledning var vår sekretær med som sakkyndig. Man kan gå ut fra at politiet også senere vil sende ut noen patruljer i jakttiden. Dette er av stor interesse for naturvernet, men også for de jegere som retter seg etter jaktlovens bestemmelser.

Våre søknader til samtlige herreder og kommuner i Rogaland om bidrag til foreningens arbeide, har vist litt resultat. Fra Høyland herred har vi mottatt 100 kr., og fra Nærbø herred den samme sum, og dessuten 50 kr. fra Suldal herred. Videre har Stavanger kommune bevilget 750 kr. for tidsrommet fra 1. juli 1960 til 31. desember 1961. Vi er meget takknemlig for denne økonomiske støtte og håper at også andre herreder senere vil yte noe til vårt arbeide.

Foreningens naturvernfond er nu kommet opp i nesten kr. 12 000. Det var ved hjelp av dette fond

vi hadde håpet å kunne få kjøpt noen mål med typisk jærlandskap som kunne bli fredet for kommende tider. Men dessverre blir det neppe mulig for Rogaland Naturvern å kunne løse denne oppgave uten støtte fra det offentlige.

På grunn av kassererens lange sykeleie kunne ikke revidert regnskap bli lagt frem på årsmøtet. Men formannen opplyste at foreningens naturvern-fond er på kr. 11 482. Dertil kommer renter for 1960. Vi har en bankbok pålydende kr. 2435, og av kontanter var det pr. 1. februar 1961 tilsammen kr. 1465.

Som det gikk fram av forrige årsmelding hadde konservator A. Bernhoft-Osa flere ganger ønsket å bli avløst som formann i vår forening. Dette kunne han nu bli, da planteskoleeier Arne Bryne sa seg villig til å overta formannsvervet.

Ved valgene fikk det nye styre følgende sammensetning:

Planteskoleeier Arne Bryne, formann, ny, de øvrige ble gjenvalgt, nemlig: Direktør H. Holgersen, viseformann, frisørmester Erling Torgersen, kasserer, disponent John Andreassen, sekretær, frk. Karoline Rullestad, styremedlem, som ny ble innvalgt

sivilagronom Per Vabø: Varamennene ble gjenvalgt, nemlig: Lektor Martin Anfinnsen, snekkermester Rasmus Bjorheim, kasserer Kornelius Meland. Til nye revisorer valgtes agent Lars Bjørheim og bankfullmektig Jostein Alvang.

På årsmøtet ga Bernhoft-Osa et tilbakeblikk på foreningens virke i de 20 årene han hadde stått som formann. Han nevnte bl. a. alle de vansker som meldte seg under okkupasjonen. Han håpet at det nu ville bli lettere for Rogaland Naturvern å få gjennomført sine planer efter at det er blitt mer aktuelt med vern av norsk natur på grunn av de store planer for vassdragsregulering.

Den nye formannen rettet på foreningens vegne en takk til Bernhoft-Osa for hans innsats i alle de årene han hadde stått som formann.

Sekretær John Andreassen redegjorde i et innlegg om de kontrolltiltak som er satt i verk fra vår forenings side mot den overhåndtagende snikskyting på vår fuglebestand. I den anledning har Stavanger samt Rogaland Politi lagt for dagen en enestående velvilje, som vi er meget takknemlig for.

Årsmøtet ble avsluttet ved at nestformannen kåserte om naturparker og sjøfugl og viste samtidig to filmer.

A. Bernhoft-Osa.

Nordland Naturvernforening

Inntil nytt årsmøte kan bli avholdt regnes styret å bestå av fhv. fylkesskogmester J. Ad. Helgesen (nestformann), overlege Anton Johnson, typograf Ragnar Kristensen (kasserer), fylkesskogmester Th. Sundby.

Varamenn: Ingeniør Solberg, major Simon Liljedahl og bilmekaniker Jens Seljeseth.

Det er i året ikke forekommet viktigere saker til behandling, og tidligere istandbragte fredninger holdes såvidt kjent i orden. Det skal nevnes at med hensyn til tidligere behandlede plan for fredning av område på Saltfjellet så er saken stillet i bero, men vil på ny bli opptatt så snart det er muligheter for en tilfredsstillende gjennomførelse av fredningsplanen.

Foreningen hadde ved årets slutt 21 medlemmer. Siden er noen nye medlemmer kommet til. Landsforbundets årsskrift og dets utmerkede brosjyre «Naturvern i Norge» er sendt medlemmene.

J. A. Helgesen.

REGNSKAP FOR 1960

Beholdning pr. 1/1-60	50,80	
Kontingent	70,00	
Telegram og porto		6,55
«Norsk Natur - vår arv»		25,00
Frakt		10,70
Kontingent, Landsforbundet . .		42,00
Balanse		36,55
	120,80	120,80

Bankbeholdning:

A/S Nordlandsbanken	kr. 318,81
Bodø Sparebank	» 72,09
	<u>kr. 390,90</u>

Bodø, 27/4-61

RAGNAR KRISTENSEN
kasserer

Vestlandske Naturvernforening i 1960

Styret har i beretningsåret bestått av konservatorene P. Valeur, A. Danielsen og J. F. Willgohs, herredsskogmester G. Jebsen (kasserer) og dosent U. Hafsten (formann). Som revisor har fungert J. Kjennerud. Varamenn til styret har vært lektor A. Aksnes, driftsstyrer E. F. Langmyhr og h.r.adv. R. Langlo. Foreningen hadde ved beretningsårets utgang ca. 85 medlemmer.

Ordinær generalforsamling og årsmøte ble holdt på Botanisk museum 21. februar 1961, under nærvær av samtlige styremedlemmer samt Statens naturverninspektør, som var i Bergen i anledning et fellesmøte 22. februar mellom Selskapet til Vitenskapenes fremme og Vestlandske Naturvernforening, hvor han holdt foredrag om «Aktuelle naturvernproblemer og Naturverninspektørens oppgaver». Årsberetning og regnskap ble fremlagt og godkjent. Dessuten ble en rekke aktuelle naturvernsaker for Vestlandet tatt opp til drøftelse. Etter mønster fra Østlandske Naturvernforening var det enighet om å instituere et årlig møte med foredrag og selskapeleg samvær for medlemmer av foreningen samt en årlig ekskursjon til en eller flere av foreningens fredningsprosjekter. Problemet verving av nye medlemmer ble også diskutert, og det ble bestemt å trykke opp et antall vervingskort for utsendelse til personer som kunne tenkes å være interessert i foreningens arbeid.

En av de viktigste saker foreningen har hatt å arbeide med i beretningsåret er en henvendelse fra Bergen turlag om fredning av et nærmere beskrevet område av Stølsheimen, et praktfullt, hittil noenlunde uberørt høyfjellsområde begrenset av Sognefjorden i nord, av veien Voss—Gudvangen og Nærøyfjorden i øst og Masfjorden i vest. Dette er et område som Bergen turlag har nedlagt et meget stort arbeid på å gjøre tilgjengelig for friluftsfolket. Ruter er blitt vardet og en rekke praktiske selvbetjeningshytter er blitt bygget. Det som gjør en fredning aktuell er at Bergenshalvøens kommunale kraftselskap har snarlige planer om omfattende reguleringer av Steinslandsvassdraget i Modalen og Teigdalsvassdraget i Eksingedalen, reguleringer som vil bety et sterkt inngrep i Stølsheimens uberørte natur og i høy grad nedsette området verdi som friluft- og rekreasjonsområde. Se kartet side 63.

Formannen var tilstede på Turlagets rådsmøte på Jonshøgdi 24.—25. september der saken ble inn-

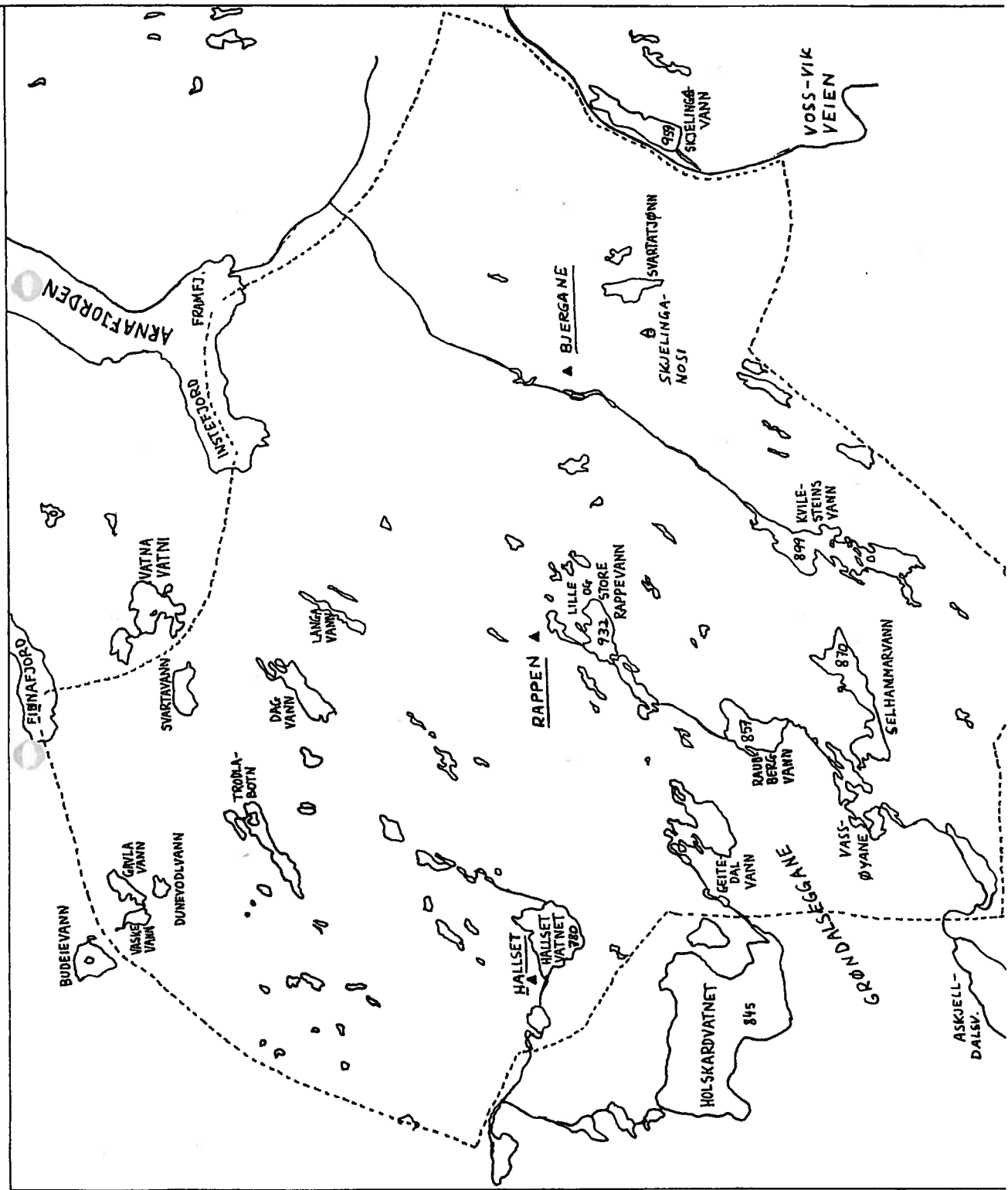
gående drøftet. Det ble nedsatt et utvalg som skulle trekke opp grensene for den delen av Stølsheimen som Turlaget mener bør bevares og dessuten sette opp et brev til landets naturverninstanser med anmodning om at alt som gjøres kan må bli gjort for å holde dette området utenfor regulering. For å bringe visshet om at dette virkelig er et område som Naturvernet bør gå inn for å få bevart, foretok formannen 1.—3. oktober en befarings gjennom området fra øst (Voss—Vikveien) til vest (Eksingedalen). Det ble også tatt en rekke farvefotos som sammen med formannens inntrykk etter befaringen i området ble presentert på Turlagets medlemsmøte 18. oktober. En artikkel om denne befaringen er for tiden under trykking i Turlagets årbok for 1961. Etter formannens mening er dette området som skapt til å utlegges som naturpark for Vestlandet og utvalgets ansøking om å få området gjort til naturpark er følgelig blitt oversendt Statens naturverninspektør med de varmeste anbefalinger fra Vestlandske Naturvernforening.

En annen viktig fredningsak som kom inn i slutten av året er en henvendelse fra Molde og Romsdal turistforening om å fremme fredning av Nord-Europas høyeste fossefall (samlet høyde 690 m) Mardalsfossen i Eikesdal, Eresfjord og Visdal hereder. En fredning har tidligere vært søkt fremmet gjennom Landsforbundet, uten at dette har ført frem. Årsaken til dette nye forsøk er at Møre og Romsdal turistforening regner med at fossens skjøene vil bli avgjort før Stortinget tar sommerferie i 1961. Saken er under forberedelse.

En rekke andre saker har også vært oppe til behandling, men dette er mindre saker som er av sterk lokal karakter. På anmodning fra Hordaland fylkesopplysningsråd, som i inneværende år har utbygget og reorganisert sitt råd, har Vestlandske Naturvernforening oppnevnt en kontaktperson med henblikk på fremtidig samarbeid om naturvern.

Også formannen i Statens opplysningsråd, 1. amanuensis H. Tambs-Lyche har henvendt seg til Vestlandske Naturvernforening med tilbud om samarbeid og støtte når det gjelder arbeid for naturvern. Av særlig betydning er de kanaler Opplysningsrådet har for å gjøre naturvernsaken kjent blant almenheten.

Med støtte fra Foreningen Norden og U. D., Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet deltok

formannen i «Nordisk kursus i naturskydd och hembygdsvård 1960» på Nordiska Folkhögskolan i Kungälv 24.—28. august. Formannen viste en rek-

ke fargefotos fra fugleværene på Vestlandet og gjorde rede for naturvernarbeidet i landsdelen (se rapport annet sted i Årsskriftet). *Ulf Hafsten.*

SAMMENDRAG AV REGNSKAP

1/3-60—15/2—61.

Inntekter:		Utgifter:	
Innestående i bank pr. 1/3—60, 6 mndr.	3 541,47	Porto	58,45
Innestående i bank pr. 1/3—60, sparevilkår	1 315,54	Frakt årbøker	17,80
Innestående på postgiro pr. 1/3—60	151,55	Konvolutter	16,60
Bankrenter 1960, 6 mndr.	115,09	Stempler'	24,50
» » sparevilkår	30,98	Regnskapsbøker	2,70
Inngått medlemskontingent i 1960:		Brosjyrer og småbøker	9,90
a) kontant (derav 2 for 1961) ...	140,00	Særtrykk	107,00
b) postanvisning		Utgifter til 2 inspeksjonsturer (fuglevær) ...	280,00
(derav 1 for 1961	70,00	Kontingent for 1960 til Landsforb.	
c) over postgiro		for Naturvern	142,00
(derav 2 for 1961)	150,00	Bergens Tidende, annonse årsmøte	17,00
	360,00	Innest. i bank, 6 mndr. opps.	5 734,51
Legatporsjon for 1960 fra		» » » sparebankvilkår	1 022,57
Fam. Loofts gave	1 627,95	» postgiro	159,55
Mottatt fra «Æolus» for annonse i særtrykk .	150,00		
» » «Vesta» » » » »	150,00		
» » «Bergens Brand» » »	150,00		
	<u>7 592,58</u>		<u>7 592,58</u>

Revidert og funnet i orden: 16/2—61
JOHANNE KJENNERUD

Minde pr. Bergen 15/2—61.
G. JEBSEN

Sør-Varanger Naturvern

Årsberetning 1959-60

Av forskjellige grunner har Sør-Varanger Naturvern ikke avholdt årsmøte siden 1959. En av hovedgrunnene var nok at varaformannen var bortreist, og sekretæren var syk nesten hele 1960.

I disse to år har styret bestått av: Grensekommisær, oberst Audun Magnus, formann, lærer Trygve Laudal, varaformann, Nenne Isachsen, sekretær, Eivind Fjeld, styremedlem, og Ingrid Johansen, kasserer.

I denne tid er det avholdt 4 styremøter, dessuten 1 propagandamøte 10. mai 1959 på Skogfoss i Pasvikdalen. Der møtte 20 deltagere; formannen redegjorde for Naturvernets ånd og arbeidsoppgaver i sin alminnelighet og Sør-Varanger Naturvern i særdeleshet. Varaformann Laudal talte om Naturvernets

arbeide og mente at vi snart var slaver under teknokratiet. Menneskene trenger endel natur i sin opprinnelige form. Ennu finnes det områder som ikke er ødelagt av teknisk vandalisme. Etterpå var det diskusjon eller rettere — man samtalte om muligheten for å få dalens befolkning med på Schøyenplanen. Mange mente fredningssaken møtte større forståelse der oppe nu. Meget skyldes dette de mange nye arbeidsplasser ved utbyggingen av fossene, men også de naturødeleggelser man dermed får. Renierne er interessert i et fredet område, da dette vil gi bedre beite for renen.

Varaformannen Laudal har under sitt opphold sydpå vært i kontakt med både enkeltmennesker og organisasjoner og talt Pasvikfredningens sak. Dette

ble også gjort i et par foredrag for større forsamlinger.

På et styremøte i oktober 1960 var vårt medlem telegrafbestyrer Normann Hanssen til stede og fikk instruksjon om hva han på foreningens vegne skulle fremlegge for statsråd Wøhni, som han personlig kjenner, under sitt opphold i Oslo. Styret er ham svært takknemlig for det han utførte, idet det resulterte i et brev fra statsråden, hvorav fremgår at hugstforbudet i det omtalte område i Pasvik er innskjerpet overfor skogforvalteren.

Ifølge både Normann Hanssens samtale med og brev fra statsråden har styret det sikre inntrykk at han er meget positivt innstillet for fredningen. Formannen har i brev til statsråden uttrykt foreningens takknemlighet, og orientert ham om vår mening om fredningsområdets størrelse og foreningens syn på den nuværende sjanse til å få saken velberget igjennom, lokalt sett. Statsråden har i ovennevnte brev meddelt at han vil komme til å foreta en reise

hit på forsommeren 1961 og vil da søke kontakt med vår forening.

I det videre arbeide har styret tenkt å arrangere et propagandamøte på Holmfoss i Pasvikdalen. På forhånd vil formannen og varaformannen foreta en tur oppover Pasvikdalen for å sette seg i forbindelse med og påny orientere de forskjellige lag og organisasjoner.

I løpet av de to siste år er endel av våre medlemmer fraflyttet stedet, men vi har også fått noen nye medlemmer så antallet er nu 72.

En sak — nemlig fredningen av Kirkenes-halvøya mot jakt og fangst — er nu endelig løst fra Naturvernrådets side, og saken er til sluttbehandling hos de rette myndigheter i Oslo. Vi må kunne gå ut fra at fredningen blir en realitet.

Årsmøte vil bli avholdt i midten av mars måned.

Kirkenes den 25. februar 1961.

For Sør-Varanger Naturvern

Aulun Magnus, formann. Nenne Isachsen, sekretær.

BØKER OM NATUR OG NATURVERN

Bengt Berg: Farligt storvilt. Tidens Förlag, Stockholm 1959. 320 sider + 115 helsides illustrasjoner.

Bengt Bergs bøker med hans glimrende dyrefotografier er kjent blant nærsagt alle skandinaver som er interessert i fuglene og deres liv, ja også langt utenfor Nordens grenser. Hvem har ikke lest «Min vän fjällpiparen» eller «Tåkern» som utkom for snart 50 år siden. Siden har han sendt ut «Med tranorna til Afrika», «Mina försök med villgäss» for bare å nevne noen av de kanskje best kjente. Men Berg har ikke nøyct seg med å studere og fotografere Nordens fugler. I mange år har han vært i de tropiske skogene både i Afrika og Asia og fotografert dyrelivet. «Farligt storvilt» innleder, sier forlaget, «en seria av Bengt Bergs djurböcker.» Vi kan altså vente oss flere.

Bengt Berg er en entusiastisk dyreforsker, og han er en meget ivrig dyrefreder. Han gjør hva han kan, og det er sannelig ikke lite, for å gjøre menneskene oppmerksom på hvor det er fare for at dyr skal bli utryddet. — Flere av de dyr han skildrer med slik mesterlighet — både sproglig, men særlig

med sitt kamera, mener han der må tas alvorlige forholdsregler for å bevare mot utryddelse.

Det er helt utrolig hvorledes han har fått fotografert på nært hold løver, pantere og tigre, elefanter, neshorn, det sjeldne pansernesehornet, bøfler og andre «farlige dyr». — Berg har praktisk talt alltid med seg gevær, men bruker det bare rent unntakelsesvis og i tilfelle det blir nødvendig for ikke selv å bli offer for det dyret han er ute for å fotografere. Han imponeres av særlig elefantens skarpe sanser og dens klokskap. For ham «står elefanten som den mest «respektingivande av alla människans motståndare i djurvärlden». «Hans fina hörsel och överlägsna väderkorn hjälper honom att hitta och snyga sig på sin fiende. Ty han listar sig fram i avsikt att döda. Han har tålmod att stå tyst och vänta på sitt tillfälle. Han tänkar. Han beräknar. Han förföljer. Han er beundransvärd.»

Et av de mest sjeldne dyrene Bengt Berg søkte å fotografere og studere var det indiske pansernesehornet, en koloss med kjempekrefter og et virkelig farlig dyr, «av alla ännu levande storvilt den gestalt som närmast motsvarar mänskliga begrepp om ett förhistoriskt vidunder». «Över pansarnäshörningens

horn svävar en gloria av romantik, . . . Ty han var ingenting mindre än sagans enhörning . . .» Denne «enhörningen» har i mange århundreder vært sterkt efterstrebt, selve hornet ble nesten veiet opp med gull. Det ble pulverisert og brukt dels som et middel mot allslags gift, men særlig fordi det «i sit blod bar den andlöst omviskade egenskapen att åstadkomma en förlorad mandoms uppståndelse». Og dette var «orsaken till att de sista enhörningarna i Bengalen hotades med utrotning . . .», men «Idag är de hotade pansardjurens djungler indiska natur-skyddsområden».

Beng Berg ser for øvrig nokså mørkt på fremtiden for indias storvilt. «Den dag Kina tar tupp-

fjätet från Tibet och «befriar» det mongoliska Nepal — och vem kan hindra det? — blir världens förnämsta tigerstam också befriat från att existera. Det mongoliska Bhutan, Assam, Burma kan följa, med enhörning, vattenbuffel och banteng. Den som vill se det avlägsna Asiens storvilt bör inte dröja.»

Gjennom hele den interessante boken med de mange glimrende, ja enestående fotografier, går det som en rød tråd, at man må søke å redde også disse svære, de tropiske skogenes dyr fra å bli utryddet. Opprettelse av store nasjonalparker slike som det er flere av i Afrika er nok den eneste vei å gå. Men dessverre er ikke heller forholdene i Afrika betryggende, selv ikke i nasjonalparkene. T. K.

Skjebnetime for Afrikas storvilt

Grzimek, B. og M.: Serengeti må ikke dø. (Originalens tittel: Serengeti darf nicht sterben.) Overs. av E. Th. Schønning. Oslo 1960. 332 pp, rikt ill. i svart-hvitt og farger.

Serengeti er en stor nasjonalpark i det nordlige Tanganyika. Med sine 15,6 mill. km² (omtrent som Telemark fylke) er den ikke bare en av jordens største fredede områder, men rommer kanskje vår tids største samling av storvilt i Afrika og dermed i verden. En telling forfatteren og hans sønn utførte ved hjelp av fly i 1958 ga som resultat 367 000 større plantectende dyr. Hertil kommer løver, hyener, hyenehunder o. a. Ulike *gaseller* utgjorde den største gruppen med ca. 195 000 individer, dernest *gnuantiloper* og *sebraer* med henholdsvis ca. 100 000 og 60 000 stykker. Av *elefanter* og *neshorn* fantes bare vel halvhundre av hver. Tidligere hadde en antatt at det innen Serengeti forekom om lag en million store dyr. Dessuten lever det innen reservatet omkring 5000 kvegnomader av det berømte *massai-folket*.

De veldige dyrehordene foretar beitevandring over steppen med årstidene likesom bisonen for 150 år siden i USA og caribouene i Canada. Skal det om kort tid gå med storviltflokkene i Serengeti som med Nord-Amerikas storvilt? Det er det store spørsmål den tyske zoolog og Afrikakjenner, dr. *Grzimek* (utt. Gscimek) tar for seg i boken «Serengeti må ikke dø». Det foreligger nemlig planer fra forvaltningen (Tanganyika er etter første verdenskrig britisk mandatområde) om å endre grensene for par-

ken til fordel for de innfødtes kvegdrift. Sammen med sønnen Michael har dr. Grzimek, som i hjemlandet er direktør for dyrehaven i Frankfurt, ofret en masse tid og midler på å utforske hvordan en slik grensconlegging vil virke på det frie dyrelivets muligheter. Arbeidet kostet sønnen livet da deres lille enmotors fly styrtet etter kollisjon med en gribb over steppen.

Dr. Grzimek og medarbeidere gikk meget metodisk og vitenskapelig til verks i sitt arbeid med å kartlegge viltbestanden, dens vandringer og næringsmiljø i Serengetiområdet. Dyretellingene foregikk ved systematiske stripeflyvninger. For å fastslå vandringsveiene ble dyr av ulike arter iøynefallende merket (etter forutgående bedøving med et spesielt «injeksjonsgevær»). Det viste seg da at dyreflokkene en stor del av året trekker ut over de nye grensene som er planlagt for parken. For å finne grunnen til dette, ble det foretatt en registrering av forekomstene av de førplanter steppedyrene lever av. Det viste seg da at de viktigste beitegressene vesentlig vokser *utenfor* det område som er tiltenkt de ville dyrene som hjem i fremtiden. Intet under derfor at forfatteren er dypt pessimistisk for det frie dyrelivets fremtid om «grensereformen» i Serengeti gjennomføres.

Afrika er i det hele tatt ikke lenger det viltparadis som en har vært vant til å forestille seg på grunnlag av de vanlige reiseskildringer og filmer. Filmene blir i regelen innspilt i dyreparkene, mange av de store villdyr kan en i dag selv i Afrika bare

være sikker på å treffe i storbyenes zoologiske haver. Dr. Grzimek har derfor sett det som sin livsoppgave å bidra til at i det minste enkelte av verdensdelens ennu viltrike områder må bli bevart slik at også kommende slekter skal ha sjansen til å oppleve Afrikas vidunderlige dyreverden i dens rette miljø: «Den som ser de store flokkene på vandring, blir stemt til andakt. Slik som det er her i denne bortgjemte kroken Serengeti, var det på alle store stepper i Afrika for 100 år siden. Naturen strødde millioner av dyr utover dem — stripe, flekkete, hornete, av alle arter, så langt man kunne se. Selv om rovdyrene levde av dem, sykdom herjet og titusener kunne bukke under i tørre år, — så seiret livet. Når regntiden satte inn, var det titusener av skjellende, fuktige dyreunger som tok sine første vaklende skritt i det saftige, grønne gresset . . . Den som i fremtiden vil oppleve hvor herlig jorden en gang var, før Gud betrodde den til vår innsikt og beskyttelse, må fly til Serengeti og være tilskuer når de store flokkene vandrer. Hvis de vandrer når det er gått noen årtier . . .»

Dr. Grzimeks bok forteller ikke bare om et meget betydningsfullt forskerarbeid, men er også som underholdende lesning av høy klasse med sin lette og fengslende fortellermåte. Det er derfor godt håp om at boken (og filmen som er laget etter den), vil bidra til det som er hensikten — at Serengeti ikke må dø.

Sigmund Huse.

Bengt Sjögren: De sista av sin art. Vilda djur hotas av utrotning. 158 s. + 10 sider foto. illustr. Albert Bonniers Förlag. Stockholm 1960.

Denne boken er et varmt innlegg til vern om de mange dyrene som står i fare for å bli utryddet på jorden. Sjögren har samlet en mengde både statistisk og historisk stoff om de dyrene han behandler — det være seg i tropiske eller arktiske eller antarktiske strøk: Gorillaen, vildbøffelen, elefanten, neshornet, vildhesten, vildkamelen, bambusskogens hvite bjørn, hvalen, sjøoteren, pelsselen, hvalrossen m. fl., videre vildgåsen på Hawaii, trompetsvanen og tranen i Canada, kondoren og det merkelige dyrelivet på Galapagos-øygruppen. Han påpeker hvor katastrofal tilbakegangen for mange dyrearters vedkommende har vært — og også hvordan opprettelsen av nasjonalparker og reservater i flere tilfeller heldigvis hittil har reddet mange dyreslag fra å bli helt utryddet. Men han nevner også eks-

empler på at selv de øyensynlig beste forholdsregler ikke alltid er betryggende. Eksempelvis sier han om elefanten i Afrika bl. a.: «I Østafrika dödades årligen tusentals elefanter av tjuvskytta som inte skyr några medel.» Slik går det også med neshornet, som drepes for bare hornets skyld, som blir solgt og pulverisert og brukt i Kina og India som et undergjørende middel.

Forfatteren nevner for flere arters vedkommende hvorledes den eneste måten å få dem bevart er å ha dem i zoologiske haver, hvor de er beskyttet og hvor de kan formere seg. Slikt høres jo kunstig ut; det er bedrøvelig at man må ty til slike forholdsregler for å beskytte dyrene mot menneskene og bevare dem for menneskene.

«De sista av sin art» er en bok som viser hvor alvorlig situasjonen er. Og man får en anelse om hvor det bærer hen for mange arters vedkommende. Flere og flere arter vil antagelig forsvinne fra sine naturlige områder, mens menneskene for å bevare arten dels søker å beskytte dem i dyreservater, nasjonalparker, dels samler de mest truede i dyreparker — som derved blir levende dyremuseer. Det er en trist, men øyensynlig unngåelig utvikling. — Det er et resultat av at menneskene gjør seg jorden underdanig.

T. K.

J. D. Macdonald: Den nye fugleboken. — Råd til fuglevenner. Oversatt og tilrettelagt for norske forhold av H. L. Løvenskiold, 145 sider, illustrert. — Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1960.

Dette er en fuglebok utenom det vanlige, idet den gir leseren innblikk i meget som man ellers tenker lite på og som de fleste sikkert vet lite om. For alle oss som er interessert i fuglene og deres levevis «vil boken gi veiledning til selv å skaffe sig viten om et av naturens største under» sier Løvenskiold bl. a. i sin innledning, og forfatteren skriver i sitt forord bl. a.: «Det er derfor min hensikt med denne boken å gi et kort omriss av fuglenes liv, og i dette inngår så forskjellige ting som oppførsel, kurtise, eggets mystiske innhold og hvordan fuglen er bygget, fuglenes enestående tilpasning til flukt og fugletrekkets fengslende gåte.»

Det interessante stoff er fremstilt i greie kapitler som f. eks. Forberedelse til samliv — Rede, egg og familie — Befolkningstetthet — Trekk — Utbredelse — Hjemsted og tilpasning — Tilpasning til flukt — Fjær m. v.

Som et eksempel på de problemer forfatteren behandler kan nevnes dette med fuglenes antall fra år til år. Man kunne være fristet til å tro, at antallet av fugler som f. eks. blåmeisen eller stokkanden som begge legger mange egg, kanskje 8—10 som alle klekkes, vil øke meget sterkt fra år til år. Men faktum er at stort sett forblir antallet noenlunde det samme. Macdonald skriver bl. a.: «Hos arter som frembringer mange unger, er dødeligheten også høi. Dette enorme spill av liv er ofte vanskelig å vurdere. Men er det virkelig bare «spill»? Hvis vi et øyeblikk tenker over saken, vil vi forstå, at dødelighetstilfellene kommer av at de drepte er nødvendig føde for andre dyr.»

Dette med en dyrearts antall — det ligger nær å tenke på våre rypere og skogsfugl — er en overmåte innviklet sak. «Når antallet av en fugleart på en hvilken som helst lokalitet er den samme fra år til år, sier man at arten er i balanse eller likevekt med sine omgivelser. Men jeg tror man er på den sikre siden når man sier at denne balanse aldri er helt stabil. Det hender alltid et eller annet som forstyrrer den.» Disse forstyrrelsene kan være vidt forskjellige som klimatiske forhold, senkning av vannspeil, drenering av sumpmarker, skogbrand, forskjellige behandling av utmark eller innmark, sykdom, for å nevne noen få.

Boken gir leseren meget å tenke på, og den gir en mengde interessante opplysninger om forhold som er lite kjendt for de fleste utenom fagfolkenes rekke.

Gode fotografier og instruktive tegninger belyser mange av de spørsmål som forfatteren behandler.

T. K.

Djursværlens siste oaser. — Med viltvårdere og kamerajägare i nationalparker jorden rundt. — Med bidrag av Heinz Heck, Arthur Lindgens, Erna Mohr, E. P. Tratz, F. N. Zimmerli m. fl. — Bearbejdet av Bengt Sjögren og med bidrag av Svante Lundgren. 240 sider, hvorav 112 sider fotografier. Tidens Bokklubb, Stockholm 1957.

I denne boken er stoffet ordnet på en litt annen måte enn i flere andre bøker om samme emne, idet de mange dyreartene som omtales først presenteres ved glimrende fotografier, derefter kommer «Kommentarer til bilderna» (22 sider). I bokens annen del følger kortere spesialartikler.

En liten pekepind om hvordan det før eller senere vil gå med jordens ville dyrearter får vi i en innle-

dende artikkel av Heinz Heck. Han opplyser bl. a. at jordens befolkning er blitt fordoblet i løpet av de siste 50-årene, i 1951 var folketallet 2 430 millioner. «Det råder inte heller noget tvivel om den fortsatta utvecklingen. För närvarande räknar man med ett dagligt födelseöverskott på ungefär 70 000 människor», det vil si en økning av folketallet på vel 25 millioner om året. Og han fortsetter «Redan nu är det endast genom intensivt jordbruk möjligt att producera livsmedel åt dessa människomasser, och det kommer snart att bli nödvändigt att odla upp nya hittills orörda områden. Det finns altså ingen som helst möjlighet att undvika att beröva de vilda djuren ännu mera av deras livsrum — enbart av den anledningen att människan själv vill och måste leva vidare.»

Heck forteller så om hvorledes allerede mange dyrearter er utryddet og stadig flere står i fare for å bli borte som følge av menneskenes behandling eller helst mishandling av naturen: «För stora däggdjur och fåglar finns det inte längre utrymme i kulturlandskapet» . . . «I Nordamerika rasar i våre dagar ödeläggande sandstormar i trakter som fordom täcktes av frodiga skogar eller där tät gräsmatta höll samman marken på prerien. På Madagaskar kryper den ursprungliga torrstäppen i söder varje år allt längre norrut och bidrar till utplånandet av ett djurliv som saknar motstycke någonstans på jorden.»

Et tiltak som ialfall vil kunne forsinke utryddelsen av en rekke dyrearter er opprettelse av reservater — «områden som inte skal exploateras, där all jakt är inställd och varje förändring av landskapet är förbjuden. Dessa reservat skall ge kommande generationer ett återsken av den forna rikedomerna.»

Men også de zoologiske havene vil kunne få sin store betydning, deres «betydelse (kan) faktisk inte överskattas. De fungerar som reservoarer ur vilka det ständigt är möjligt att ge nya tillskott til faunaen i naturskyddsområden och rent av bygga upp helt nya sådana. Om det inte hadde varit för de rester som fanns i behåll i djurparker skulle visent och vildhäst för länge sedan ha varit utdöda. «Og slik vil det gå med stadig flere og flere dyrearter, — i sannhet et trist fremtidsperspektiv.

I de «Kommentarer til bilderna» som Bengt Sjögren gir til de enkelte dyrearter, kan vi lese hvor de forskjellige dyreartene som er i faresonen ennu lever, og om utsiktene til at de fortsatt vil kunne trives eller om de er nær sin utryddelse.

Bokens øvrige medarbeidere skriver om «Viltvårdarens dag i Ngoro-Ngoro-distriktet — Dödar lejon av mordlust? — Den gamla tjuvskyttan — På kamerajakt i Kalahari — Elefanterna i Addobushen — Bland gorillor i Belgisk Kongo — Kruger National Park — «Farliga» djur i amerikanske nationalparker — Orört alplandskap i schweizisk nationalpark — De sista visenterna — Strövtåg i sydfranskt fågelparadis — Djurliv i Arktis. — Og tilslutt er inntatt en kort oversikt om naturparker og andre fredninger i Norden.

Den vakre boken er en grei og oversiktlig fremstilling av spørsmål om dyrearter som er i faresonen.

T. K.

FRIDLYST *Rabén & Sjögren, Stockholm 1960.*

206 sider + register. 45 sv. kr.

Denne vakre boken er resultatet av et utmerket samarbeide mellom forlegger og en rekke forfattere og vitenskapsmenn, tegnere og malere med god hjelp av fotografer.

Hensikten med boken er å vekke forståelse og interesse for bevarelse av Sveriges vakre natur og for fredete områder, planter og dyr. Dette skulle lykkes på en fortreffelig måte, dels ved de innledende kapitler skrevet av kjente publisister og «naturvårdere», dels og ikke minst ved de farvelagte avbildninger av Sveriges fredete planter og dyr.

Efter et forord av Carl Fries skriver Bo Rosén tankevekkende og inntrengende om «Fridlysningsidé og naturvådstanden», og i det følgende kapitel om «Nationalparkerna», hvor han kommer med en kort omtale av de større nasjonalparker, nevner han bl. a. hvorledes Stora Sjöfallet er blitt skjemet ved de svære reguleringene: «Akkajaure — som den konstgjorda femtio kilometer långa sjön kalles — utgjør istället det klassiska exemplet på hur en sjöreglering under inga omständigheter får utföras.» Videre: «Det man får se efter Akkajaures stränder är så beklämmande, att det närmast är ett hån mot den omgivande nationalparken.»

Vi i Norge må få bange anelser om hvordan det vil gå f. eks. i Njardarheimen, på Hardangervidda, i Ustedalen, i Vest-Telemarken og andre steder, når planlagte elve- og sjöreguleringer blir realisert.

I Muddus-området, som ble fredet i 1941 er det «Till skydd för fågellivet» avsatt det sentrale område. «Det omfatter Muddusjaure och myrarna norr därom, och det är förbjudet att beträda det från förste mai till sista oktober.» — Som kjent er på

Fokstumyren adgang forbudt i tiden 15. april til 8. juli.

«Sonfjället har väl blivit mest känt för den björnstam som finns där», skriver han, «Björnen har ostrikt ökat betydligt i antal, troligen tack vara att den har funnit en tilflyktsort.» «Nu beräknar man att det finns et tjugufemtal djur inom parken och dess omgivningar.»

I alt omtales de 15 nasjonalparkene, de siste 3 er Gotska Sandön, Blå Jungfrun og Dalby Söderskog.

Rosén kommer bl. a. inn på at de kulturpåvirkede områdene fortsatt må behandles for at deres særprege skal bevares.

Olof Rune innleder avsnittet med avbildninger og omtale av de fredete plantene og hvor de er fredet — med kort å fremholde hvorfor «Sällsynta växter» og «Vackra växter» bör fredes. I alt er avbildet 96 forskjellige planter som er fredet i en eller annen landsdel. Ved å studere disse må man uvilkårlig tenke: Er det nødvendig med så omfattende fredninger? Ikke så få av disse artene er uanseelige og lite kjente av utferdsfolk flest; men sannsynligvis er de ettertraktet av botanikere og samlere. Kan slik fredning bli effektiv?

Så kommer avdelingen om dyrefredning. Viking Olssen skriver om «Där fåglarne finner skydd», Carl Oldertz og Rune Bollvik, som har beskrivelsene av de fredete dyreartene, innleder dette avsnitt med et kort «Fridlysning av djur».

Det kan være ett og annet å kritisere av både de farvelagte plante- og dyretegningene, men gjennomgående er avbildningene klare og ikke til å forveksle med andre arter.

Boken avslutter med et kapitel «Naturvård på statens skogar» av Carl Oldertz og «Naturminnen och naturreservat» av Bo Rosén. Det er videre inntatt en litteraturfortegnelse over 35—40 bøker og artikler.

Boken er blitt et fremragende aktstykket i det svenske arbeidet til fremme av naturfredning og naturvern.

T. K.

Poul Lorenzen: Wilde fugle i sagn og tro. Gads Forlag, København 1960. 194 sider + litteraturfortegnelse.

Skovrider Poul Lorenzen har i et langt liv interessert seg for folkløse, han har samlet en mengde stoff om dyr og trær og andre naturforholds innflydelse på og opptreden i folks tro og overtro. I denne meget pene og smakfullt utstyrte trykksak er det fuglene han behandler, i alt 25 sorter.

Dette er et område som er lite behandlet i Norge — bortsett vesentlig fra J. T. N. Storakers omfattende samlearbeide.

I en inntagende skrevet innledning omtaler Lorenzen bl. a. hvor alminnelig det fra lengst svundne tider var at folk knyttet også mange fugler til hendelser m. v. i det daglige liv, men det er pussig at noen av våre vanligste fugler kommer lite inn i folks tro, mens andre kommer igjen til stadighet. «Hvorfor? Ja hvorfor vrimler det med sagn og andre overleveringer om raven, kragen og en kun i visse egne almindelig fugl som natravnen, medens der findes meget lidt om stæren, spurven, svalen og lærken? Svaret er ikke let at give og må til dels bero på formodninger» skriver han.

Lorenzen har samlet i årevis dels ved personlige samtaler med folk ute i bygdene, men han har også lest en masse, og hans litteraturfortegnelset omfatter en mengde skrifter og artikler. Om den foreliggende bok sier han: «Dette arbejde gør ingenlunde fordring på at være fuldstændigt. For det første er det en amatørs arbejde og for det andet ligger der meget ubearbejdet stof i arkivene». Men for en alminnelig leser er det ikke desto mindre ganske imponerende å se hvor meget forfatteren har fått med. Han begynner med ørnen, som har fått hele 8 sider, så følger andre rovfugler: Glenten, musvåken, høken, falken — og videre uglen, raven... og alle de mange andre.

Er man interessert i folklore, finner man her et veld av morsomme opplysninger og sitater av gamle regler og vers.

Skovrider Lorenzen er et verdifullt bekjentskap, han har sett naturen med både en kunstners og en kjennerens blikk, ikke minst fuglene ligger hans hjerte nær. Hans gamle venn, kunstmaleren Johannes Larsen har illustrert boken med inntagende tegninger. — Lorenzen innleder sin bok med dette vers av Valdemar Rørdam:

Regner du kun dem, som du kan spise?
Uden Fuglene var Landet øde.
Høsten fattig og din Himmel tom.
Sangfugl, Rovfugl suser dig imøde,
hver med sin Del af den Fuglevise,
som du, vingeløse, leder om.
Hør dem. hils dem, tak dem, at de kom.

IUCN

International Union for Conservation of Nature and Natural Resources.

Sekretariatet for IUCN, som i mange år har vært i Belgien med kontor i Brussels, er nu henlagt til Schweiz; kontorets adresse er: Morges près Lausanne, Schweiz.

Generalsekretariatet er etter Miss Barclay Smith overtatt av Gerald G. Watterson. Mr. Watterson var ansatt i FAO som Forestry Officer for Afrika med kontor i Accra i Ghana, tidligere var han leder av The Forestry Conservation Section i FAO.

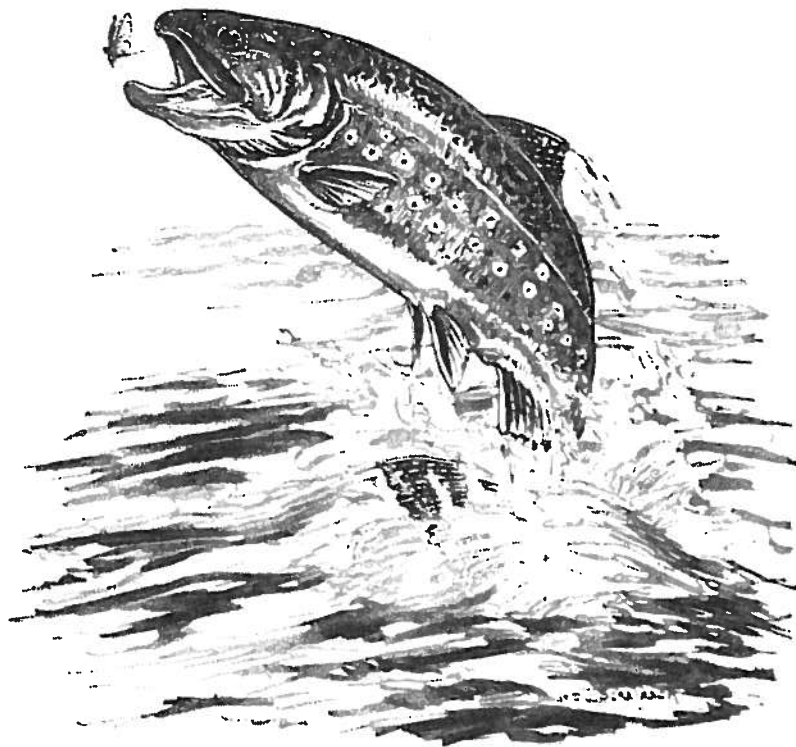
Nature Conservation and Tourism.

I generalsekretærens rapport (august 1961) heter det bl. a.: Leirplasser (Piazzas) er stuvende fulle, strendene er overfylte, skjønnheten ved store deler av Vest-Europas og Nord-Amerikas kyster er ødelagt, og ødeleggelsene brer seg utover strandområdene også i mange andre land. Turistenes efterlatenskaper ligger strødt over nesten enhver vakker plass. Meditasjon og hvile for tanken er umuliggjort på slike steder, og nydelse av naturens skjønnhet ikke mulig. Hovedformålet for turistene er blitt en sinnsvak kjøring for å samle inntrykk, få tak i masseproduserte souvenirer og en meningsløs kamp for å få tatt bilder til hjelp for erindringen og for å vise sine venner hjemme.

Turismens press på naturen — den blir stadig større —, og arbeidet for å fremme landenes utvikling og velstand som i høyeste grad trenger fremmed medvirkning, ødelegger på mange vis systematisk det som med rette er kalt nasjonenes naturlige arv.

Skal denne utvikling også bre seg til nasjonalparkene, til villmarkene, til dyrereservatene, til de få steder, hvor det ennå er mulig å nyte verdien av naturlige omgivelser, av kontemplasjon og den fullstendige avkobling fra det 20. århundreses jag?

Den kolossale industrielle utvikling krever at det settes i gang et størstilet arbeide for opprettelse av nasjonalparker og undersøkelse av fredete områder. For å få gjort dette på en tilfredsstillende måte trengs det planlegging på lang sikt, ikke på måfå, slik som det ofte hittil er gjort.

603 — 3

Sommerdag ved vann og elv — summende insekter
virrer i soldisen — et blankt lyn bryter vannflaten
— bare tause ringer røber det lille drama.

Vern om naturen — det gir 10-fold igjen.

NORSK BRÆNDELØLJE A/S

FROGNERSETEREN BRUK

ØKERN P. Å.

Sentralbord 67 29 94

Alt i trelast og fiberplater

Eget høvleri og tørkeanlegg

H. Skavang & Co.

AUT. FONDS- OG AKSJEMEGLERE

GRENSEN 3^{III}

OSLO

TELEGRAMADRESSE: FESTINA

SENTRALBORD 33 06 80

Vogt & Vogt
Assurancetorretning

KOMBINERT FORSIKRING

Brann —
Innbrudd —
Vann —
Ansvar —

Heimdal

Athenæum O. Kierulf Telefon 42 51 42
(Akersgt. 18)

Opsettet 1863

ANDR. SCHATVET

PRINSENGT. 2 — OSLO

★

*Trelastagentur-
og Exportforretning*

CARL KIERULF & CO. A.S

ETABLERT 1898

AUTORISERT FONDS- OG AKSJEMEGLERFORRETNING

OSLO

På samme måte

som vi bygger et vern for naturen,
bør vi bygge et vern for familien
med livsforsikring i

SPARETRYGDEN

Norske Folk

Livs- og Pensjonsforsikring

OLJEPRODUKTER

Landsforbundet for Naturvern i Norge, St. Edmundsvei 51, Bestum
Østlandske Naturvernforening, St. Edmundsvei 51, Bestum
Rogaland Naturvern, Arne Bryne, Hillevåg pr. Stavanger
Vestlandske Naturvernforening, Botanisk Museum, Bergen.
Trøndelag Naturvern, Videnskabselskabet Museum, Trondheim
Nordland Naturvernforening, Breidablik, Bodø
Sør-Varanger Naturvern, Kirkenes.
(Kretsforeningene i Agder og Troms er f. t. ikke i funksjon).
Naturverninspektør Kristen Krogh, adr.
Videnskabselskabet Museum, Trondheim

Hos kretsforeningene og Landsforbundet kan bestilles naturvernheftene
«Naturvern i Norge» (50 sider, illustrert) og «Norsk natur — vår arv»
(18 sider illustrert).

FABRITIUS & SØNNER

(INSTITUSJONEN SCHEIBLER)

FABRITIUS & SØNNERS BOKTRYKKERI

FABRITIUS & SØNNERS FORLAG

FORLAGET LAND OG KIRKE

FABRITIUS KLISJÉANSTALT

FABRITIUS FOTO-STUDIO

FABRITIUS BOKBINDERI

VÅRT LANDS TRYKKERI

FABRITIUS BILLETT- OG FORMULARTRYKKERI

FABRITIUS ROTATIONS- OG DYPTRYKKERI

FABRITIUS OFFSET- OG VERDITRYKKERI

FABRITIUS REKLAMEBYRÅ A/S

OSLO

UTGITT AV
LANDSFORBUNDET FOR NATURVERN I NORGE
OKTOBER 1961